ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 9ον - Δεκέμβριος 1964 - Τεῦχος 36ον

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ — 122

Ἔτος 9ον ❋ **ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1964** ❋ **Τεῦχος 36ον**

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

Βαδίζομεν πρὸς τὸ 10ον ἔτος

Ἀπο τοῦ ἐρχομένου τεύχους, ὁ ΙΛΙΣΟΣ θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ 10ον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του ἔτος.

Ἐν ὄψει τοῦ αξιολόγου τούτου δι' ἑλληνικὸν πνευματικὸν περιοδικὸν ἐπιτεύγματος, ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστήσωμεν, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, τοὺς καλοὺς φίλους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὀφείλεται κυρίως ὄχι μόνον ἡ συνεχὴς ἀπρόσκοπτος ἔκδοσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόοδος τοῦ περιοδικοῦ. Ἡ ἔκδοσίς του ἦτο ἀνάγκη, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ἕνα βῆμα καλλιεργείας τῆς παγκοσμίου ἀδελφότητος καὶ τῆς ἐλευθέρας σκέψεως. Προσεπαθήσαμεν ν' ἀνταποκριθῶμεν εἰς αὐτὸ τὸ αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς διὰ τὴν συμπαράστασιν, ἡ ὁποία μᾶς προσεφέρθη ἀπὸ τοὺς φιλελευθέρους καὶ προοδευτικοὺς ἀνθρώπους.

Ἤδη αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐντείνωμεν τὰς προσπαθείας μας, ὥστε τὸ 10ον ἔτος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ν' ἀποτελέσῃ ἕνα ἀκόμη βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Οὕτω ἀγγέλλομεν ὅτι...

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ ἀπὸ τοῦ 1965 γίνεται ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΣ

Το πρῶτον τεῦχος τοῦ ἔτους 1965 θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἐν συνεχείᾳ κάθε τεῦχος θὰ κυκλοφορῇ κάθε δίμηνον, ὥστε νὰ ἐκδοθοῦν συνολικῶς ἓξ τεύχη —ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε τεσσάρων— εντος τοῦ έτους

Περαιτερω θα καταβληθῇ προσπάθεια ὥστε νὰ ἐπέλθουν καὶ βελτιώσεις υλης καὶ ἐμφανίσεως, πρᾶγμα ποὺ ἐλπίζομεν νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀφωσιωμένους φίλους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσίν του.

Ἡ τιμη εκαστου τεύχους θὰ παραμείνῃ 10 δραχμ., ἀλλὰ ἡ συνδρομὴ καὶ δια τα 6 τεύχη θὰ διατηρηθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν 50 δραχμ.

Ἐλπίζομεν ὅτι οι ἀγαπητοί μας συνδρομηταὶ θὰ σπεύσουν νὰ ἐμβάσουν την συνδρομήν των, ὡς ἀληθεῖς συνδρομηταί, εἰς τὴν ἀρχην τοῦ ἔτους. Τοῦτο θὰ εἶναι διπλᾶ ὠφέλιμον. Θὰ μᾶς ἀφήσῃ ἀπερισπάστους εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ καὶ θὰ μᾶς ἀπαλλαξῃ δαπανῶν δι᾽ ὑπομνήσεις καὶ προμηθείας εἰσπρακτόρων, διὰ την περιοχὴν Ἀθηνῶν εἰδικῶς.

Ἐπι πλέον ἐλπίζομεν ὅτι οἱ φίλοι θὰ ἐργασθοῦν πρὸς περαιτέρω διάδοσιν τοῦ περιοδικοῦ. Χωρὶς μίαν σοβαρὰν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συνδρομητῶν, φοβούμεθα ὅτι θὰ εἶναι προβληματικὴ ἡ ἐξακολούθησις τῆς διμηνιαίας ἐκδόσεως.

Ἀλλά,
διὰ νὰ βοηθήσωμεν τοὺς φίλους μας...

Σελὶς 257

Φωνὲς ἀπὸ τὸ Διάστημα

Καταγράφονται καὶ ἐρευνῶνται
ΣΗΜΑΤΑ
ἀπὸ Ρώσους καὶ Ἀμερικανοὺς

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ. Ὁ Ρῶσσος ἀστρονόμος Νικολάι Καρντάσωφ, εἰς ἄρθρον του δημοσιευόμενον εἰς τὴν ἀστρονομικὴν ἐφημερίδα τῆς Σοβιετικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν, αναφέρει ὅτι πρὸς διερεύνησιν τοῦ ἐνδεχομένου ὑπάρξεως μορφῶν πολιτισμοῦ εἰς τὸ Διάστημα, οἱ Ρῶσσοι, ὅπως καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες προσπαθοῦν ἀπὸ ἐτῶν νὰ ἔλθουν εἰς «ἀκουστικὴν ἐπικοινωνίαν» μὲ τοὺς ὑποτιθεμένους ἄλλους Κόσμους. Δεκάδες ραδιοτηλεσκοπίων παρακολουθοῦν καθημερινῶς τὸν ἀπέραντον χῶρον τοῦ σύμπαντος. Οἱ ἀστρονόμοι «τείνουν τὰ ὦτα» διὰ νὰ «ἀκούσουν» τὸ διάστημα, μελετοῦν τὴν ἰσχυρὰν ἀκτινοβολίαν τῶν ὑπεραστέρων, προσπαθοῦν νὰ διεισδύσουν εἰς τὰ μυστικὰ τῶν ραδιονεφελωμάτων καὶ ἀναλύουν τὴν κοινὴν «φωνὴν» τοῦ διαστήματος.

Με τὴν πλέον παράξενη, ὅμως, ἐργασία ἦτο ἀπησχολημένον τὸ ραδιοτηλεσκόπιον, τὸ ὁποῖον μὲ συνεχῆ ἐπιμονὴν «ἔτεινε τὸ οὖς του» διὰ νὰ «ἀκούσῃ» τὰ ἀσθενῆ σήματα, τὰ ὁποῖα ἔρχονται ἐκ τῶν ἀστέρων Ε τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ Τ τοῦ Κήτους. Εἰς τοὺς ἀστέρας αὐτοὺς δὲν ἐσημειώθησαν κοσμικαὶ καταστροφαί. Ἑκάστην ὥραν αἱ κεραῖαι τοῦ ραδιοτηλεσκοπίου συνελάμβανον σήματα, μόλις διακρινόμενα μέσα εἰς τὸν θόρυβον καὶ τὴν βοὴν τοῦ διαστήματος. Τα σήματα ἐλαμβάνοντο διὰ να ἀναλυθοῦν δια τῶν πλέον πολυπλόκων συσκευῶν διὰ νὰ ἀποφανθοῦν οἱ ἐπιστήμονες, ἂν λογικὰ ὄντα ἐκ τινος ἄλλου, αγνώστου, κόσμου, ἀποστέλλουν πρὸς ἡμᾶς τον χαιρετισμόν των καὶ μᾶς καλοῦν νὰ ἀρχίσωμεν μετ' αὐτῶν διάλογον.

Οἱ μεγαλύτεροι ἐπιστήμονες τοῦ κόσμου ραδιοαστρονόμοι, διαστημολόγοι καὶ φυσικοί, μελετοῦν σήμερον μετὰ προσοχῆς τας δυνατότητας ἀποκαταστάσεως ἐπαφῆς μεθ' ἑτέρων, ἐξωγηίνων πολιτισμῶν, συγκεντρώνονται εἰς ἐπιστημονικὰς διασκέψεις, συζητοῦν, ἀνταλλάσσουν γνώμας, ἀποδεικνύουν, πείθουν καὶ ἀμφισβητοῦν.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα. Ὑπάρχουν, γενικῶς πολιτισμοί, ἔξω ἀπὸ τὴν Γῆν καὶ ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος. Εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκ τῶν 100 δισεκατομμυρίων ἀστέρων οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνονται εἰς τὸν ἡμέτερον Γαλαξίαν, μόνον περὶξ τοῦ Ἡλίου ἐδημιουργήθη ὁ γήινος πολιτισμός. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑποθέσωμεν ὅτι κάτι παρόμοιον δὲν ἐνεφανίσθη τουλάχιστον εἰς ἕνα ἐκ τῶν δέκα δισεκατομμυρίων γαλαξιῶν, τῶν παρατηρουμένων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ Σύμπαν. Δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἰς ἄμεσον γειτνίασιν μὲ τὴν Γῆν δὲν ὑ-

πάρχει τόσον ἀνεπτυγμένη ζωή, μετὰ τῆς ὁποίας νὰ ἔλθωμεν εἰς διάλογον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ραδιοκυμάτων. Ἀκόμη καὶ οἱ πλέον αἰσιόδοξοι ἐπιστήμονες ὑποθέτουν ὅτι οἱ πλησιέστεροι πολιτισμοὶ ἀπέχουν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς ἀπόστασιν, τὴν ὁποίαν τὰ ραδιοσήματα δύνανται νὰ διανύσουν εἰς διάστημα ὄχι ὀλιγώτερον τῶν δέκα ἐτῶν.

Διὰ μίαν τοιαύτην ἀπόστασιν ἀπαιτεῖται, φυσικά, μεγάλη ἰσχὺς ἐπικοινωνίας. Σήμερα ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἕκαστον δευτερόλεπτον ἐξοδεύει περίπου 4 δισεκατομμύρια κιλοβὰτ ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας: ἰσχὺς τεραστία διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ γήινα μέτρα, ἀλλὰ μηδαμινὴ εἰς διαστημικὴν κλίμακα. Διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ λάβωμεν σήματα, θὰ πρέπει, κατὰ τὸν καθηγητὴν Νικολάϊ Συμεώνοβιτς Καρντάσωφ, ἕνας ἄλλος πολιτισμὸς νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῶν δέκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν φωτὸς καὶ νὰ κατέχη ἐνέργειαν παρεμφερῆ τῆς ἰδικῆς μας.

Ἐὰν τοιαύτη σύμπτωσις ἐπιτευχθῆ θὰ εἶναι τεραστία, ἀφάνταστος, ἡ ποσότης πληροφοριῶν, τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθῶμεν νὰ λάβωμεν. Ὁ ἀριθμὸς ὅλων τῶν ἐντύπων καὶ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν τώρα εἰς τὴν Γῆν, ἀποτελοῦν ἐπὶ παραδείγματι ἑκατὸν ἑκατομμύρια. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Καρντάσωφ, εἶναι ἀρκετὸν ἓν ἡμερονύκτιον διὰ νὰ μεταδοθῆ ὅλον αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων εἰς τὸν ἄλλον πολιτισμόν. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητον ὅμως νὰ μεταδοθοῦν ὅλα μὲ τὴν σειρὰν εἰς τοὺς κοσμικοὺς γείτονας. Εἰς τὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικὰ ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπαναλήψεις καὶ περιέχουν μεγάλην ποσότητα περιττῶν πληροφοριῶν. Ἂν ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τοῦ πλεονάσματος αὐτοῦ, τότε ὅλας τὰς πληροφορίας διὰ τὰς ἐπιτεύξεις τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης καὶ τεχνικῆς δυνάμεθα νὰ μεταδώσωμεν ἐντὸς ἑκατὸν δευτερολέπτων, εἰς χρόνον ὀλιγώτερον ἀπὸ 2 λεπτά.

Οἱ προηγμένοι πολιτισμοὶ ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἀναμένωμεν ἐκπομπὰς δύνανται νὰ κατέχουν ἀφαντάστως περισσοτέρας καὶ εὐρυτέρας γνώσεις. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἠδυνάμεθα, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, νὰ λάβωμεν πολυτιμοτάτας πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέτρεπον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα νὰ πραγματοποιήση τεράστιον ἅλμα εἰς τὴν ἀνάπτυξίν της.

Ὁ Καρντάσωφ φρονεῖ ὅτι αἱ ἐκπομπαὶ ἐξ ἄλλων κόσμων εἶναι πιθανώτερον νὰ γίνωνται εἰς μῆκος κύματος 3—10 ἑκατοστομέτρων, ἐνῶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπιστήμονες Κοκκόνι καὶ Μόρισσον ἀναζητοῦν λογικὴν πλησίον τῆς Γῆς εἰς τὸ κῦμα τῶν 21 ἑκατοστομέτρων. Γεγονὸς εἶναι ὅτι τόσον εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν συλλαμβάνουν περιέργους ἤχους προερχομένους ἀπὸ ἀστέρας «Ε» τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ «Τ» τοῦ Κήτους. Οἱ ἀστέρες αὐτοὶ εἶναι κόσμοι κατοικούμενοι μὲ πολιτισμούς, οἱ ὁποῖοι ἔφτασαν εἰς τὸ ἀνώτατον ἐπίπεδον ἀναπτύξεως; Τὰ σήματα, τὰ ὁποῖα ἐλάβομεν ἀπὸ ἐκεῖ, εἶναι μήνυμα μακρυνῶν γειτόνων; Ἴσως. Ἑκάστην ἡμέραν ἐντείνουν τὴν προσοχήν των τὰ εὐαίσθητα «ὦτα» τῶν ραδιοτηλεσκοπίων. Οἱ ἐπιστήμονες ἀκούουν τὸ Σύμπαν. Ἴσως αὐτοὶ σήμερον νὰ ἀκούουν τὴν «φωνὴν» λογικῶν ὄντων. Ἴσως αὔριον ὁριστικῶς νὰ πεισθῶμεν περὶ αὐτοῦ καὶ μεθαύριον νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι κάτι θέλουν νὰ ἀνακοινώσουν εἰς ἡμᾶς «ἀπὸ ἐκεῖ».

Ὁ πρῶτος

πρόγονος τοῦ Ἀνθρώπου

ἔζησε πρὶν ἕνα ἑκατομμύριο χρόνια

ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΜΕΣΑ ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἔπειτα ἀπὸ τὴν λήθη ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ πλέον ἐτῶν, ὁ «Ὅμο Ἀμπίλις» ἔκαμε τὴν θριαμβευτικὴν ἐπίσημον ἐμφάνισίν του στὸν κόσμο τῶν ἀνθρωπολόγων, μὲ μιὰν ἐκτενῆ ἀνακοίνωσι στὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ «Φύσις» τοῦ Λονδίνου. «Γονεῖς» του εἶναι ὁ δρ Λούις Λήκυ καὶ ἡ σύζυγός του Μαίρη, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τριάντα χρόνια ἀνασκαλεύουν τοὺς βυθοὺς ἀπεξηραμμένων προϊστορικῶν λιμνῶν, προσπαθῶντας νὰ συμπληρώσουν τὸ γενεαλογικὸ σχέδιο τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ προσπάθειές τους ἀνταμείφθηκαν ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ἀνακάλυψι, στὰ τελευταῖα τέσσαρα χρόνια, στὰ τοιχώματα τοῦ φαραγγιοῦ Ὀλντουβάι (ποὺ ἦταν κάποτε λίμνη) στὴν Βόρειο Ταγκανίκα, ὄχι μακρυὰ ἀπὸ τὸ χιονισμένο Κιλιμάντζορο, μιᾶς σειρᾶς ἀπολιθωμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξεπήδησε τελικὰ ὁ τύπος τοῦ «Ὅμο Ἀμπίλις», ποὺ ἀποτελεῖ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἕναν ἀπὸ τοὺς συνδετικοὺς κρίκους τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Δύο ἄλλοι διαπρεπεῖς καθηγηταί, ποὺ ἐξήτασαν τὰ ἀπολιθώματα, συμφωνοῦν μὲ τὰ συμπεράσματα αὐτά.

Ὁ «Ὅμο Ἀμπίλις» (ἄνθρωπος ἱκανὸς γιὰ ἐργασίες) ἦταν

—πιὸ μικροκαμωμένος καὶ ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς Πυγμαίους ἀ-

κόμη.
—κατεσκεύαζεν έργαλεῖα ἀπὸ πέτρα καί, ἴσως, κόκκαλα,
—ἔτρωγε φροῦτα, χόρτα, ἀλλὰ καὶ κρέας καὶ ψάρια, ὅταν μποροῦσε νὰ τὰ ἔχῃ, καὶ
—εἶναι πιθανόν, ὅτι κατεσκεύαζε λίθινα καταφύγια ἢ ὑποτυπώδεις καλύβες γιὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Προηγουμένως οἱ ἐπιστήμονες εἶχαν ἀνακαλύψει στὴν Ἰάβα καὶ στὴν Κίνα ἀποδείξεις ὑπάρξεως ἀνθρωπίνων ὄντων καὶ κυρίως τὰ ὀστᾶ ἑνὸς ὄντος, ποὺ εἶχε ζήσει πρὶν τριακόσιες χιλιάδες χρόνια, τοῦ Σινανθρώπου ὅπως τὸν ὠνόμασαν. Ἀλλὰ δὲν φαινόταν πιθανὸν ὅτι τὰ προϊστορικὰ αὐτὰ ὄντα μποροῦσαν νὰ εἶναι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι γιατὶ τὰ ὅσα βρῆκαν οἱ ἐπιστήμονες ἔδειχναν ὅτι ὁ Σινάνθρωπος ἦταν ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος. Ζοῦσε σὲ σπήλαια, χρησιμοποιοῦσε τὴ φωτιὰ καὶ κατεσκεύαζε πρωτόγονα ὅπλα. Ἐξ ἄλλου, ἀνασκαφὲς ποὺ εἶχαν γίνει στὴν Ἀφρική, εἶχαν φέρει στὸ φῶς λίθινα ἐργαλεῖα, ποὺ ἀποκάλυπταν ἕνα πολιτισμὸ ἀρχαιότερο ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀσίας, ἐνῶ ταὐτοχρόνως μικρὰ ἀπολιθωμένα ὀστᾶ φαίνονταν ὅτι εἶχαν συστηματικὰ καθαρισθῆ γιὰ νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ μεδούλι τους. Κι' ὅμως ὁ πρωτόγονος αὐτὸς ἄνθρωπος, στὸν ὁποῖο ἀνήκαν αὐτὰ τὰ χονδροειδῆ ἐργαλεῖα ξέφυγε ἀπὸ τὶς ἔρευνες τῶν ἀρχαιολόγων.

Εἶχε μόλις ξημερώσει ἡ 17η Ἰουλίου 1959. Ὁ Λουΐς Λῆκυ ἦταν ἄρρωστος. Ἡ Μαίρη, ἡ γυναίκα του, τὸν ἄφησε στὸ ἀντίσκηνο μὲ τὴν συντροφιὰ ἑνὸς Ἀφρικάνου βοηθοῦ - ὑπηρέτη καὶ ξεκίνησε μόνη της γιὰ νὰ συνεχίσῃ ὅπως πάντα, τὶς ἔρευνές της στὸ ἴδιο μέρος. Χωρὶς ὅπλα καὶ μὲ μόνη συνοδεία δυὸ δαλματικὰ σκυλιά, ὡδήγησε τὴ «Λάντ - Ρόβερ» της ὥς τὴ στενωπὸ Ὀλντουβάι, τρία χιλιόμετρα μακρύτερα, ὅπου ἀφθονοῦσαν τὰ ἀπολιθώματα. Αὐτὴ ἡ κατάξερη χαράδρα, ζεστὴ σὰν φοῦρνος, μήκους 50 χλμ. καὶ βάθους 90, δὲν ἔχει ποτὲ σκιά· κι' ἡ θερμοκρασία ξεπερνάει τοὺς 43 βαθμούς. Ἀλλά, ἀπὸ ἀρχαιολογικὴ πλευρά, ἡ Ὀλντουβάϊ εἶναι ἕνας μοναδικὸς τόπος. Πουθενὰ ἀλλοῦ στὸν κόσμο ἡ φύσις δὲν δείχνει τόσο ξεκάθαρα, μέσα σ' ἕνα σχηματισμὸ ἀπὸ τόσο σαφῆ στρώματα, τοὺς γεωλογικοὺς αἰῶνες συνδυασμένους μὲ τὴν ὕπαρξι τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου.

Ἀφοῦ πάρκαρε τὸ αὐτοκίνητό της, ἡ Μαίρη προχώρησε στὴ χαράδρα μαζὶ μὲ τὰ δυὸ σκυλιά της, ἕτοιμη νὰ ἀμυνθῇ ἐναντίον τῶν ἀγρίων κατοίκων τῆς Ὀλντουβάϊ, δηλαδὴ τῶν λιονταριῶν, τῶν λεοπαρδάλεων, τῶν ρινοκέρων, τῶν φιδιῶν καὶ τῶν φαρμακερῶν σκορπιῶν. Ὕστερα ἀπὸ λίγο ἔφθασε στὸ μέρος, ὅπου τὴν παραμονὴ εἶχαν διακοπῆ οἱ ἔρευνες. Στὸ στρῶμα ὑπ' ἀριθ. 1, τὸ παλαιότερο καὶ βαθύτερο ἀπὸ τὰ τέσσαρα γεωλογικὰ στρώματα τῆς Ὀλντουβάϊ, σχηματισμένο σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου τὸ μέρος αὐτὸ ἦταν ἡ κατάφυτη ὄχθη μιᾶς λίμνης, τότε ποὺ ὁ μαχαιρώδους —ἡ τίγρις μὲ χαυλιόδοντες— ἐρχόταν νὰ ζεσταθῇ στὸν ἥλιο.

Κρατῶντας τὰ ἐργαλεῖα της — μιὰ βούρτσα ἀπὸ τρίχες γκαμήλας κι' ἕνα ἀτσαλένιο σκαλιστῆρι— γιατὶ τὰ ἀπολιθώματα εἶναι πολὺ εὔθραυστα γιὰ τὸ φτυάρι καὶ τὴν ἀξίνη— γονάτισε κι' ἄρχισε νὰ ἐξετάζῃ τὰ πετρώματα.

Ξαφνικὰ ἡ καρδιά της χτύπησε δυνατά: Λίγους πόντους ἀπὸ τὰ μάτια, χωμένο μέσα στὸ βράχο, εἶδε ἕνα ἀπολίθωμα ὀστοῦ ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸ κροταφικὸ τμῆμα ἑνὸς κρανίου, καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ δυὸ δόντια ἐξαιρετικὰ μ ε γ ά λ α. Οἱ γνώσεις της, ἡ πεῖρα της καὶ τὸ ἔνστικτό της δὲν τῆς ἄφησαν ἀμφιβολία ὅτι τὰ ὑπολείμματα αὐτὰ ἦσαν ὑπολείμματα ἀνθρώπων.

Πόσον καιρὸ ἔμεινε ἔτσι γονατισμένη ἡ Μαίρη μπροστὰ στὸ θαυμάσιο αὐτὸ εὕρημα δὲν θυμᾶται. Ἐκεῖνο ποὺ θυμᾶται εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν ἔκστασί της τὴν ἔφεραν στὴν

πραγματικότητα τὰ δυὸ σκυλιά της.

Σηκώθηκε κι' ἔτρεξε στὸ αὐτοκίνητό της γιὰ νὰ γυρίση τὸ γρηγορώτερο στὴν κατασκήνωσι. Ἀκούγοντας τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν ὁ δρ Λήκυ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ «λί - ντέ - κάμπ» καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἔπεσαν ἐπάνω του ἡ γυναίκα του καὶ τὰ σκυλιά.

— Τὸν βρῆκα... τὸν βρῆκα... τὸν ἄνθρωπο ποὺ γυρεύαμε... Κάνε γρήγορα... φώναξε ἡ Μαίρη.

Ὁ δρ Λήκυ μ' ἕνα μόνο βλέμμα ποὺ ἔρριξε στὰ γκριζωπὰ τεράστια δόντια κατάλαβε ὅτι πραγματικὰ ἦταν δόντια ἀνθρώπου καί, μάλιστα, ὅτι ὑπὸ τὸ γεωλογικὸ στρῶμα ποὺ βρίσκονταν τὰ δόντια αὐτά, ἀνῆκαν σ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε ζήσει πολλὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Σινάνθρωπο.

Τρεῖς ὁλόκληρες μέρες τὸ ζεῦγος Λήκυ ἔκανε ἀριστοτεχνικὲς «ἐγχειρήσεις» μὲ τὰ σκαλιστήρια τους. Ὕστερα, δεκαπέντε ὁλόκληρες ἡμέρες πέρασαν ἀπὸ τὸ κόσκινο τόννους ἀπὸ χῶμα καὶ μάζεψαν δεκάδες ἀπὸ μικρὰ κομμάτια ἀπολιθωμάτων. Μόνο τότε βεβαιώθηκαν ἀπόλυτα ὅτι τὸ εὕρημά τους ἦταν ἕνα κρανίο ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔλειπε μόνο τὸ ὀστοῦν τῆς κάτω σιαγόνος. Τὸ κρανίο εἶχε ὑποστῆ τέτοιες πιέσεις στὸ διάστημα τῶν αἰώνων ὥστε εἶχε θρυμματισθῆ σὲ 400 κομμάτια. Γιὰ τὴ συγκόλλησί τους τὸ ζεῦγος Λήκυ χρειάσθηκε λεπτὴ καὶ ἀδιάκοπη ἐργασία ἑνὸς χρόνου.

Οἱ Λήκυ ὠνόμασαν τὸ εὕρημά τους Ζινιάνθρωπο — ζίνι εἶναι ἀραβικὴ λέξις καὶ σημαίνει Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ — τὸ κρανίο ξαναπέρασε ἀπὸ νέα ἐξέτασι μὲ ὅλες τὶς τελευταῖες ἐπιστημονικὲς μεθόδους προσδιορισμοῦ τῆς χρονολογίας τῶν ἀπολιθωμάτων καὶ ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων καὶ διαπιστώθηκε ὅτι τὸ κρανίο αὐτὸ εἶχε μείνει αἰχμαλωτισμένο σ' αὐτὸ τὸ πέτρινο κελλί του 1.750.000 χρόνια. Ἔτσι ἀποδείχθηκε ὅτι ὁ Ζινιάνθρωπος εἶχε ζήσει 1.500.000 ἑκατομμύρια χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σινάνθρωπου.

Ἡ διάπλασι τοῦ προσώπου του εἶναι τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν διάπλασι τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ὥστε ἂν ὁ Ζινιάνθρωπος ζοῦσε σήμερα καὶ βρισκόταν ξαφνικὰ ἀνάμεσά μας — ἔστω πλυμένος, ξυρισμένος καὶ ντυμένος — θὰ πέφταμε ἀνάσκελα ἀπὸ κατάπληξι καὶ φόβο βλέποντάς τον.

Τὸ πρόσωπό του, ἐξ ἄλλου, δὲν μοιάζει μὲ τὸ πρόσωπο ἑνὸς πιθήκου. Εἶναι πλατυσμένο καὶ τετράγωνο. Ἡ διαμόρφωσις τοῦ κρανίου του δείχνει ὅτι ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ Ζινιάνθρωπου ἦταν ἐξαιρετικὰ μεγάλη. Τὸ μέτωπό του φεύγει τόσο πρὸς τὰ πίσω, ὥστε θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς δὲν ἔχει μέτωπο. Ἐν τούτοις ἡ κοιλότητα τοῦ κρανίου του εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη —ἂν καὶ ἡ χωρητικότητά του δὲν φθάνει οὔτε τὴ μισὴ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου— ὥστε νὰ χωράη ἀρκετὸ ὄγκο φαιᾶς οὐσίας.

Ἄλλες ἐνδείξεις ἔδωσαν στοὺς Λήκυ τὴν δυνατότητα νὰ διαπιστώσουν ὅτι δὲν εἶναι πίθηκος ἀλλὰ ἀνθρώπινο ὄν. Ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς πιθήκους, ὁ Ζινιάνθρωπος περπατοῦσε ὄρθιος.

Τὸ κρανίο τοῦ Ζινιανθρώπου ἔκανε ὥστε νὰ ἀνακαλυφθοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ καλύτερα φυλαγμένα μυστικὰ τῆς φύσεως, ἀλλὰ δὲν ἔδειξε σὲ ποιὰ χρονολογία τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀνθρωποειδὲς ὂν ἔγινε πραγματικὸς ἄνθρωπος. Οἱ ἐπιστήμονες συμφωνοῦν τώρα ὅτι ἡ πρώτη ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς στὴ γῆ ἐμφανίσθηκε πρὶν περίπου ἀπὸ δύο δισεκατομμύρια χρόνια. Ἀλλά, λαμβανομένης ὑπ' ὄψι τῆς βραδύτητος μὲ τὴν ὁποία ἡ ἐξέλιξι μεταμορφώνει τὸ ἕνα εἶδος σὲ ἄλλο, ποὺ μπορεῖ νὰ καθοριστῇ ἡ στιγμὴ ὅπου ἡ κοινὴ γενιὰ χωρίστηκε σὲ δυὸ κλάδους, τὸν κλάδο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἄλλο τοῦ πιθήκου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐξελίχθηκε σιγά - σιγά. Ἑκατομμύρια χρόνια πέρασαν πρὶν ὁ κλάδος τοῦ ἀνθρώπου

δημιουργήση τὸν Ζινιάνθρωπο, ποὺ ἤξερε νὰ κατασκευάζη ἐργαλεῖα.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψι τῶν Λήκυ ἡ στενωπὸς Ὀλντουβάϊ ἔγινε διάσημη σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο. Χάρις στὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυσι τῆς Ἐθνικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, οἱ Λήκυ συνεχίζουν νὰ ἐρευνοῦν τὴν περιοχὴ αὐτή, ποὺ εἶναι κατάφορτη ἀπὸ προϊστορικὰ κειμήλια.

Ἤδη, ἡ γενικὴ εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἀνακαλύψεις αὐτές, διαμορφώνεται ὡς ἑξῆς: Φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν τρεῖς κατηγορίες προϊστορικοῦ ἀνθρώπου.

Παλαιότερος ἦταν ὁ «Ὅμο Ἀμπίλις».

Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν —κάπου πρὶν 400.000 χρόνια— ὑπῆρξεν ἕνας ἀρκετὰ πιὸ μεγαλόσωμος ἄνθρωπος, ὁ «Ὅμο Ἐρέκτους», τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν δύο γνωστὰ ἀπολιθώματα, τῶν «ἀνθρώπων τῆς Ἰάβας καὶ τοῦ Πεκίνου».

Ἡ τρίτη κατηγορία, τοῦ «Ὅμο Σάπιενς», μὲ ἀρκετὰ μεγαλύτερον ἐγκέφαλο, περιλαμβάνει ἀρκετοὺς κλάδους, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ἄνθρωπο τοῦ Νεάντερταλ, πού, ὅμως, ἐξέλιπε καὶ δὲν μπορεῖ, συνεπῶς, νὰ θεωρηθῆ ὡς γνήσιος πρόγονος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἔρευνες τοῦ ζεύγους, ὅμως, ἀπέδειξαν ὅτι τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν ἔζησε στὴν ἰδίαν περιοχὴ καὶ ἕνα ἄλλο ἀνθρωποειδές, ὁ «Ζινιάνθρωπος», ποὺ πρέπει νὰ ἦταν, ὅμως, λιγώτερο «ἐξελιγμένος» ἀπὸ τὸν «Ὅμο Ἀμπίλις».

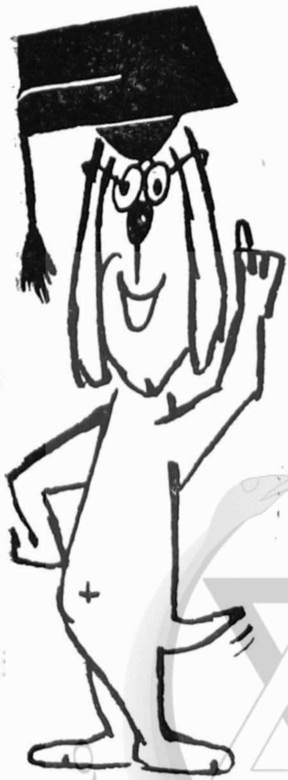
Ἐξεταζομένη ὑπὸ τὸ πρῖσμα αὐτὸ ἡ ἐξέλιξις φαίνεται ὡς μία βαθμιαία ἀνάπτυξις καὶ ἐξέλιξις τῶν τύπων μᾶλλον, παρὰ ἕνα σαφὲς σχῆμα «οἰκογενειακοῦ δένδρου», στὸ ὁποῖον ἔχουν ἐπιδιώξει οἱ ἀνθρωπολόγοι νὰ ἐντάξουν τὰ διάφορα ἀπολιθώματα τῶν ἀνακαλύψεών τους. Καί, βάσει τῆς θεωρίας αὐτῆς, θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανείς, ὅτι ὁ «Ζινιάνθρωπος» καὶ ἀνθρωποειδεῖς «Αὐστραλοπίθηκοι» τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς τοποθετοῦνται σὲ κάποιο «ἀδιέξοδο» τῆς πορείας τῆς ἐξελίξεως. Πρόκειται γιὰ μιὰ νέα ἄποψι, πού, ἀσφαλῶς, θὰ προκαλέση ἀντιδράσεις. Ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὶς συζητήσεις εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ λάμψη κάποτε ἡ ἀλήθεια, ὅπως συμβαίνει συχνὰ μὲ τὶς ἔρευνες τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

ΑΡΧΙΖΟΝΤΑΣ ἀπὸ βεβαιότητες, θὰ καταλήξουμε σὲ ἀμφιβολίες. Ἀλλ' ἂν ἀρχίσουμε μὲ ἀμφιβολίες, καὶ εἴμαστε ὑπομονητικοὶ μαζί τους, θὰ καταλήξουμε σὲ βεβαιότητες.

ΦΡΑΝΣΙΣ ΒΑΚΩΝ

ΟΤΑΝ εἶσαι ἀναμεμιγμένος σὲ μιὰ προσπάθεια, νὰ ἐργάζεσαι, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας στιγμῆς, μὲ τέτοια ἀφοσίωσι σὰ νὰ ὑπάρχη κάποιο ἐνδεχόμενο νὰ χάσης. Αὐτὸ εἶναι ἡ μάχη, αὐτὸ εἶναι ἡ πολιτική, αὐτὸ εἶναι τὸ πᾶν.

Α·Ι·ΖΕΝΧΑΟΥΕΡ

Σκέπτονται τὰ ζῶα;

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΕΩΣ

Η ΧΙΜΠΑΤΖΙΝΑ ἦταν σαστισμένη. Ἕως τώρα μποροῦσε ν' ἀνοίγῃ πάντοτε τὴν πόρτα, ὅταν ἔσπρωχνε μιὰ καρέκλα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τραβοῦσε τὸ σύρτη.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ἀπέτυχε.

Τὸ ζῶον δὲν μποροῦσε νὰ ξέρῃ, ὅτι ἡ πόρτα τῆς κατοικίας τοῦ καθηγητοῦ Γκρτσιμεκ ἦταν κλειδωμένη.

Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχε ξανασυναντήσει ὥς τώρα ἡ χιμπατζίνα.

Ἐν τούτοις, προσπάθησε νὰ ἀντεπεξέλθῃ στὴν περίστασι καὶ ἔκανε κάτι καταπληκτικό. Ἔσπρωξε πίσω τὴν καρέκλα, ἔσυρε κοντὰ μιὰν ἄλλη καὶ ξαναδοκίμασε.

Τέτοιες λύσεις ἑνὸς προβλήματος οἱ ζωοψυχολόγοι τὶς παρουσιάζουν σὰν καλὰ λάθη.

«Καλὰ» διότι τὸ ζῶον τὰ ἔχει τουλάχιστον καταφέρει, διότι ἤξερε νὰ βοηθήσῃ τὸν ἑαυτό του, ἔστω καὶ ἀνεπιτυχῶς —καὶ κατὰ τρόπον συγχωρητέον— χωρὶς νὰ ἔχῃ ἰδέαν ἀπὸ τὴν πλούσια σὲ κόλπα κατασκευὴ τῶν κλειδαριῶν.

Μὲ αὐτὸ ὅμως ἡ χιμπατζίνα δὲν εἶχε ἀποδείξει ὅτι μπορεῖ νὰ σκέπτεται, ὅταν μπορῇ νὰ βρεθῇ σὲ μιὰ προβληματικὴ θέσι; Ὁ ἐρχόμος δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσι, ὅτι ἡ χιμπατζίνα ἔχει κάπως ἀκολουθήσει ἕναν λογικὸ συμπερασμό. Ὅμως σὰν συμπτωματικὴ μοναδικὴ παρατήρησι, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ περίπτωσις ἀκόμη πολὺ διαφωτιστική.

Πλὴν ὅμως θὰ ἀντιτάξῃ ὁ κάθε γνώστης τοῦ σκέπτεσθαι, κάθε φιλόσοφος καὶ ἐπιστήμων τοῦ πνεύματος: Τὸ σκέπτεσθαι εἶναι δεμένο μὲ μιὰ γλῶσσα ὁμιλουμένη, καὶ ἐπειδὴ τὰ ζῶα δὲν ἔχουν καμμιὰ ὁμιλοῦσα γλῶσσα δὲν μποροῦν νὰ σκέπτωνται ἐπίσης.

Ἐν τούτοις, οἱ καθηγηταὶ τῆς ζωολογίας Ὄττο Κέλερ ἐκ Φρειβούργου καὶ ὁ ἐκ Μίνστερ συνάδελφος του Μπερνχαρτ Ρεντς ἐπέτυχαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος νὰ ἀποδείξουν ὅτι τὰ ζῶα σκέπτονται. Διαθέτουν μιὰν πρώτην βαθμίδα τοῦ ἀνθρωπίνως σκέπτεσθαι. Εἶναι ἤδη ἱκανά, ὡς ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς Ρεντς, νὰ σχηματίζουν ἀφηρημένες, χωρὶς ὄνομα, ἔννοιες.

Ἀμφότεροι οἱ ἐρευνηταὶ ἐξήγησαν ὅτι αἱ ζωοψυχολογικαὶ των σπουδαὶ ἔχουν ἐπίσης μίαν σπου-

δαίαν πρακτικὴν σημασίαν διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ τρόπου λειτουργίας μαθήσεως καὶ σκέψεως. Ὁ καθηγητὴς Κέλερ ἀπεκάλυψε μάλιστα: Μερικαὶ ἐκ τῶν μεθόδων διδασκαλίας μας ἔχουν δοκιμασθῆ σὲ παιδιὰ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας.

Αὐτὴ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ζώων εἶχε γίνει ἐν τούτοις δυνατή, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι οἱ ζωοψυχολόγοι σχεδὸν παρὰ τρίχα θὰ εἶχαν κάνει ἕνα καλὸ λάθος. Τὸ σὸκ ὑπάρχει ἀκόμη μέσα στὰ μέλη τους.

Ἐβεβαιώθη διὰ τῆς γνώσεως, ὅτι ἕνα ἄλογο θὰ εἶναι εἰς θέσιν μετὰ τετραετῆ ἐκπαίδευσιν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν νὰ δείχνῃ διὰ κτυπημάτων τοῦ ποδιοῦ τὰ γράμματα καὶ νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις ἐπὶ ἐρωτήσεων κάθε ἄλλο παρὰ λογικῶν. Ἐπίσης νὰ κτυπᾶ μὲ τὴν ὁπλὴ ἀριθμοὺς καὶ νὰ κατέχῃ τὶς τέσσαρες κύριες ἀριθμητικὲς πράξεις.

Τὸ εὐφυὲς ἄλογο, τὸ ὁποῖον δι' αὐτῆς τῆς τέχνης εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ζωοψυχολογίας, ἦταν ὁ «ἔξυπνος Χάνς» τοῦ συνταξιούχου διδασκάλου Βίλχελμ φὸν Ὄστεν εἰς τὸ Βερολῖνον. Οἱ ἐκλαμβανόμενες ἐπιτυχίες τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ γρήγορου μαύρου ἀλόγου τοῦ Χάνς ἐδημιούργησαν τεραστίαν φήμην ἀπὸ τὸν 1ον Παγκόσμιον πόλεμον.

Ἐὰν βέβαια αὐτὲς οἱ ἔρευνες εἶχαν γίνει ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας λίγο - πολὺ σὰν τσαρλατανισμὸς ἢ κόλπα τοῦ τσίρκου, ὁ φὸν Ὄστεν θὰ εἶχε ἐρεθίσει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ θὰ εἶχε πάρει χρήματα γιὰ τὶς μελέτες του. Ὁ δάσκαλος ὅμως ἦταν ἕνας τακτικὸς καὶ καθαρὸς (ποὺ δὲν δέχεται χρήματα, δωροδοκίες) παραξενιάρης.

Εἶχε ἀγοράσει γιὰ τὸν ἑαυτό του ἕνα σπίτι στὴν Γκρίμπενεβστράσσε τοῦ Βορείου Βερολίνου, ζοῦσε ἀπὸ τὰ ἐνοίκια καὶ ἐδίδασκε στὸν Χὰνς στὴν πίσω αὐλὴ νὰ συλλαβίζῃ καὶ νὰ λογαριάζῃ. Πλήθη περιέργων συνωστίζοντο εἰς τὴν αὐλήν. Σύντομα φάνηκε καὶ ὁ Πρῶσσος ὑπουργὸς Θρησκευμάτων Δρ Στὼτ καὶ ἄκουσε τὸν ἔξυπνο Χὰνς νὰ κτυπᾶ τὶς ἡμέρες γεννήσεως τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκράτειρας. Ὁ Χὰνς ἐκτύπησεν ἐπίσης ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεων τὴν ἡμερομηνίαν τῆς «ἡμέρας τοῦ Σεντάν» μὲ ἀξιοθαύμαστη σιγουριά, αὐτὸ δὲ ἐσήμαινε ὅτι ὁ Χὰνς ἔχει φθάσει τὸ ἐπίπεδον ἑνὸς παιδιοῦ 13 ἐτῶν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς γερμανικῆς γλώσσης.

Σύντομα ἡ ὑπόθεσις ἀπεκορυφώθη τόσον, ὥστε ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν νὰ διορίσῃ μίαν ἐπιτροπήν.

Οἱ κύριοι ἐπείσθησαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1904 ἐπὶ τούτου ἀπὸ τὴν μέθοδον τοῦ Ὄστεν, «ποὺ εἶναι βασικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ γύμνασμα καὶ σύμφωνα μὲ τὴν σχετικὴ διδασκαλία». Περαιτέρω ἀπεδέχοντο ὅτι ὁ Χὰνς δὲν ἔλαβε καμμιὰ βοήθεια ἐκ τοῦ κυρίου του καὶ ὅτι ἀπεκλείετο ἡ ὕπαρξις ἠθελημένων λαθῶν ἀπὸ τὸν παρόντα γνωστὸν τρόπον.

Δύο μῆνες ἀργότερον ἔλυσεν ἐπιτέλους τὸ αἴνιγμα ὁ Δρ Ὄσκαρ Πφούνγκστα.

Τὸ ἄλογο εἶχε κοροϊδέψει τοὺς πάντας ἀκόμη καὶ τὸν καλόπιστο δάσκαλό του. Ὁ «Χὰνς» δηλ. ἀρνήθηκε ἐντελῶς (νὰ ἀπαντήσῃ), ὅταν τοῦ ἐτέθη ἕνα χαρτόνι μὲ μίαν ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώριζεν οὐδεὶς ἐκ τῶν παρισταμένων. Τὸ ἄλογο ἄρχισε τότε νὰ κτυπᾶ μὲ τὴν ὁπλή του καὶ δὲν σταμάτησε πιά. Μὲ αὐτὸ ἐδημιούργησε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι περισσότερον ἐνδιεφέρετο διὰ τὸ πρόσωπον ποὺ κρατοῦσε τὸ χαρτόνι, ἀπὸ ὅ,τι διὰ τὴν ἐρώτησιν ποὺ εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ χαρτονίου —ἀκριβῶς ἔτσι σὰν νὰ

περίμενε γιὰ ἕνα ὁποιοδήποτε σημεῖον.

Ὁ Δρ Πφούνγκστα ἀνεκάλυψε σύντομα ἐπίσης, τί εἴδους ἦταν αὐτὰ τὰ ἄγνωστα σήματα: μικρὲς συνήθως κινήσεις ἐκτελούμενες μὲ τὸ κεφάλι ἢ μιὰ χαλάρωσις τοῦ ἄνω κορμοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν ὅλα τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα συζητοῦσαν μὲ τὸ ἄλογο εἶχαν δείξει σημεῖα ἀναγνωρίσεως διὰ τοιούτων σημείων, ὅταν ἦσαν εὐχαριστημένα μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κτυπημάτων. Καὶ εὐχαριστημένα ἦταν πάντοτε τότε, ὅταν τὸ ἄλογο εἶχε κτυπήσει ἕνα γράμμα ποὺ μὲ τὰ προηγούμενα ἀπέδιδε μιὰ ἔννοια.

Εἰς τὴν ζωοψυχολογίαν ὁμιλεῖ τις σήμερον ἀκόμη, διὰ τὰ λάθη τοῦ «ἔξυπνου Χανς», ὅταν εἰς ἕναν πειραματιστὴν εἶναι γνωστὸν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πειράματος διὰ τῆς ἀμέσου ὁδοῦ μὲ τὸ πειραματόζωον ἢ ὅταν τὰ ζῶα μποροῦν ἐν γένει νὰ βλέπουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προσπαθειῶν τῶν ψυχολόγων. Αὐτὸ μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς σκέψεως τῶν ζώων δὲν ἦταν τίποτε.

Ὅλες οἱ κατοπινὲς ὁμοιάζουσες περιπτώσεις τῆς μορφῆς τοῦ «ἔξυπνου Χάνς» ὅπως π.χ. τὰ «ἄλογα τῶν ἀγρῶν τοῦ Ἔλβα» ποὺ λογαριάζουν (εἰδικὰ στὸ νὰ τραβοῦν ρίζες) ὁ ἐκ Μανχάιμ «Τερριὲ ρόλφ» (εἰδικὸς εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν γραμμάτων) καὶ ὁ Λούμπι ὁ ἔξυπνος σκύλος τῆς Βαιμάρης, δὲν χρειάστηκε πιὰ νὰ ληφθοῦν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας.

Ὅταν πρὸ ἐτῶν ὁ ζωοψυχολόγος καθηγητὴς Ὄττο Κέλερ ἄρχισε νὰ μαθαίνῃ τὸ μέτρημα σὲ περιστέρια, καλιακοῦδες, καὶ γκρὶ παπαγάλους, πολλοὶ συνάδελφοι, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἀργότερον, εἶχαν ἕνα ὄχι εὐχάριστον συναίσθημα.

Ἀλλὰ ὁ Κέλερ ἔθετε τὴν λέξιν μέτρημα πάντοτε στὰ ποδαράκια τῆς χήνας καὶ ἐξήγησεν, ὅτι τὰ ζῶα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μποροῦν νὰ μετροῦν κατὰ τὸν ἀνθρώπινο τρόπο. Διότι τοὺς λείπει ἡ γλῶσσα γιὰ νὰ ὀνομάζουν τοὺς ἀριθμούς. Τί ἤθελε νὰ ἀποδείξῃ κατόπιν ἦταν μιὰ πρώτη βαθμὶς τοῦ μέτρου καὶ μὲ αὐτὸ τὸ σκέπτεσθαι εἰς τὰ ζῶα.

Ἡ ὑποκίνησις γι' αὐτὲς τὶς ἔρευνες, ἦταν παρατηρήσεις σὲ μικρὰ παιδιὰ ἀνθρώπων. Ἕνα παιδὶ ἡλικίας ἑνὸς ἔτους καὶ δύο μηνῶν, τὸ ὁποῖον δὲν μποροῦσε νὰ μετρήσῃ μὲ λέξεις οὔτε ἀκόμη μέχρι τὰ τρία, ἔψαχνε ἐν τούτοις γιὰ τὸ τρίτο σκουλήκι ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὰ τρία, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπαιζε πάντοτε. Πρέπει λοιπὸν ἤδη μὲ τὴν κατοχὴν τῆς ἐννοίας «τρία», νὰ ὑπάρχουν πρωτοῦ αὐτὸ μπορέσει νὰ τὰ ὀνομάσῃ.

Ἂν ὅμως ὁ ἄνθρωπος διαθέτῃ πάνω ἀπὸ ἕνα γεννημένο (προομιλοῦν) σκέπτεσθαι, τότε πρέπει νὰ ἔχῃ κληρονομήσει αὐτὴ τὴν ἀδυναμία ἀπὸ τοὺς ζωικοὺς προπάτορες. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι δυνατὸν ἐπίσης ζῶα μὲ προομιλοῦν σκέπτεσθαι νὰ προτρέπωνται ἁπλούστατα εἰς προομιλοῦσαν ἀρίθμησιν.

Τὰ περισσότερα τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων πειραμάτων ποὺ ἐξετέλεσεν ὁ καθηγητὴς Κέλερ καὶ οἱ μαθηταί του ἐπεξετάθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Τὸ σφάλμα τοῦ ἔξυπνου Χάνς ἀπεφεύχθη πάντοτε εἰς αὐτὰ διότι οἱ διευθύνοντες τὰ πειράματα ἢ ἔμεναν κρυμμένοι πίσω ἀπὸ ἕνα παραβὰν ἢ παρατηροῦσαν διὰ μέσων (σωλήνων) ἢ στενῶν σχισμῶν ἢ εἰς τὸ διάστημα τῆς δοκιμῆς κατεδείχθη ἡ ἀπουσία τοῦ ἐπιστήμονος διὰ λήψεως κινηματογραφικῆς μηχανῆς.

Μ' ἕνα τέτοιο παράδειγμα σὲ φίλμ ὁ Δρ Κέλερ ἀποκομίζει πάντοτε τὴν ἐπιδοκιμασία σὲ ἐπιστημονικὰ συνέδρια. Ἡ ἐπιδοκιμασία

ἰσχύει ἐπίσης καὶ διὰ τὸ σύστημα τοῦ Γιάκομπ.

Ὁ Γιάκομπ εἶχε μάθει διὰ γυμνάσματος, ἀπὸ κιβώτια μὲ διαφορετικὸν ἀριθμὸν στιγμῶν ἐπὶ τῶν σκεπασμάτων τους νὰ ἀνοίγῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φέρει τὸν ἴδιον ἀριθμὸ στιγμῶν, ὅπως μιὰ κάρτα —δεῖγμα ποὺ κεῖται παραπλεύρως. Ἔρχεται ἀπὸ ἕνα κλουβὶ καὶ βλέπει ἕνα κομμάτι κροκοῦ αὐγοῦ δίπλα στὴν κάρτα - δεῖγμα μὲ τρεῖς στιγμές. Ἐνῶ τρώγει τὸ αὐγό μακκάρει τότε τὸν ἀριθμὸ 3 καὶ βαίνει τότε πρὸς τὰ πέντε κιβωτίδια ἐπὶ τῶν σκεπασμάτων τῶν ὁποίων εἶναι σχεδιασμένες δύο, τρεῖς τέσσαρες, πέντε καὶ ἕξη στιγμές. Ὅλες οἱ στιγμὲς εἶναι ἀνωμάλως τοποθετημένες καὶ διαφορετικοῦ μεγέθους.

Ὁ Γρήγορος ὁ Γιάκομπ, ἀνοίγει κάθε σκέπασμα, ποὺ φέρει ἐπίσης 3 στιγμὲς καὶ βρίσκει πάλι μέσα μιὰ λιχουδιά.

Ἐργάζεται τὸ ἴδιο σίγουρα, ἐὰν ἡ κάρτα—δεῖγμα δείχνει ἄλλοτε 4, ἄλλοτε 5, ἄλλοτε 6 καὶ βρίσκει πάντοτε τὸ εἰς αὐτὸ ἀνῆκον κιβωτίδιον. Πάνω ἀπὸ ἑπτά, ὅμως, δὲν βρίσκει ἄκρη. Μὲ περιστέρια τὸ ὅριον μὲ τὴν ἴδια προσπάθεια εἶναι 5, μὲ καλιακοῦδες 6 καὶ μὲ γκρὶ παπαγάλους 7.

Μπορεῖ, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος νὰ συγκρατῇ καθ' ὃν τρόπον αὐτὰ τὰ πτηνὰ ἕναν ἀριθμὸ στιγμῶν, χωρὶς νὰ τὶς μετρᾷ π.χ. μὲ τὸ παιχνίδι τῶν κύβων (ζαριῶν) δὲν μετρᾷ κανεὶς τὶς στιγμὲς στιγμὴ πρὸς στιγμή. Ἀναγνωρίζει κανεὶς σὲ μιὰ ματιά —ὁ μαθηματικὸς λέγει ταυτόχρονον— ὅτι εἶναι πέντε, ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι 5 πέτρες ποὺ κεῖνται ἀτάκτως ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπῃ ἀριθμοὺς ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ ἴδιο ἀνώτατο ὅριο ὅπως καὶ τὰ ζῶα. Σὲ 40.000 συγκριτικὰ πειράματα μὲ ἀνθρώπους ἐπρόβαλε ὁ καθηγητὴς Κέλερ φωτεινὲς εἰκόνες μὲ διάφορον ἀριθμὸν στιγμῶν κάθε μιὰ τόσο λίγο χρόνο, ὥστε οἱ στιγμὲς δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μετρηθοῦν.

Τὸ ἀποτέλεσμα: Μερικοὶ ἄνθρωποι ἦλθαν ἰσόπαλοι μὲ τὰ περιστέρια, πολλοὶ εἶχαν τὸ ἴδιο ὅριο, ὅπως οἱ καλιακοῦδες καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅπως ὁ Κολκράλε καὶ ὁ γκρὶ παπαγάλος. Μόνον πολὺ ὀλίγοι ἔχουν ὑπερβῆ αὐτὰ κατὰ μίαν μονάδα.

Ἡ δευτέρα δυνατότης νὰ συγκρατοῦν ἕναν ὡρισμένο ἀριθμὸ εἶναι ἡ ἀπαρίθμησις καὶ ἡ συναρίθμησις, ὅταν κτυπᾷ τὸ ὡρολόγιον. Ὁ μαθηματικὸς τὸ ὀνομάζει διαδοχικὴν ἀρίθμησιν.

Ἐπίσης αὐτὴν τὴν ἱκανότητα ἔχει ἐρευνήσει ὁ Κέλερ εἰς τὰ πτηνά. Καὶ ἐπίσης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ μποροῦν (προομιλοῦντα) ἔφθασε τὸ περιστέρι 5, ἡ καλιακούδα 6, ὁ κόραξ καὶ ὁ παπαγάλος 7.

Εἰς τὰ πειράματα μὲ τὶς καλιακοῦδες ὡς ἐξετέλεσεν ὁ μαθητὴς τοῦ Κέλερ δρ Σῆμαν ἔφθασεν ἕνα ὕψιστον σημεῖον. Ἡ καλιακούδα εἶχε μάθει ἀπὸ δύο κιβωτίδια τῶν ὁποίων τὰ σκεπάσματα ἔφεραν 3 ἢ 4 στιγμὲς νὰ ρίχνῃ μόνο τὸ σκέπασμα μὲ τὶς 3 στιγμές. Ὅταν αὐτὴ ἐξῆλθεν ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ κλουβί της εἶδε νὰ κεῖνται ἀνέλπιστα ἀντὶ τῶν στιγμῶν σκουλήκια ἀλευριοῦ.

Τὰ περισσότερα παιδιὰ τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ἔχουν μάθει νὰ λογαριάζουν μὲ μῆλα, μποροῦν νὰ κάνουν τὴν ἴδια ἄσκησι μὲ πέτρες. Ἀλλὰ (παιδιὰ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας) ποὺ ἔχουν μάθει νὰ χώνουν τρία μικρὰ κούτσουρα σὲ τρεῖς τρῦπες καὶ μὲ αὐτὸ νὰ λένε ἕνα, δύο, τρία συμβαίνει μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ μὴ μποροῦν ἐπὶ μακρὸν νὰ μετρήσουν 3 μῆλα. Μάλιστα οἱ νησιῶτες ἔχουν γιὰ διαφορετικὰ πρά-

γματα — Κανύ, χωριά, σπίτια — κάθε φορά μιάν άλλη σειρά ἀριθμῶν ἀπὸ τὸ ἕνα ὡς τὸ ἐννιά.

Πῶς ἀντέδρασε λοιπὸν ἡ καλιακούδα, ἡ ὁποία ξαφνικὰ ὤφειλε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασία της μὲ σκουλήκια ἀλευριοῦ. Ἔπρεπε νὰ ἀγωνισθῆ ἐπὶ μακρόν, νὰ ἀγωνισθῆ μὲ τὸ φόβο της προτοῦ πλησιάσῃ. Μετὰ πῆγε στὸ σωστὸ σκέπασμα καὶ ἔφαγε τὰ τρία σκουλήκια.

Ὄχι λιγώτερο καταπληκτικὰ ἐνήργησε μιὰ καλιακούδα, ἡ ὁποία διώρθωσε τὸ λάθος της: Ἀπὸ μιὰ σειρὰ ὀκτὼ ὁμοίων κιβωτιδίων ἔπρεπε νὰ λάβῃ πέντε σκουλήκια τὰ ὁποῖα εἶχαν χωρισθῆ ἐντελῶς διαφορετικὰ ἐπὶ τῶν κιβωτιδίων.

Σὲ ἕνα πείραμα μὲ φίλμ βρῆκε στὸ πρῶτο κιβώτιο ἕνα, στὸ δεύτερο δύο, στὸ τρίτο πάλι ἕνα. Εἶχε, λοιπόν, φάει ἤδη τὰ πρῶτα 4 σκουλήκια καὶ πήγαινε πάρα κάτω. Ὁ διευθύνων τὸ πείραμα ἐσημείωνεν ἤδη ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα, «ἕνα λιγώτερο», ὅταν ἡ καλιακούδα ἐπανῆλθε. Πῆγε στὴν ἀρχὴ τῆς σειρᾶς τῶν κιβωτιδίων, ἔκανε πρὸ τοῦ πρώτου μιὰ ὑπόκλισι, πρὸ τοῦ δευτέρου δυὸ ὑποκλίσεις, πρὸ τοῦ τρίτου πάλι μιὰ καὶ μετὰ πέταξε τὸ σκέπασμα τοῦ τετάρτου κιβωτιδίου, τὸ ὁποῖον ἦταν ἄδειο, ἄνοιξε μετὰ τὸ πέμπτο κιβώτιο ἔφαγε τὸ πέμπτο σκουλήκι καὶ ἔφυγε ὁριστικά.

Τὸ φέρσιμό της, ἔτσι ἐξήγησεν ὁ Κέλερ ἐνεθύμιζεν ἐκεῖνο ἑνὸς μικροῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον κοντοστέκεται κατὰ τὴν ἀποστήθισιν ἑνὸς ποιήματος, ξαναρχίζει, ἀπὸ ἤδη εἰπωμένα, χωρὶς νὰ ἀφήνῃ καιρὸ γιὰ τὴν πλήρη ἄρθρωσιν, ἀλλὰ ὑποδηλοῖ μόνον, τρώει τὶς μισὲς λέξεις καὶ οὕτως εἰπεῖν μὲ τὴν φορὰν περνᾶ τὸν σκόπελον.

Φυσικὰ τὰ πτηνὰ δὲν μετροῦν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ἀριθμούς. Ἐν τούτοις τὰ ζῶα κατέχουν μιὰ προομιλουμένην ἔννοιαν ἀριθμῶν. Καὶ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, δὲν θὰ εἴχαμε ποτὲ καταλήξει στοὺς ἀριθμοὺς ἐὰν δὲν εἴχαμε κληρονομήσει αὐτὸ τὸ θησαυρὸ τοῦ νὰ μετροῦμε χωρὶς νὰ προφέρωμε, ἀπὸ τὸ ζωικὸ προβάδισμα.

Καὶ ὅπως εἰς τὸ νὰ μετροῦμε ἔτσι καὶ εἰς τὸ σκέπτεσθαι. Τὰ ζῶα σκέπτονται χωρὶς λέξεις, χωρὶς νὰ ὀνομάζουν. «Μποροῦν» ὡς ἐξεφράσθη ὁ Κέλερ νὰ ἐκφράσουν ἐλεύθερα τὴν σκέψιν εἰς ἐνέργειαν, μόνον ἐμεῖς ποὺ μποροῦμε ἐπιπροσθέτως νὰ τὴν προφέρωμε. Ἀλλὰ προτοῦ τὴν προφέρωμε, ἦταν κιόλας ἐδῶ, ὅπως καὶ στὸ ζῶον. Γνωρίζομεν τί λέγομεν, θέλομεν, καὶ ἀνοίγομεν ἔτσι τὸ στόμα· οἱ σωστὲς λέξεις θὰ ἔλθουν ἤδη. Ἐπίσης σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους κάθε ἰδέα εἶναι κατ' ἀρχὴν πάντοτε χωρὶς λέξεις. Μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς ἰδέας καὶ τῆς πλήρους σχηματισθείσης καὶ λεχθείσης φράσεως ὑπάρχει κάτι κοινὸν μὲ τὰ ζῶα. Η προομιλουμένη σκέψις.

Μὲ αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ὄττο Κέλερ ἔχει κάνει τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ γνωστὸς καθηγητὴς τῆς ζωολογίας Μπέρναρντ Ρέντς μιὰ σειρὰ δοκιμῶν μὲ τὶς ὁποῖες μπόρεσε νὰ δείξῃ ὅτι τὰ ζῶα εἶναι ἱκανὰ νὰ δημιουργήσουν ἐννοίας προομιλουμένας ὡς στενός - εὐρύς, στρογγυλός - γωνιώδης ἢ ἴσος - ἄνισος.

Ἐπ' αὐτοῦ ἕνα παράδειγμα. Μιὰ μοσχογαλῆ ἐγυμνάσθη ἐπὶ τούτου, νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ δύο μικρῶν κιβωτιδίων ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕνα ἔφερε στὸ σκέπασμά του ἕνα μικρὸν καὶ ἕνα μεγάλον στίγμα. Αὐτὸ ὤφειλε νὰ ἀνοίξῃ. Τὸ δεύτερο κιβώτιο εἶχε δύο ἰσομεγέθη στίγματα. Αὐτὸ δὲν ὤφειλε νὰ ἀνοίξῃ.

Ὅταν ἔγινε τὸ γύμνασμα ἀλλάχτηκαν τὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν σκεπα-

Συζήτησις περὶ χορτοφαγίας

Ὑπὸ τῆς Cornelia Müller, Γερμανία

ΜΕ ΣΚΟΠΟ τὸ ταξίδι μας στὴν Ἰνδία, εἴχαμε μερικὲς συζητήσεις στὴν κατασκήνωσι μας πάνω στὴν χορτοφαγια. Σὲ μιὰν ἀπ' αὐτὲς πῆρε μέρος κι' ἕνας γιατρός, χορτοφάγος κι' ὁ ἴδιος. Μᾶς ἔλεγε πόσο ἔπρεπε νὰ προπαγανδίζωμε τὴν χορτοφαγια γιὰ λόγους ὑγείας, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ ἠθικὴ ἄποψι.

Τα ζῶα εἰναι οἱ ὑποδεέστεροι ἀδελφοί μας. Πιστεύω σ' αὐτο καὶ θάπρεπε νὰ το ἐξηγήσω. Γιατι εἶναι ἀδελφοί μας; Θὰ μπορούσα νὰ πῶ πολλὰ πάνω στο σχέδιο τῆς ἐξελίξεως, ὅτι ὅλα τὰ ὄντα εἶναι σπίθες τοῦ Θείου Φωτός, ποὺ πηγάζει ἀπο τὸν Θεό, ὅτι καὶ μεῖς ὅλοι περάσαμε ἀπο τὸ ζωικὸ βασίλειο, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ζῶα κάποια μέρα θὰ καταλήξουν στὸ ἀνθρώπινο βασίλειο.

Στὴν Εὐρώπη πολὺ λιγοι ἄνθρωποι πιστευουν σ' αὐτο το πράγμα. Ἂν ὅμως το δεχθοῦμε αὐτό, θὰ δεχθοῦμε ἐπισης ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ὀρυκτὰ εἰναι ἀδελφοί μας. Πρεπει νὰ γνωρίζωμε ὅτι υπάρχει ἕνας νόμος στη Φύσι, στὸν φυσικο κόσμο, ὅτι τιποτα δὲν μπορεῖ νὰ ζήση χωρις νὰ καταστρέψη φυσικὴ ζωή. Ἐνόσω ζοῦμε στον φυσικο κόσμο μενουμε κάτω ἀπο τοῦτον το νόμο. Μποροῦμε ὅμως νἄχωμε τὴν ἐκλογὴ τῆς ζωικῆς ἢ φυτικῆς τροφῆς.

Ὁ Γιὰν δινει μιὰ καλὴ σύγκρισι ἐπάνω σὲ τοῦτο το σημεῖο: Ἂν ἔχετε ἀνάγκη ἀπο σιδερο καὶ μπορεῖτε νὰ διαλέξετε ἕνα κομμάτι ἀπὸ μιὰ λεπτὴ μηχανὴ ἢ ἀπο ἀκατέργαστο κομμάτι σίδερου, βέβαια δὲν θὰ καταστρεφατε ποτὲ τὴ μηχανή. Αὐτο σημαινει ὅτι ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦ ζώου εἶναι πολὺ πιὸ ἐξελιγμένο ἀπο τὸ φυτό, εἶναι καλύτερα νὰ μὴν καταστρέψωμε τὴν πιο ἐξελιγμενη μορφή, καὶ σύμφωνα μὲ αὐτό, καλύτερα εἶναι νὰ ζοῦμε μὲ φυτικὴ τροφή. Δυστυχῶς, πολὺ λιγοι ἄνθρωποι στὴν Εὐρώπη το βλέπουν αὐτό. Ἴσως θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν χορτοφάγοι ἀπὸ ἠθικὴ ἄποψι. Νομίζω πὼς ὁ κ α θ έ ν α ς εἶναι σὲ θέσι νὰ δῆ ὅτι τὰ ζῶα εἶναι ἀδελφοί μας. Ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ πρωτόγονοι ἄνθρωποι φθάνουν κάποτε σὲ μιὰ κατάστασι ὅπου εἶναι ἀνίκανοι νὰ

σμάτων μὲ ἴσα καὶ ἄνισα τρίγωνα, γραμμας, τετράγωνα ἢ ζεύγη ἀριθμῶν ὅπως 88 καὶ 73 ἢ καθόλου γεωμετρικα σχήματα.

Το ζῶον ἀπεφάσισεν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις διὰ τὰ κιβώτια μὲ τὰ ἄνισα σημεῖα. Ἔδειξε μὲ αὐτο ὅτι εἶχε δημιουργήσει ἐννοίας χωρις ὄνομα διὰ το ἴσον καὶ ἄνισον.

Κυρίως τὰ ἔξυπνα ζῶα ὅπως οἱ σκύλοι καὶ μαιμοῦδες μποροῦν σίγουρα στὴ ζωή τους νὰ μαθουν πολλὲς μὴ ὀνομαζόμενες ἔννοιες δια τῆς μαθήσεως καὶ μὲ τὴ βοήθειά της νὰ σκεπτωνται χωρὶς νὰ μιλοῦν.

Καὶ οὕτω ἀφήνεται νὰ ἐννοηθῇ ἐπίσης μὲ τὰς γνώσεις τοῦ Κέλερ καὶ Ρέντς κάθε παρατήρησις τοῦ καθηγητοῦ Γκοτσίμεκς ἐπὶ τῆς χιμπατζίνας του, ἡ ὁποία μὲ μιὰ καρέκλα ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ ἔλαβε μίαν νέα καρέκλα, ὅταν κατὰ πρῶτον βρέθηκε μπροστὰ σὲ κλειδωμένη πόρτα. Αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἀνήκει εἰς τὸ τί ἔχει γίνει γνωστὸν ἀπὸ τοὺς χιμπατζῆδες κατόπιν λογικῆς ἐργασίας.

σκοτώσουν ένα ζώο, ακριβώς επειδή τὸ ἀγαποῦν. Ἡ τέτοια ἀγάπη εἶναι κάτι περισσότερο ἀπ' τὴν ἀγάπη γιὰ μιὰ ὡραία μορφὴ ζωῆς ὅπως εἶναι τὰ λουλούδια κ.λ.π., εἶναι ἀγάπη γιὰ ἕνα ἄτομο. Διακρίνομε τὴν ἀτομικότητα ἑνὸς ζώου ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας πρὸς αὐτό. Καὶ μὲ τὴν ἀγάπη μας τὸ καθιστοῦμε ἱκανὸ νὰ εἶναι ἕνας φίλος καὶ νὰ μᾶς ἀνταποδίδῃ τὴν ἀγάπη. Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ὅτι τὸ ζῶο εἶναι ἱκανὸ νὰ ἀγαπᾶ, νὰ εἶναι φίλος μας, δείχνει ὅτι εἶναι ἀδελφός μας. Βέβαια ὅλα τὰ ζῶα δὲν εἶναι ἄτομα αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

Πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν θὰ σκότωναν ποτὲ τὸ σκύλο ἢ τὸ ἄλογό τους, καὶ ἰδίως δὲν θὰ τὰ τρώγανε ποτέ. Τρῶνε ὅμως χοῖρο, βῶδι κ.λ.π. Πολλοὶ δὲν γνωρίζουν πραγματικὰ τὸ ζῶο ἀπ' τὸ ὁποῖο προέρχεται τὸ κρέας, εἰδεμὴ θὰ ἤτανε σκληρὸ γιαὐτοὺς νὰ τὸ ἀγοράσουν.

Μετὰ τὸν πόλεμο ἤρθαμε νὰ ζήσωμε σὲ ἕνα χωριό. Εἴμασταν πολὺ πτωχοί, καὶ οἱ γονεῖς μου μὲ δυσκολία κατώρθωναν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους. Ὅταν ἡ κατάστασι καλλιτέρευσε κάπως, εἶπαν στὴ μητέρα μου νὰ θρέψῃ ἕνα χοιρίδιο γιὰ σφάξιμο. Τὸ ἀγόρασαν οἱ γονεῖς μου, τὸ φέραμε στὸ σπίτι καὶ τὸ φροντίζαμε. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ ἀρχίσαμε νὰ τ' ἀγαποῦμε καὶ σιγὰ - σιγὰ μᾶς φαινόταν διαφορετικὸ ἀπὸ τ' ἄλλα ποὺ βλέπαμε στὸ χωριό. Ἤτανε τόσο ὤμορφο καὶ καθαρό· τοῦ ἄρεσε νὰ τὸ χαϊδεύουν. Ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι, πηδοῦσε τὸ φράχτη, σήκωνε τὰ μπροστινά του πόδια καὶ τσίριζε γιὰ νὰ μᾶς δῇ. Οἱ γείτονες ἔμεναν κατάπληκτοι μὲ τὸ ἀστεῖο ἐκεῖνο γουρουνάκι κι' ἔλεγαν: «Δὲν θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ παχύνῃ». Κι' ἀγαπούσαμε τὸ ζωάκι μας· ἀλλὰ εἴμασταν φτωχοὶ κι' ἔπρεπε νὰ τὸ σφάξωμε καὶ νὰ τὸ φᾶμε, κι' αὐτὸ μᾶς ἔκανε μεγάλο πόνο.

Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ ἔπρεπε νὰ σφάξωμε τὶς ὄρνιθες, μὰ ἀπὸ τότε δὲν εἴμασταν πιὰ ἱκανοὶ νὰ τρῶμε τὸ κρέας τῶν ζώων μας. Κ' ἔτσι ξέρομε τώρα, ἀπὸ πεῖρα, ὅτι τὸ ζῶο ποὺ ἀγαπᾶ κανείς, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φάῃ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὶς πόλεις, ποὺ δὲν γνωρίζουν τὰ ζῶα καὶ δὲν μποροῦν νὰ πειραματισθοῦν μὲ τὴ συμπάθεια πρὸς αὐτά, ἀσφαλῶς θὰ γίνονταν χορτοφάγοι, ἂν ἔπρεπε νὰ φᾶνε τὰ ζῶα ποὺ εἶναι φίλοι τους.

Τὸ ἑπόμενο βῆμα εἶναι νὰ μὴν μπορῇ κανεὶς νὰ φάῃ κανένα ζῶο. Καὶ νομίζω πὼς αὐτὸ θὰ συνέβαινε σὲ πολλοὺς ἂν οἱ ἴδιοι θἄπρεπε νὰ σφάξουν ζῶα. Γνωρίζω πολλούς, ἀκόμα καὶ σὲ ἀγροκτήματα, ποὺ εἶναι ἀνίκανοι νὰ σφάξουν ζῶα, γιατὶ ὑποσυνείδητα νοιώθουν πὼς εἶναι κακὸ καὶ τὸ σῶμα τους ἐπαναστατεῖ σ' αὐτὴ τὴν πρᾶξι. Γιατὶ ὅμως πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν τὸ σκέπτονται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Δὲν τοὺς ἀρέσει. Ἔχουν συνηθίσει σ' αὐτὸ ἐπὶ χιλιάδες γενεές... Τὸν παληὸ καιρό, στὸ κλῖμα μας, δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν χωρὶς κρέας, δηλ. χωρὶς νὰ σκοτώσουν. Ἔπρεπε νὰ ὑπερασπίσουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ τὰ ζῶα κι' εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὸ κρέας καὶ τὴ γούνα τους ἢ τὸ δέρμα. Γιαὐτὸ εἶναι ἀκόμη μιὰ δυνατὴ συνήθεια. Πολλὰ πράγματα θὰ ἄλλαζαν ἂν ξαφνικὰ ὁ καθένας γινόταν χορτοφάγος.

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε στὴν ἀνθρώπινη ἄποψι τῆς χορτοφαγίας.

Στὸ χωριὸ ποὺ εἶναι κοντὰ στὸ σχολεῖο μου, εἶναι ἕνα μεγάλο σφαγεῖο. Πολλὲς φορὲς αἰσθάνομαι πὼς αὐτὸ ἔχει κακὴ ἐπίδρασι στὰ παιδιά. Συχνὰ φέρονται σκληρὰ στὰ ζῶα τους ἢ καὶ μεταξύ τους. Καὶ νομίζω πὼς αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀτμοσφαίρας ποὺ ἔχει

δημιουργηθεῖ ἀπὸ κείνους ποὺ ἐργάζονται μέσα στὰ σφαγεῖα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πρῶτα σκοτώνουν τὶς λεπτότερες συγκινήσεις τους, ἀλλοιῶς δὲν θὰ ἦσαν ἱκανοὶ να σφάζουν σ' ὅλη τους τὴ ζωή. Τοῦτο εἶναι ἕνα σημεῖο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ σᾶς κάμη χορτοφάγο, γιὰ λόγους ἠθικοὺς ὅσον ἀφορᾶ τοὺς συνανθρώπους σας. Ἴσως ἐσεῖς ὁ ἴδιος δὲν θὰ μπορούσατε νὰ σκοτώσετε ἕνα ζῶο, κι' ἔτσι τὸ ἀφήνετε σὲ κάποιον ἄλλον ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ κατάλληλος ἀπὸ σᾶς. Ἐνόσω ὅμως ζῆτε μὲ ζωικὴ τροφὴ εἴσαστε ὑπεύθυνος γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ σκοτώνει τὰ ζῶα, ὑπεύθυνος γιὰ τὴν κακὴ ἐκείνη ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ κείνους ποὺ συνεχῶς σκοτώνουν τὰ ζῶα καὶ τὴν ἴδια τους τὴν ψυχή.

Κάποια μέρα ἡ ἐγγονὴ τοῦ ἰδιοκτήτου τῶν σφαγείων μοῦ ἔλεγε πὼς συχνὰ ὀνειρευόταν κακὰ ἄγρια ζῶα ποὺ τὴν κυνηγοῦσαν. Γνωρίζομε ἀπὸ διορατικοὺς ὅτι τὰ ἀστρικὰ σώματα τῶν σφαγμένων ζώων κυνηγοῦν τοὺς σφαγεῖς των, ἢ συσσωρεύονται σὲ πυκνὰ σύννεφα πάνω ἀπὸ τὰ σφαγεῖα. Ἡ μικρὴ δὲν ἤξερε τίποτα ἀπ' ὅλα τοῦτα. Οὔτε ἦταν σὲ θέσι νὰ κρίνη ἂν ἦταν καλὸ ἢ κακὸ τὸ νὰ σφάζωνται ζῶα. Ὡστόσο ζοῦσε μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ τῆς ἔκανε τόσο κακό.

Κάποια ἄλλη μέρα μοῦλεγαν τὰ παιδιὰ ὅτι ἕνα κακὸ γουρούνι ἔσπρωξε ἕναν χασάπη μέσα σ' ἕνα καζάνι μὲ ζεματιστὸ νερό. Στὴν ἀρχὴ τὰ παιδιὰ ἀγανάκτησαν, μὰ μετὰ ἀπὸ λίγο, ἕνα ἀγόρι ποὺ ζῆ κοντὰ στὰ σφαγεῖα εἶπε: «Ἀναρωτιέμαι καμμιὰ φορά, γιατὶ νὰ ὑπάρχουν κακὰ ζῶα.. ». Καὶ τὸ ἴδιο πάλι ἔδωσε τὴν ἀπάντησι: «Φαντάζομαι πὼς ἐπειδὴ εἶναι πόλεμος»...

Ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη ἄποψι ποὺ εἶναι ἐνδιαφέρουσα. Ἂν σκεφθοῦμε τὸν τρόπο τῆς ἐξελίξεως, βλέπομε τὸ Θεῖον Φῶς νὰ κατέρχεται μέσα στὴν ὕλη καὶ νὰ γίνεται ὁλοένα πιὸ βαρὺ καὶ πυκνό· ἔπειτα ξεκινῶντας καὶ πάλι τὸν δρόμο του ἐπιστρέφει πρὸς τὴν ἀρχή του γινόμενο ὅλο καὶ περισσότερο φῶς. Ὁ Τζὼν Κόατς τὸ ἀναφέρει αὐτὸ σὲ μίαν ὡραία του ὁμιλία στὴν κατασκήνωσί μας. Ὁ ἐσωτερικός μας ἑαυτὸς βρίσκεται πρὸς τὴν ἄνω στροφὴ καὶ προσπαθεῖ νὰ φέρη τὸ φυσικό μας σῶμα ἐμπρός. Μὰ ὑπάρχουν ἀκόμα μέσα σὲ τοῦτο πολλὲς ἐπιδράσεις ἐκ τῶν κάτω. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς συνεχοῦς πάλης στὸν χαρακτῆρα μας. Στὸ σῶμα τοῦ ζώου αὐτὲς οἱ βαρειὲς τάσεις εἶναι πολὺ πιὸ δυνατὲς παρὰ στὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Ἔτσι ἂν τρῶμε τὸ κρέας τοῦ ζώου ἑλκύομε τὶς βαρειὲς αὐτὲς δονήσεις μέσα στὸ σῶμα μας, ὁπότε γίνονται βαρύτερες, ἐνῶ οἱ φωτεινὲς δονήσεις θὰ πρέπει νὰ ἀμυνθοῦν καὶ νὰ τὶς καταβάλουν. Ἐγὼ ἡ ἴδια τὸ γνωρίζω αὐτὸ ἀπὸ πεῖρα: Ἤμουν ἐπὶ μερικὰ χρόνια χορτοφάγος, ὅταν ἀναγκάσθηκα νὰ ζήσω μὲ μιὰν οἰκογένεια γιὰ νὰ ἐργασθῶ στὸ κτῆμα τους, καὶ συνεπῶς ἔτρωγα μαζί τους. Ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ διεπίστωσα πὼς εἶχα γίνει πιὸ ἀργὴ στὶς σκέψεις μου ἀπὸ πρίν. Ἤμουν τελείως ἱκανοποιημένη μὲ τὶς ἁπλούστερες σκέψεις· τὸ κάθε τί φαινόταν πολὺ πιὸ ἁπλό, εὔκολο, μᾶλλον χωρὶς σημασία. Πραγματικὰ ἤμουν κοιμισμένη ὅλο ἐκεῖνο τὸ διάστημα. Κι' αὐτὸ τὸ κατάλαβα ἐντελῶς ξαφνικὰ ὅταν ξαναπῆγα στὸ σπίτι καὶ ἄρχισα τὴν χορτοφαγία.

Δὲν ζοῦμε μονάχα γιὰ τὴν εὐημερία μας μὰ ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν εὐημερία τῶν συνανθρώπων μας. Καὶ εἴμαστε πολὺ πιὸ εἰλικρινεῖς μὲ αὐτοὺς ὅταν ἔχομε φωτεινὲς δονήσεις. Καὶ τοῦτο εἶναι ἕνας ἠθικὸς λόγος γιὰ τὴν χορτοφαγία.

ΕΝΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΨΥΧΟΠΕΙΡΑΜΑ

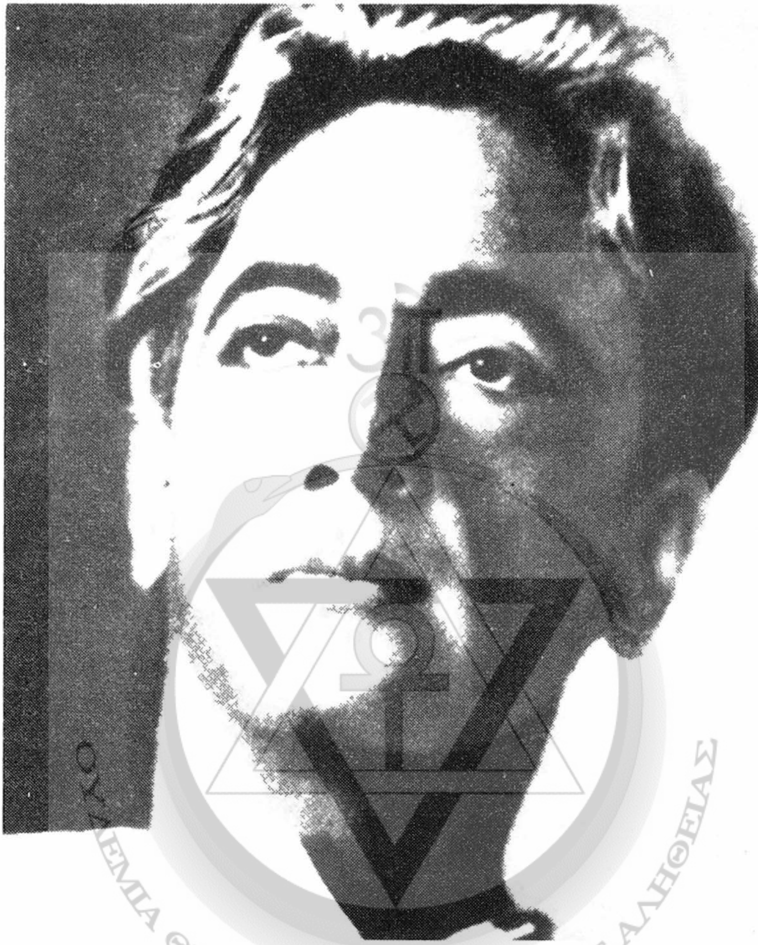
Ἀγαπᾶτε πραγματικὰ τὰ ζῶα;

Ἀπαντήσατε εἰλικρινῶς εἰς ὀκτὼ ἐρωτήσεις

Πολλοὶ ἄνθρωποι διακρίνονται γιὰ τὰ ἰδιαίτερα αἰσθήματα ἀγάπης πρὸς τὰ ζῶα. Περιβάλλουν μὲ πολλὴν στοργὴν καὶ φροντίδα τὰ κατοικίδια, τὰ ὁποῖα ἀνατρέφουν καὶ περιποιοῦνται μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπην. Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ συναντῶνται, κυρίως εἰς τὰς γυναῖκας, δὲν σπανίζουν, ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας. Ἄλλοι ἄνθρωποι, ὄχι μόνον δὲν ἀγαποῦν τὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ καταδιώκουν καὶ τὰ βασανίζουν, εἰς κάθε εὐκαιρίαν. Ἀπαντήσατε εἰς τὰς κατωτέρω ἐρωτήσεις, διὰ νὰ μάθετε εἰς ποίαν ἐκ τῶν δύο κατηγοριῶν ἀνήκετε.

	«ΝΑΙ»	«ΟΧΙ»
1) Ἐὰν ἕνα σκυλάκι δὲν δέχεται τὰς θωπείας σας, προσπαθεῖτε νὰ τὸ χαϊδέψετε διὰ τῆς βίας		....
2) Ἀγαπᾶτε νὰ ἀναγινώσκητε βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς θέμα τὰ ζῶα,		....
3) Δίδετε τροφὴν εἰς τὰ πουλάκια τὸν χειμῶνα,		....
4) Εἶναι ὀρθαὶ αἱ ἀντιλήψεις μερικῶν θρησκειῶν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, αἱ ὁποῖαι ἀπαγορεύουν τὸν φόνον, ἔστω καὶ βλαβερῶν ζώων,		....
5) Ἐπισκέπτεσθε, τακτικά, ζωολογικοὺς κήπους καὶ θηριοτροφεῖα,		....
6) Ἔχετε ποτὲ λακτίσει σκύλον;		....
7) Ἐὰν μιὰ μέλισσα ἔλθη ἐπάνω σας, τὴν ἐκδιώκετε δίχως νὰ τὴν σκοτώσετε;		....
8) Νομίζετε ὅτι εἶναι φυσικὸν νὰ ντύνωνται τὰ μικρὰ σκυλάκια τὸν χειμῶνα μὲ κατάλληλα φορέματα,		....

Σημειώσατε ἕνα σταυρόν, ἐὰν ἀπαντήσετε «Ναί», εἰς τὰς ὑπ' ἀριθμὸν 2, 3, 4, 5, 7 καὶ 8 ἐρωτήσεις. Ἐπίσης, σημειώσατε ἕνα σταυρόν, ἐὰν ἀπαντήσετε «Ὄχι» εἰς τὰς ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 6 ἐρωτήσεις. Προσθέσατε τοὺς σταυρούς. Ἐὰν συγκεντρώνετε 7 ἢ περισσοτέρους σταυρούς, εἶσθε πάρα πολὺ εὐαίσθητοι καὶ ἔχετε μεγάλην ἀδυναμίαν στὰ ζῶα. Ἐὰν συγκεντρώσετε μεταξὺ 5 καὶ 7 σταυρῶν ἔχετε φυσιολογικὴν ἀγάπην διὰ τὰ ζῶα. Καὶ αὐτὸ σᾶς χαρακτηρίζει ὡς πολιτισμένον ἄνθρωπον. Ἐὰν συγκεντρώσετε ὀλιγωτέρους τῶν 5 σταυρῶν, εἶσθε πολὺ σκληρὸς ἔναντι τῶν ζώων. Προσέξατε διότι τὰ ζῶα πολλάκις ἀξίζουν τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης τῶν ἀνθρώπων.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

τοῦ Κάρλο Σουαρὲς

ΜΕ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Πάνω στὰ εὐρύτερα ζητήματα

Πάνω ἀπὸ σαράντα χρόνια, ὁ Κρισναμούρτι διαδίδει στὸν κόσμο μιὰ «διδασκαλία», ποὺ ὑποκινεῖ ν' ἀπορρίψωμε «κάθε διδασκαλία». Δὲν φέρνει οὔτε αὐτοπειθαρχία, οὔτε προσευχή, οὔτε κάποια Γιόγκα, ἀλλὰ ἐπιχειρεῖ νὰ διανοίξη δρόμους σὲ μιὰ σκέψι, ἢ μᾶλλον σὲ μιὰ στάσι διανοητική, ἐλευθερωμένη ἀπὸ κάθε περιορισμό.

Θεωρούμενος σὰν μιὰ μεγάλη μορφὴ τῆς ἐποχῆς μας ἀπὸ τοὺς περισσότερους διανοουμένους, καὶ ἔχοντας ἐγκαθιδρύσει τὴ ζωή του καὶ τὴ σκέψι του πολὺ μακρυὰ ἀπ' τὶς δεσμεύσεις αὐτοῦ τοῦ κόσμου, δὲν ἔδωσε ποτὲ μιὰ συνέντευξι, οὔτε συνεργάσθηκε μὲ κανένα περιοδικό. Ὡστόσο, ὁ Κάρλο Σουαρὲς πῆγε στὸ Γκστὰντ (Ἑλβετία), ὅπου διέμενε ὁ Κρισναμούρτι, καί, ἐξ ὀνόματος τοῦ Γαλλικοῦ περιοδικοῦ «Π λ α ν ή τ η ς», εἶχε συνομιλίες μαζί του ἐπὶ μιὰ ἑβδομάδα. Τὸ κείμενο ποὺ θὰ διαβάσετε ἔχει συνταχθῆ ἀπὸ σημειώσεις παρμένες κατὰ τὸ διάστημα τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν ποὺ ἔγιναν στὰ Γαλλικά. Τὸ διάβασε καὶ τὸ διώρθωσε ὁ ἴδιος ὁ Κρισναμούρτι. Μπορεῖ κανεὶς νὰ δῆ τὴν τοποθέτησι μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ πρωτότυπες σκέψεις, καὶ ἴσως, ἕνα εἶδος πνευματικῆς διαθήκης.

● **Τί θέλουν ἀπὸ μένα οἱ φίλοι σας τοῦ «Πλανήτη»; Θέλουν γεγονότα πραγματικά, ἢ ἁπλῶς πολυμάθεια; Φαντάζονται ὅτι θὰ τοὺς φέρω πορίσματα ἀναγνωσμάτων; Συμπεράσματα; Γνῶμες; Συνθέσεις; Ἰδέες;**

— Δὲν εἶν' αὐτὸ ποὺ θέλουνε.

● **Πέστε τους, ὅτι δὲν ἔχω διαβάσει τίποτα, ὅτι δὲν ἔχω παραπομπές. Κατ' ἐμέ, δὲν ὑπάρχει ψυχολογικὴ μεταμόρφωσις, παρὰ ὅταν παύση ἡ ἀθροιστικὴ ἐπεξεργασία.**

— Προφέρατε τὴν λέξι μεταμόρφωσι. Εἶναι μιὰ λέξι ποὺ συναντοῦμε συχνά, ἀλλὰ συνοδευόμενη, γενικά, ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι ἡ μεταμόρφωσι τοῦ συγχρόνου τούτου κόσμου μπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήση, ἔτσι φυσικά, σὲ μιὰ ἀλλαγὴ ἐσωτερικῆς καταστάσεως· ἐνῶ ἐσεῖς θέλετε μιὰν ὁλοκληρωτικὴ καὶ ἄμεση ἐπανάστασι τῆς συνειδήσεως, τὴν ὁποίαν δὲν μπορεῖ νὰ προκαλέση καμμιὰ ἐξέλιξις.

● **Ὅλοι γνωρίζομε πὼς ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐκρηκτική, ὅτι τὰ μέσα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχαν παραμείνη σχεδὸν σταθερὰ ἐπὶ χιλιετηρίδες, ξαφνικὰ πολλαπλασιάσθηκαν ἑκατομμύρια φορές· ὅτι οἱ ἠλεκτρονικοὶ ἐγκέφαλοι, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρωμε παρὰ μόνο τοῦτο, γίνονται ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα πιὸ φανταστικοί, ὅτι αὔριο θὰ πᾶμε στὴ Σελήνη ἢ κάπου ἀλλοῦ· ὅτι ἡ βιολογία πλησιάζει ν' ἀνακαλύψη τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς καὶ μάλιστα νὰ δημιουργήση ζωή. Ξέρομε ὅτι τὰ καλῶς ἀνεγνωρισμένα δεδομένα τῆς ἐπιστήμης γκρεμίζονται· ὅτι τὰ πάντα συνεχῶς ἀναθεωροῦνται καὶ οἱ ἐγκέφαλοι ἐξαναγκάζονται νὰ τεθοῦν σὲ κίνησι. Τὰ ξέρομε ὅλα τοῦτα. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμε σ' αὐτὴν τὴν ἄποψι τῆς ἐποχῆς μας. Μέσα στὴ σημερινὴ σύγχυσι, ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ μιὰν ὑλικὴ ἀσφάλεια, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν βρῆ παρὰ μὲ τεχνολογικὲς γνώσεις. Οἱ θρησκεῖες κατήντησαν ἐποικοδομήματα ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ πραγματικὴ σημασία στὶς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου, ἐνῶ τὰ βασικὰ ἐρωτήματα παραμένουν χωρὶς ἀπάντησι: ὁ Χρόνος, ὁ Πόνος, ὁ Φόβος.**

Θρησκεῖαι, φόβος καὶ ἀλλαγή...

— Ἐδῶ μποροῦμε νὰ ἐπιχειρήσωμε μιὰ συζήτησι. Νομίζω ὅτι πολλοὶ ἀναγνῶστες θὰ σᾶς ποῦν τοῦτο, ἀφοῦ εἶναι, βέβαια, σύμφωνοι στὴ διαπίστωσι ὅτι τὸ περιβάλλον βρίσκεται σὲ πλήρη ἀνα-

στάτωσι: Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ σκεφθοῦμε πῶς αὐτὴ ἡ φοβερὴ κίνησις δὲν θὰ παραχθῆ ταυτόχρονα καὶ μέσα στὸ μυαλό μας;

● **Μποροῦμε πράγματι νὰ τὸ σκεφθοῦμε. Μὰ εἶναι τοῦτο, ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ποῦμε μιὰν ἀλλαγή· Τὸ νἄχωμε ἕνα ἠλεκτρονικὸ μυαλό; Τὸ μυαλὸ δὲν εἶναι ὅλη ἡ συνείδησις.**

— Δεν πρόκειται μόνο γιὰ το μυαλό. Ἡ συνείδησις μας διευρύνεται στὰ μέτρα τοῦ πλανήτη, καὶ ὅ,τι συμβαίνει στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου..

● **Ναί, ναί, κατάλαβα . .**

— Οἱ βουδδισταὶ μοναχοὶ που καίονται, οἱ μαῦροι τῆς Ἀμερικῆς;

● **Μὰ ναί, βέβαια, ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστο μέρος μὲ μᾶς, καὶ ἡ φοβερὴ ἀθλιότης στὴν Ἀσία, καὶ ὅλες οἱ τυραννίες παντοῦ, καὶ ἡ σκληρότης, καὶ ἡ ἀπληστία, κι' οἱ ἀναρίθμητες συγκρούσεις τοῦ κόσμου· τὰ νιώθομε ὅλ' αὐτά. Ὅλα τοῦτα, εἴμαστ' ἐμεῖς. Ἔχετέ τα ζωντανὰ μπροστά σας, καὶ δῆτε σὲ τί ἐξαιρετικὸ βάθος πρέπει νὰ γίνη ἡ αλλαγή.**

— Ὑπάρχει τὴ στιγμὴ αὐτή, στην Γαλλία ἕνα ρεῦμα σκέψεως το ὁποῖο, διαπιστώνοντας τὸ μπέρδεμα τοῦ ἀνθρώπινου περιβάλλοντος ποὺ ἔχει καταντήσει ἄλυτο, θὰ εὔχονταν νὰ μποροῦσε νὰ συσταθῆ μια ὁμαδικὴ σκέψις, ἱκανὴ νὰ συναστήση σε μιὰ σύνθεσι τὰ σκόρπια κομματα τῶν γνώσεών μας . .

● **Τί ἄλλα ζητήματα βλέπετε;**

— Τὸ θρησκευτικο ζήτημα, φυσικα. Μποροῦμε νὰ προίδωμε μιὰ θρησκεια τοῦ μελλοντος βασιζομενη σε μιὰ καλύτερη γνῶσι τοῦ Κόσμου καὶ στο συναίσθημα ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μέρος αὐτοῦ τοῦ Κόσμου;

● **Καὶ τί ἄλλο ἀκόμη;**

— Μ' ἐπεφόρτισαν νὰ σᾶς ἐρωτήσω τί σκέπτεσθε γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ βάθος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, εἴτε νέος εἶναι, εἴτε ἡλικιωμένος, ὑπάρχει ὁ φόβος...

● **Τὸ βλέπω. Ἂν θέλετε, μποροῦμε νὰ τεθοῦμε ἐπὶ τὸ ἔργον... Εἴσαστε ὅμως βέβαιος ὅτι ὁ «Π λ α ν ή τ η ς» θὰ δεχθῆ νὰ δημοσιεύση ἐκεῖνο ποὺ θὰ πῶ;**

— Ἔχω κατηγορηματικὴ διαβεβαίωσι. Μπορεῖτε, σὲ μιὰ φράσι, νὰ μοῦ δώσετε τὸ οὐσιῶδες ἐκείνου ποὺ σχεδιάζετε νὰ κάμετε;

● **Ν' ἀποδεσμεύσω τὸ σύνολο τῆς συνειδήσεως.**

— Θέλετε νὰ πῆτε ὅτι ζητᾶτε ἀπ' τὸν καθένα νὰ ἐλευθερώση ἀπολυτα τὴν δική του συνείδησι; Ἐπιτρέψετέ μου νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ἀπογοητεύει περισσότερο στὴ διδασκαλία σας, εἶναι ἡ ἐπίμονη βεβαιωσίς σας ὅτι ἡ ὁλοκληρωτικὴ αὐτὴ ἀποδέσμευσις τῆς συνειδήσεως δὲν χρειάζεται διόλου χρόνο.

Ἡ ἀλλαγὴ δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ νομίζετε

● **Ἂν ἦταν μιὰ ἐξελικτικὴ πορεία δὲν θὰ τὴν ὠνόμαζα μεταμόρφωσι. Μιὰ μεταμόρφωσις εἶναι μιὰ κατάστασις ἀπότομη.**

— Μὰ δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ ἕναν ἄνθρωπο ἀλλάζοντας κατάστασι συνειδήσεως ποὺ δὲν θἄφερνε μαζί του τὴν συνισταμένη ὅλου τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἄνθρωπος τροποποιεῖ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ περιβάλλον τὸν τροποποιεῖ.

● **Ὄχι ὁ ἄνθρωπος τροποποιεῖ τὸ περιβάλλον, τὸ δὲ περιβάλλον τροποποιεῖ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐπικάθεται πάνω στὴν τροποποίησι τοῦ περιβάλλοντος καὶ ὄχι ὁλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, στὸ ἔσχατο βάθος του. Καμμιὰ ἐξωτερικὴ πίεσις δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνη αὐτό: δὲν τροποποιεῖ παρὰ μόνο τὰ ἐπιπόλαια μέρη τῆς συνειδήσεως. Καὶ οὔτε καμμιὰ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις μπορεῖ νὰ προκα-**

λέση τὴν ἀλλαγή, διότι κάθε ἀνάλυσις τοποθετεῖται μέσα στὸ πεδίον τῆς διαρκείας καὶ καμμιὰ πεῖρα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν προκαλέση, ὁσοδήποτε ἐξυψωμένη καὶ «πνευματικὴ» καὶ ἂν εἶναι. Ἀπ' ἐναντίας, ὅσο πιὸ πολὺ φαίνεται σὰν μιὰ ἀποκάλυψις, τόσο πιὸ πολὺ περιορίζει. Στὶς δύο πρῶτες περιπτώσεις —ψυχολογικὴ τροποποίησις ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυσι ἢ τὴν ἐνδοσκόπησι καὶ τροποποίησις ποὺ προέρχεται ἀπὸ μιὰ ἐξωτερικὴ πίεσι— τὸ ἄτομο δὲν ὑφίσταται καμμιὰ βαθειὰ μεταμόρφωσι: μονάχα τροποποιεῖται, φτιάχνεται, ἰσοσταθμίζεται κατὰ τρόπο ποὺ νὰ προσαρμόζεται στὴν κοινωνικότητα. Στὴν τρίτη περίπτωσι: τροποποίησις ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μιὰν πνευματικὴ λεγόμενη πεῖρα, εἴτε σύμφωνα μὲ μιὰν ὠργανωμενη πίστι, εἴτε ἐντελῶς προσωπική, τὸ ἄτομο προβάλλεται μέσα στὴν διαφυγὴ ποὺ τοῦ ὑπαγορεύει ἡ αὐθεντία κάποιου συμβόλου.

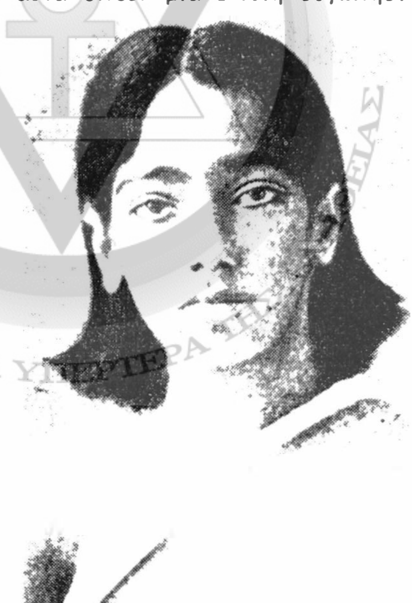
Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ὑπάρχει ἡ δράσις μιᾶς δυνάμεως ἀναγκαστικῆς ποὺ στηρίζεται σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἠθική, δηλ. μιὰ κατάστασι ἀντιφάσεως καὶ συγκρούσεων. Κάθε κοινωνία εἶναι ἀντιφατικὴ καθ' ἑαυτήν. Κάθε κοινωνία ἀπαιτεῖ προσπάθειες ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν. Ἑπομένως ἀντίφασις, σύγκρουσις, προσπάθεια, συναγωνισμός, εἶναι φραγμοὶ ποὺ ἐμποδίζουν κάθε ἀλλαγή, γιατὶ ἀλλαγὴ σημαίνει ἐλευθερία.

— Ἔξω σὺ καὶ ἡ φυγὴ μὲ τὰ σύμβολα;

● Συμβολικὲς εἰκόνες δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνο στὰ ἀνεξερεύνητα μέρη τῆς συνειδήσεως. Ἀκόμα καὶ οἱ λέξεις δὲν εἶναι παρὰ σύμβολα. Πρέπει νὰ σκοτώσετε τὶς λέξεις.

— Μὰ οἱ θεολογίες...

● Ἂς ἀφήσωμε τὶς θεολογίες. Κάθε σκέψις θεολογικὴ στερεῖται ὡριμότητος. Ἂς μὴ χάνωμε τὸ νῆμα τῆς συζητήσεώς μας. Εἴμαστε στὴ πεῖρα, καὶ λέγαμε ὅτι κάθε πεῖρα εἶναι περιοριστική. Πραγματικά, κάθε πεῖρα ποὺ ἔχομε ζήσει —καὶ δὲν μιλῶ μόνο γιὰ κεῖνες ποὺ λέγονται πνευματικές— ἔχει κατ' ἀνάγκη τὶς ρίζες της στὸ παρελθόν. Καὶ εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν πραγματικότητα, εἴτε γιὰ τὸν γείτονα μου, αὐτὸ ποὺ ἀναγνωρίζω συνεπάγεται μιὰ σχέσι μὲ τὸ παρελθόν. Μιὰ πεῖρα λεγόμενη πνευματικὴ εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ παρελθόντος στὴν ἀγωνία μου, στὸν πόνο μου, στὸν φόβο, στὴν ἐλπίδα. Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ εἶναι ἡ προεκβολὴ μιᾶς ἀποζημιώσεως σὲ μιὰν ἄθλια κατάστασι. Ἡ συνείδησίς μου προεκβάλλει τὸ ἀντίθετο ἐκείνου ποὺ εἶναι, γιατὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ ἀντίθετο τοῦτο, εὐχάριστο καὶ ἐξυψούμενο εἶναι μιὰ παρήγορη πραγματικότης. Ἔτσι, ἡ πίστις μου, καθολικὴ ἢ βουδδιστική, δημιουργεῖ καὶ προεκβάλλει τὴν εἰκόνα τῆς Παρθένου ἢ τοῦ Βούδδα, καὶ τὰ κατασκευάσματα αὐτὰ δίνουν μιὰ ἔντονη συγκίνησι

Σὲ ἡλικία παιδική

στὰ ἴδια τοῦτα τ' ἀνεξερεύνητα στρώματα τῆς συνειδήσεως, τὴν ὁποία (συγκίνησι) ἐνῶ τὴν ἔχουν ἐπινοήσει χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν, τὴν ἐκλαμβάνουν γιὰ πραγματικότητα. Τὰ σύμβολα ἢ οἱ λέξεις γίνονται πιὸ οὐσιώδη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἐγκαθίστανται ὡς μνήμη σὲ μιὰ συγκίνησι ποὺ λέει: «Γνωρίζω, διότι εἶχα μιὰ πνευματικὴ πεῖρα» Καὶ τότε οἱ λέξεις καὶ ὁ περιορισμὸς ζωογονοῦνται ἀμοιβαῖα μέσα στὸ φαῦλο κύκλο ἑνὸς κλειστοῦ κυκλώματος.

— Ἕνα φαινόμενο ἐπαγωγῆς;

● Μάλιστα. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἔντονης συγκινήσεως, τοῦ συγκλονισμοῦ, τῆς ἐκστάσεως, γεννᾶ μιὰ φιλοδοξία πρὸς τὴν ἐπανάληψι τῆς πείρας, καὶ τὸ σύμβολο γίνεται ἡ ὑπέρτατη ἐσωτερικὴ αὐθεντία, τὸ ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖο τείνουν ὅλες οἱ προσπάθειες. Τὸ νὰ συλλάβωμε τὸ ὅραμα γίνεται ἕνας σκοπός τὸ νὰ σκεπτόμαστε σ' αὐτὸ ἀδιάκοπα καὶ νὰ πειθαρχοῦμε, γίνεται ἕνα μέσον. Μὰ ἡ σκέψις εἶναι ἐκείνη ἀκριβῶς ποὺ δημιουργεῖ τὴν ἀπόστασι ἀνάμεσα στὸ ἄτομο, — τέτοιο ποὺ εἶναι—, καὶ στὸ σύμβολο ἢ τὸ ἰδεῶδες. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη μεταμόρφωσις παρὰ ἂν πεθάνη κανεὶς σὲ τούτη τὴν ἔκστασι. Ἡ ἀλλαγὴ δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ μόνον ὅταν κάθε πεῖρα παύση ὁλοκληρωτικά. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ζῆ πιὰ καμμιὰ πεῖρα εἶναι ἕνας ξύπνιος ἄνθρωπος. Ἀλλὰ δῆτε τί συμβαίνει παντοῦ: ἀναζητᾶ κανεὶς πάντα βαθύτερη καὶ εὐθύτερη πεῖρα. Καὶ πείθεται ὅτι τὸ νὰ ζῆ τὴν πεῖρα, εἶναι νὰ ζῆ πραγματικά. Ὅμως, αὐτὸ ποὺ ζῆ δὲν εἶναι ἡ πραγματικότης, ἀλλὰ τὸ σύμβολο, ἡ ἰδέα, τὸ ἰδεῶδες, ἡ λέξις. Ζοῦμε μὲ λέξεις Ἂν ἡ λεγόμενη πνευματικὴ ζωὴ εἶναι μιὰ διηνεκὴς σύγκρουσις, εἶναι γιατὶ προσπαθοῦμε νὰ τραφοῦμε μὲ ἰδέες, σὰν νὰ μπορούσαμε, ὄντας πεινασμένοι νὰ τραφοῦμε μὲ τὴ λέξι «ψωμί». Ζοῦμε μὲ λέξεις καὶ ὄχι μὲ γεγονότα. Σὲ ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ εἴτε τὴν σεξουαλική, ἢ γιὰ τὴν ὑλικὴ διοργάνωσι τῶν ὑποθέσεών μας, ἢ καὶ στὶς διασκεδάσεις μας, οἱ λέξεις εἶν' ἐκεῖνες ποὺ μᾶς τονώνουν. Οἱ λέξεις διοργανώνονται σὲ ἰδέες, σὲ σκέψεις, καὶ πάνω σ' αὐτὰ τὰ διεγερτικὰ νομίζομε πὼς ζοῦμε τόσο πιὸ ἔντονα ὅσο καλύτερα ἔχομε μάθει — χάρι σὲ τοῦτα — νὰ δημιουργοῦμε ἀποστάσεις ἀνάμεσα στὴν πραγματικότητα (δηλ. τὴν προεκβολὴ τοῦ ἀντίθετου ἀπὸ κεῖνο ποὺ εἴμαστε). Κι' ἔτσι, γυρίζομε τὴν πλάτη στὴν ἀλλαγή.

Πεθάνετε στὸν χρόνο, συστήματα, λέξεις...

— Ἂς ἀνακεφαλαιώσωμε: Ἐνόσω ὑπάρχει μέσα στὴ συνείδησι μιὰ σύγκρουσις, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω κυριαρχεῖ ἐπάνω στὶς σκέψεις μας ἡ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας ἢ τοῦ Κράτους, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ἡ προσωπική μας πεῖρα καθίσταται ἐσωτερικὴ αὐθεντία, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ἡ ἐκπαίδευσις, τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, ἡ παράδοσις, ἡ κουλτούρα, μὲ λίγα λόγια ὁ πολιτισμός μας, μὲ ὅλες τὶς μηχανές του μᾶς περιορίζει, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ὑπάρχει προσαρμογή, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ὑπάρχει διαφυγή, ὁποιασδήποτε φύσεως, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω καταβάλλω προσπάθεια πρὸς κάποιαν ἄσκησι, ἐνόσω πιστεύω σὲ μιὰν ἀποκάλυψι, ἐνόσω ἔχω ἕνα ἰδεῶδες, ὁποιοδήποτε καὶ ἂν εἶναι, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ζητῶ νὰ γνωρίσω τὸν ἑαυτό μου ἀναλύοντάς τον ψυχολογικά, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ὑπάρχει προσπάθεια πρὸς κάποιαν ἀλλαγή, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή. Ἐνόσω ὑπάρχουν εἰκόνες, σύμβολα ἢ ἰδέες, ἢ ἀκόμα καὶ λέξεις, δὲν ὑπάρχει ἀλ-

λαγή. Εἶπα ἀρκετά; Ὄχι, βέβαια. Διότι φθάνοντας στὸ σημεῖο τοῦτο, δὲν μπορῶ παρὰ νὰ προσθέσω: ἐνόσῳ ὑπάρχει σκέψι, δὲν ὑπάρχει ἀλλαγή.

● Ἀκριβῶς.

— Τότε τι εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ γιὰ τὴν ὁποία μιλᾶτε συνεχῶς;

● Εἶναι μιὰ ἔκρηξις ὁλοκληρωτικὴ στὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἀνεξερεύνητων στρωμάτων τῆς συνειδήσεως, μιὰ ἔκρηξις μέσα στὸ σπέρμα, ἢ ἂν θέλετε, μέσα στὴ ρίζα τοῦ περιορισμοῦ, μιὰ καταστροφὴ τῆς διάρκειας.

— Μὰ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι περιορισμός. Πῶς μποροῦμε νὰ καταστρέψωμε τὴ διάρκεια καὶ νὰ μὴν καταστρέψωμε τὴν ἴδια τὴ ζωή;

● Θέλετε πραγματικὰ νὰ τὸ μάθετε;

— Ναί.

● Πεθάνετε στὴν Διάρκεια Πεθάνετε στὴν ὑλικὴ ἀντίληψι τοῦ χρόνου: στὸ παρελθόν, στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον. Πεθάνετε στὰ συστήματα, πεθάνετε στὰ σύμβολα, πεθάνετε στὶς λέξεις γιατὶ εἶναι παράγοντες ἀποσυνθέσεως. Πεθάνετε στὸν ψυχισμό σας γιατὶ αὐτὸς δημιουργεῖ τὸν ψυχολογικὸ Χρόνο. Αὐτὸς ὁ Χρόνος δὲν ἔχει καμμιὰ πραγματικότητα.

— Μὰ τότε, τί ἄλλο ἀπομένει ἀπὸ τὴν ἀπελπισία, τὴν ἀγωνία, τὸν φόβο μιᾶς συνειδήσεως ποὺ ἔχει χάσει κάθε στήριγμα, ἀκόμα καὶ τὴν ἀντίληψι τῆς ἴδιας τῆς ταυτότητος;

● Ἂν ἕνας ἄνθρωπος μοῦ ἔθετε τοῦτο τὸ ἐρώτημα, θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα ὅτι δὲν ἔχει κάμει τὸ ταξίδι, ὅτι φοβήθηκε νὰ περάση στὴν ἄλλη ὄχθη.

Τί εἶναι φόβος;

— Αὐτὸ ποὺ λέτε προκαλεῖ φόβο. Καὶ ἀναρωτιέμαι ἂν ἡ συνείδησις στὸ βάθος της, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸν φόβο τοῦτον. Αὐτὸ θὰ ἐξηγοῦσε γιατὶ ὁ φόβος συγκρατεῖται καὶ τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὶς θρησκεῖες, ποὺ φαίνονται νὰ εἶναι καταφύγια καὶ ἡσυχαστήρια. Συγκρατοῦν τὸν φόβο ἐμποδίζοντας τὴ συνείδησι ν' ἀντιληφθῆ τὸν ἑαυτό της, ἔτσι, ὅπως εἶναι. Παρεμβάλλουν, ἀνάμεσα στὴν συνείδησι καὶ στὴν πραγματικότητα, τὴν ὀθόνη τῶν θεολογιῶν.

● Τοῦτο τὸ πρόβλημα εἶναι συγχρόνως βαθὺ καὶ πλατύ. Ἂς τὸ προσεγγίσωμε ψηλαφώντας, ἂς ποῦμε, ἀπὸ διάφορες πλευρές. Ὁ φόβος εἶναι Χρόνος καὶ Σκέψις. Δίνομε μιὰ συνέχισι στὸ φόβο, μέσω τῆς σκέψεως, καί, μέσω τῆς σκέψεως δίνομε μιὰ συνέχισι στὴν εὐχαρίστησι. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἶναι ἁπλό: σκεπτόμενοι τὸ ἀντικείμενο τῆς εὐχαριστήσεώς μας, δίνομε στὴν εὐχαρίστησι μιὰ συνέχισι. Τὸ ἴδιο κάνομε μὲ τὸν φόβο, σκεπτόμενοι τὸ ἀντικείμενο τοῦ φόβου μας. Ἂν σᾶς φοβοῦμαι — ἢ φοβοῦμαι τὸν θάνατο ἢ κάτι ἄλλο, — σᾶς σκέπτομαι ἐσᾶς ἢ τὸ θάνατο κι' ἔτσι συγκρατῶ τὸ φόβο. Ἀντίθετα, ἂν μᾶς συμβῆ νὰ βρεθοῦμε ἀντιμέτωποι μὲ τὸ ἀντικείμενο τοῦ φόβου μας, ὁ φόβος παύει.

— Πῶς αὐτό;

● Μιλῶ γιὰ τὸν ψυχολογικὸ φόβο, καὶ ὄχι γιὰ τὸν φόβο ἑνὸς φυσιολογικοῦ κινδύνου ποὺ ζητοῦμε ν' ἀποφύγωμε, πρᾶγμα ποὺ εἶναι φυσικό. Παρατηρήσετε τὸ φόβο τοῦ θανάτου. Σὲ τί συνίσταται αὐτὸς ὁ φόβος; Χωρίζομε τὸ σύνολο τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς, σὲ ζωὴ ἢ θάνατο. Ἡ ζωὴ εἶναι γνωστή, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο δὲν γνωρίζομε τίποτα. Ἄραγε φοβόμαστε ἐκεῖνο ποὺ δὲν γνωρίζομε, ἢ μᾶλλον φοβόμαστε μὴ χάσωμε ἐκεῖνο ποὺ γνωρίζομε; Εἶναι φανερὸ ὅτι ζωὴ καὶ θάνατος εἶναι δύο ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Καὶ ἂν πάψωμε νὰ τὰ θεωροῦμε σὰν δυὸ διαφορετικὰ φαινόμενα, δὲν ὑπάρχει πιὰ σύγκρουσις.

— Μήπως μποροῦμε νὰ θέσωμε τὴν ἐρώτησι τί εἶναι ὁ φόβος καθ' ἑαυτόν;

● Δὲν ὑπάρχει φόβος καθ' ἑαυτόν. Δὲν ὑπάρχει ποτὲ παρὰ ὁ φόβος κάποιου πράγματος.

— Μὰ δὲν ὑπάρχει ἕνας θεμελιώδης φόβος;

Τὸ θέμα τοῦ θανάτου

● Ὄχι· ὁ φόβος εἶναι πάντοτε φόβος γιὰ κάτι. Ἐξετάσετε τὸ θέμα πολὺ προσεκτικὰ καὶ θὰ τὸ δῆτε. Κάθε φόβος, ἀκόμα καὶ ἀσυνείδητος, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς σκέψεως. Ὁ φόβος γενικὰ ἁπλωμένος σὲ ὅλα τὰ πεδία, καὶ ὁ ψυχολογικὸς φόβος μέσα στὸ ἐγώ, εἶναι πάντα ὁ φόβος τοῦ νὰ μὴν εἴμαστε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἢ ἁπλῶς τὸ νὰ μὴν ὑπάρχωμε. Ἡ προφανὴς ἀντίφασις ἀνάμεσα στὸ γεγονὸς ὅτι κάθε τί ποὺ ὑπάρχει εἶναι παροδικὸ καὶ στὴν ἀναζήτησι μιᾶς ψυχολογικῆς μονιμότητος, νὰ ἡ ἀρχὴ τοῦ φόβου. Γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπ' τὸν φόβο, πρέπει νὰ διερευνήσωμε τὴν ἰδέα τῆς μονιμότητος στὸ σύνολό της. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει αὐταπάτες, δὲν φοβᾶται. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι κυνικός, πικρὸς ἢ ἀδιάφορος.

— Αὐτὸ σημαίνει πὼς ἔχει δῆ ὅτι τὸ ψυχολογικὸ κατασκεύασμα πάνω στὸ ὁποῖο στηρίζει τὴν ἀντίληψι τῆς ταυτότητός του δὲν εἶναι πραγματικό, ὅτι εἶναι λόγια.

● Ἔτσι φθάσαμε μπροστὰ σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα: τὸν θάνατο. Γιὰ νὰ κατανοήσωμε τὸ ζήτημα τοῦτο, ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ πραγματικά, θέλω νὰ πῶ γιὰ νὰ εἰσχωρήσωμε πραγματικὰ στὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, πρέπει ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ κάθε ἰδέα, ἀπὸ κάθε θεωρία, ἀπὸ κάθε πίστι σχετικὰ μὲ τοῦτο, γιατὶ κάθε ἰδέα ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχωμε πάνω σ' αὐτό, ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸ φόβο. Ἂν εἴμαστε χωρὶς φόβο ἐσεῖς κι' ἐγώ, μποροῦμε νὰ θέσωμε μὲ ἀκρίβεια τὸ ζήτημα τοῦ θανάτου. Δὲν θὰ διερωτηθοῦμε τί συμβαίνει «μετά», ἀλλὰ θὰ ἐξερευνήσωμε τὸν θάνατο σὰν γεγονός. Γιὰ νὰ καταλάβωμε τί εἶναι θάνατος, κάθε ψηλαφητὴ ζητιανειὰ μέσα στὸ σκοτάδι πρέπει νὰ παύσῃ. Βρισκόμαστε, σεῖς καὶ ἐγώ, σ' αὐτὴν τὴ διάθεσι τοῦ πνεύματος ποὺ δὲν ζητᾶ νὰ μάθῃ τί ὑπάρχει «μετὰ θάνατον», ἀλλὰ ποὺ διερωτᾶται, τί εἶναι θάνατος· Τὴν βλέπετε τὴν διαφορά; Ἂν ἐρωτᾶ κανεὶς τί ὑπάρχει «μετὰ» εἶναι γιατὶ δὲν ἀναρωτιέται τί εἶναι θάνατος. Εἴμαστε λοιπὸν σὲ θέσι νὰ θέσωμε τοῦτο τὸ ἐρώτημα; Μποροῦμε πραγματικὰ νὰ ρωτήσωμε τί εἶναι θάνατος ἐφ' ὅσον δὲν ἀναρωτιώμαστε τί εἶναι ζωή; Καὶ ἀναρωτιώμαστε τάχα τί εἶναι ζωή, ἐνόσω ἔχωμε γνῶμες, ἰδέες, θεωρίες ὡς πρὸς τὸ τί εἶναι; Ποιὰ εἶναι ἡ ζωὴ ποὺ γνωρίζομε; Γνωρίζομε τὴν ὕπαρξι μιᾶς συνειδήσεως ποὺ παραδέρνει ἀκατάπαυστα μέσα σὲ συγκρούσεις ἐσωτερικὲς ἢ ἐξωτερικές. Κομματιασμένη μέσα στὶς ἀντιφάσεις της, ἡ ὕπαρξις αὐτὴ περικλείεται μέσα στὸν κύκλο τῶν ἀπαιτήσεων καὶ ὑποχρεώσεών της, τῶν ἡδονῶν ποὺ ἀναζητεῖ καὶ τῶν πόνων ποὺ ἀποφεύγει. Εἴμαστε ὁλοκληρωτικὰ ἀπορροφημένοι ἀπὸ ἕνα ἐσωτερικὸ κενὸ ποὺ ἡ συσσώρευσις ὑλικῶν ἢ διανοητικῶν ἀγαθῶν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ τὸ γεμίσῃ. Στὴν κατάστασι αὐτή, τὸ ἐρώτημα τί εἶναι θάνατος, δὲν μπορεῖ νὰ τεθῇ, διότι τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ζωή, δὲν τίθεται. Ἡ ὕπαρξις ποὺ γνωρίζομε εἶναι ἡ ζωή; Καθὼς καὶ οἱ ἐξηγήσεις: ἀνάστασις νεκρῶν, μετενσάρκωσις κ.λ.π. προέρχονται ἀπὸ τὴν γνῶσι τοῦ θανάτου; Δὲν εἶναι παρὰ προβολαὶ ἰδεῶν ποὺ ἔχομε σχετικὰ μὲ τὸ τμῆμα ὑπάρξεως ποὺ ὀνομάζομε ζωή. Τὸ νὰ πεθαίνωμε στὸ ψυχολογικὸ κατασκεύασμα μὲ τὸ ὁποῖο ταυτιζόμαστε, τὸ νὰ πεθαίνωμε κάθε λεπτό, κάθε μέρα, γιὰ κάθε πρᾶξι ποὺ κάνομε, τὸ νὰ πεθαίνωμε στὸ ἄμεσο τῆς εὐχαριστήσεως ἢ στὴν διάρκεια τοῦ πόνου

καὶ νὰ ξέρωμε τί συνεπάγεται αὐτὸ τὸ «θνήσκειν», τότε εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ θέσωμε τὸ ἐρώτημα: τί εἶναι θάνατος; Δὲν συζητοῦμε γιὰ τὸν σωματικὸ θάνατο. Καὶ ὅμως, μόνο ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουν νὰ πεθαίνουν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μποροῦν ν' ἀποφύγουν νὰ ἐπιχειρήσουν ἕναν ἀδύνατο διάλογο μὲ τὸ θάνατο. Σ' αὐτὸν τὸν διηνεκῆ θάνατο ὑπάρχει μιὰ διηνεκὴς ἀνανέωσις, μιὰ φρεσκάδα ποὺ δὲν ἀνήκει στον κόσμο τῆς συνεχίσεως μέσα στὴν Διάρκεια. Αὐτὸ τὸ θνήσκειν εἶναι δημιουργία. Δημιουργία εἶναι θάνατος καὶ ἀγάπη.

Αἱ ἐκκλησίαι δὲν μποροῦν τίποτε

— Ἔχω νὰ σᾶς κάμω ἐρωτήσεις σχετικὰ μὲ τὴν θρησκεία. Οἱ μεγαλύτερες σημερινὲς θρησκεῖες γεννήθηκαν σ' ἐποχὲς ὅπου ἡ Γῆ ἐθεωρεῖτο ἕνας ἐπίπεδος δίσκος, ὅπου ὁ ἥλιος διέτρεχε τὸν οὐράνιο θόλο κ.λ.π. Μέχρι τελευταῖα, ὁ Γαλιλαῖος δὲν εἶναι μακρυά, ἐπέβαλαν διὰ τῆς βίας μιὰν παιδαριώδη εἰκόνα τοῦ Κόσμου. Σήμερα, μὴ μπορῶντας νὰ κάμουν διαφορετικά, ἀκολουθοῦν τὴν ἐπιστήμη καὶ ἀρκοῦνται στὸ νὰ ὁμολογοῦν ὅτι οἱ κοσμογονίες των δὲν εἶναι παρὰ συμβολικές. Διακηρύττουν ὅμως ὅτι παρὰ τὴ συνθηκολόγησι ταύτη, εἶναι οἱ θεματοφύλακες αἰωνίων ἀληθειῶν. Τί σκέπτεσθε πάνω σ' αὐτό;

● Ἀκολουθοῦν τὴν προπαγάνδα τους γιὰ νὰ μποροῦν νὰ κατακτήσουν κάποια ἐξουσία πάνω στὶς συνειδήσεις. Ζητοῦνε νὰ κατακτήσουν τὴν παιδικὴ ἡλικία γιὰ νὰ τὴν κατευθύνουν καλύτερα. Οἱ θρησκεῖες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ θρησκεῖες τοῦ Κράτους διακηρύττουν τὴν ἀνάγκη ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἐνῶ ἡ Ἱστορία τους δὲν εἶναι παρὰ σειρὰ βιας, τρόμων, βασανισμῶν καὶ ἀφαντάστων σφαγῶν.

— Μὰ δὲν νομίζετε ὅτι σήμερα οἱ Ἐκκλησίες εἶναι λιγώτερο

Ὁ Κρισναμούρτι νέος

στενόμυαλες; Δὲν βλέπομε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν νὰ κηρύσσουν, ὅτι ἡ ἀδελφότης εἶναι πιὸ οὐσιώδης ἀπὸ τὴν λεπτομέρεια τῆς λατρείας;

● Ἄν ἡ διακήρυξις ἀδελφότητος εἶναι πιὸ οὐσιώδης ἀπὸ τὴν λατρεία, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ λατρεία ἔχασε τὴ σημασία της καὶ στὰ ἴδια τὰ μάτια τῶν ἀρχιερέων. Αὐτὴ ἡ δῆθεν παγκοσμιότης δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀνοχή. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀνεκτικός, εἶναι νὰ ἀνέχεται μόλις τὸν πλησίον ὑπὸ ὠ-

ρισμένους ὅρους. Κάθε ἀνοχὴ εἶναι μισαλλοδοξία, ὅπως καὶ κάθε μὴ βία εἰναι βία.

Ἀληθινά, στὴν ἐποχή μας, ἡ θρησκεία, σὰν πραγματικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ ὑπερβατικόν, δὲν παίζει ρόλο στὴν πορεία τῶν ἀνθρωπίνων ὑποθέσεων. Ἀντίθετα, οἱ θρησκευτικὲς ὀργανώσεις εἶναι ὄργανα πολιτικὰ καὶ οἰκονομικά.

— Μὰ αὐτὲς οἱ θρησκευτικὲς ὀργανώσεις δὲν μποροῦν νὰ καθοδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς μιὰ ἀνώτερη πραγματικότητα;

● Ὄχι.

Τί εἶναι ἕνα ἐλεύθερο πνεῦμα;

— Ἂς ἔρθωμε λοιπὸν στὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ποὺ ζῆ συνειδητὰ μέσα στὸ σύμπαν τοῦ Ἀινστάιν καὶ ὄχι πιὰ σ' ἐκεῖνο τοῦ Εὐκλείδη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐπικοινωνήση καλύτερα μὲ τὴν πραγματικότητα τοῦ σύμπαντος χάρι σὲ μιὰ συνείδησι πληροφορημένη καὶ εὐρεῖα κατὰ τρόπο ἐπαρκῆ;

● Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εὐρύνη τὴν συνείδησί του μπορεῖ κάλλιστα νὰ διαλέξη ἀνάμεσα στὰ ψυχοφάρμακα ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὸν βοηθήση περισσότερο. Ὅσο γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσωμε καλλίτερα μὲ τὸ σύμπαν χάρι σὲ μιὰ συσσώρευσι πληροφοριῶν καὶ γνώσεων ἐπιστημονικῶν σχετικὰ μὲ τὸ ἄτομο ἢ τοὺς γαλαξίες, εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ λέμε ὅτι μιὰ ἀπέραντη βιβλικὴ πολυμάθεια, σχετικὰ μὲ τὴν ἀγάπη, μᾶς κάνει νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀγάπη. Ἄλλως τε ὁ ὑπερ—μοντερνος ἄνθρωπός σας, ὁ τόσο ἐνήμερος γιὰ τὶς τελευταῖες ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις, θάβαζε ὡστόσο φωτιὰ στὸ ἀσυνείδητο σύμπαν του; Ἐνόσω καὶ ἕνα μόνον ἀσυνείδητο μόριο θὰ ὑφίσταται μέσα του, θὰ προεκβάλλει μίαν αὐταπάτη συμβόλων καὶ λέξεων, μέσω τῆς ὁποίας θὰ ἔχη τὴν ψευδαίσθησι ὅτι ἐπικοινωνεῖ μὲ κάτι ἀνώτερο.

— Δὲν νομίζετε ἐν τούτοις, ὅτι μιὰ θρησκεία τοῦ μέλλοντος, ἐπάνω σὲ βάσεις ἐπιστημονικές, εἶναι δυνατή;

● Γιατὶ μιλοῦν γιὰ θρησκεία τοῦ μέλλοντος: Ἂς δοῦμε μᾶλλον τί εἶναι ἡ ἀληθινὴ θρησκεία. Μία θρησκεία ὠργανωμένη δὲν μπορεῖ νὰ παραγάγη παρὰ κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις, ἐπιφανειακὲς μεταβολές. Κάθε θρησκευτικὴ ὀργάνωσις τοποθετεῖται κατ' ἀνάγκην μεσα σὲ ἕνα κοινωνικὸ πλαίσιο. Ἐγὼ μιλῶ γιὰ μιὰ θρησκευτικὴ ἐπανάστασι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη παρὰ ἔξω ἀπὸ τὸ ψυχολογικὸ κατασκεύασμα μιᾶς κοινωνίας, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι. Ἕνα ἀληθινὰ θρησκευτικὸ πνεῦμα δὲν ἔχει κανένα φόβο, γιατὶ εἶναι ἐλεύθερο ἀπ' ὅλα τὰ κατασκευάσματα ποὺ οἱ πολιτισμοὶ ἐπέβαλαν στὸ διάστημα τῶν χιλιετηρίδων. Ἕνα τέτοιο πνεῦμα εἶναι κενό, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἔχει ἀδειάσει ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπιδράσεις τοῦ παρελθόντος, ὁμαδικοῦ ἢ προσωπικοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς πιέσεις ποὺ ἐξασκεῖ ἡ δρᾶσις τοῦ παρελθόντος, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸ μέλλον.

— Ἕνα τέτοιο πνεῦμα, ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει κενωθεῖ ἀπο τὸ περιεχόμενό του, τὸ ὁποῖον ἀληθινὰ τὸ περιεῖχε, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐλεύθερο.

● Εἶναι ἐλεύθερο, ζωντανὸ καὶ ὁλοκληρωτικὰ σιωπηλό... Ἡ σιωπὴ εἶν' ἐκείνη ποὺ ἔχει σημασία. Εἶναι μιὰ κατάστασις ἀσύγκριτη. Τότε μόνο μποροῦμε νὰ δοῦμε, ὄχι ὅμως σὰν πεῖρα, Ἐ κ ε ῖ ν ο ποὺ δὲν ἔχει ὄνομα, ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὴν σκέψι, ποὺ εἶναι ἐνέργεια χωρὶς αἴτιο. Ἂν λείπη ἡ δημιουργικὴ αὐτὴ σιωπὴ ὅ,τι καὶ ἂν κάνωμε, δὲν θὰ ὑπάρξη ἐπάνω στὴ γῆ οὔτε ἀδελφωσύνη, οὔτε εἰρήνη, δηλαδὴ θρησκεία ἀληθινή.

— Ὅλες οἱ θρησκεῖες ἐκθειάζουν κάποια μορφὴ προσευχῆς, κάποια μέθοδο θεωρίας γιὰ νάρθη

κανεὶς σὲ ἐπικοινωνία μὲ μιὰν ἀνώτερη πραγματικότητα ποὺ τ' ὄνομά της, Θεός, Ἄτμαν, Κόσμος κ.λ.π. ποικίλλει. Σεῖς μὲ ποιὰ θρησκευτικὴ πρᾶξι προβαίνετε; Προσεύχεσθε;

● Ἡ ἐπανάληψις ἁγιασμένων λέξεων ἠρεμεῖ ἕναν ταραγμένο νοῦ ἀποκοιμίζοντάς τον. Ἡ προσευχὴ εἶν' ἕνα πραϋντικὸ ποὺ ἐπιτρέπει νὰ ζοῦμε στὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς ψυχολογικοῦ περιβόλου χωρὶς νὰ νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη νὰ τὸν κομματιάσωμε, νὰ τὸν καταστρέψωμε. Ὁ μηχανισμὸς τῆς προσευχῆς, ὅπως ὅλοι οἱ μηχανισμοί, δίνει ἀποτελέσματα μηχανικά. Δὲν ὑπάρχει προσευχὴ ἱκανὴ νὰ διαπεράση τὴν ἄγνοια τοῦ ἑαυτοῦ. Κάθε προσευχὴ ἀπευθυνομένη σὲ κεῖνο ποὺ εἶναι ἀπεριόριστο, προϋποθέτει ὅτι ἕνας περιωρισμένος νοῦς γνωρίζει ποῦ καὶ πῶς νὰ φθάση τὸ ἀπεριόριστο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔχει ἰδέες, ἀντιλήψεις καὶ πεποιθήσεις ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὅτι εἶναι πιασμένος μέσα σ' ἕνα ὁλόκληρο σύστημα ἐξηγήσεων, μέσα σὲ μιὰ διανοητικὴ φυλακή. Μακρυὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἐλευθερώνη ἡ προσευχή, αἰχμαλωτίζει. Ἑπομένως ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ οὐσία ἡ ἴδια τῆς θρησκείας, μὲ τὴν ἀληθινὴ ἔννοια τῆς λέξεως. Αὐτὴ τὴν οὐσιώδη ἐλευθερία τὴν ἀπαρνοῦνται ὅλες οἱ θρησκευτικὲς ὀργανώσεις, παρ' ὅλα ὅσα λένε. Μακρυὰ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι μιὰ κατάστασις προσευχῆς, τὸ γνῶθι σαὐτὸν εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ διαλογισμοῦ. Δὲν εἶναι οὔτε μιὰ συσσώρευσις γνώσεων πάνω στὴν ψυχολογία, οὔτε μιὰ κατάστασις ὑποταγῆς, τῆς λεγομένης θρησκευτικῆς, ὅπου περιμένει κανεὶς τὴ χάρι. Εἶναι ἐκεῖνο ποὺ γκρεμίζει τὶς ἐπιβαλλόμενες πειθαρχίες ἀπὸ τὴν Κοινωνία ἢ τὴν Ἐκκλησία. Εἶναι μιὰ κατάστασις προσοχῆς καὶ ὄχι μιὰ συγκέντρωσις πάνω σὲ ὅ,τι δήποτε τὸ ἰδιαίτερο. Τὸ μυαλό, ὄντας ἥσυχο καὶ σιωπηλό, παρατηρεῖ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο καὶ δὲν προβάλλει πλέον καμμιὰ φαντασία οὔτε καμμιὰ ψευδαίσθησι. Γιὰ νὰ παρατηρήση τὴν κίνησι τῆς ζωῆς εἶναι τόσο γοργὸ ὅσο καὶ αὐτή, δραστήριο καὶ χωρὶς κατεύθυνσι. Τότε μόνο, τὸ ἀπροσμέτρητο, τὸ ἄχρονο, τὸ ἄπειρο μπορεῖ νὰ γεννηθῆ. Τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθινὴ θρησκεία.

Τὶ πρέπει ν' ἀφυπνισθῆ

— Νομίζετε ὅτι μιὰ ὁμαδικὴ σκέψις, μιὰ ὁμαδικὴ ἀντίληψις, ἔχοντας καταγράψει συνθετικὰ τὰ σύγχρονα ἀποκτήματα ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ἂν μποροῦσε νὰ ἀπαρτισθῆ, θὰ ἦταν σὲ θέσι νὰ καθοδηγήση τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς μιὰ ὑγιᾶ ἐξέλιξι;

● Ἀπὸ τὴν βωδάμαξα μέχρι τὸν ἀστροναυτικὸ πύραυλο ἡ πρόοδος ὀφείλεται σὲ ἕνα ὡρισμένο μέρος τοῦ ἐγκεφάλου. Τὸ μέρος αὐτὸ καὶ ἄν ἀναπτυσσόταν ἑκατομμύρια φορές, δὲν θὰ ἔκανε νὰ προχωρήση οὔτε ἕνα βῆμα τὸ βασικὸ πρόβλημα ποὺ θέτει ἡ ἀνθρώπινη συνείδησις στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της. Πάντως θὰ ἀναπτυχθῆ. Ἡ πορεία τούτη εἶναι ἀμετάτρεπτη καὶ ἀναγκαία. Ὑπάρχει ὅμως ἕνα ἄλλο μέρος τοῦ ἐγκεφάλου ποὺ δὲν εἶναι ξύπνιο καὶ ποὺ μποροῦμε νὰ τὸ ζωογονήσωμε ἀπὸ σήμερα. Τὸ ξύπνημα τοῦτο δὲν εἶναι ζήτημα χρόνου. Εἶναι μιὰ ἐπαναστατικὴ ἔκρηξις ἡ ὁποία, στὶς πηγὲς κάθε πράγματος, ξεπετιέται κι' ἐμποδίζει νὰ ἀποκρυσταλλωθῆ καὶ νὰ σκληρυνθῆ ἀπὸ τὰ στρώματα τοῦ παρελθόντος, ἕνα ψυχολογικὸ συγκρότημα. Ἡ διαύγεια αὐτὴ προσεγγίζει τὸ κάθε πρόβλημα ἐνόσω παρουσιάζεται, καὶ ἡ σημασία τοῦ προβλήματος γίνεται δευτερεύουσα. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εἰρήνη δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἐγκαθιδρυθοῦν στὸν κόσμο, παρὰ ἄν αὐτὸ τὸ ξεπήδημα —ποὺ εἶναι ἐνέργεια χωρὶς αἴτιο, οὔτε ἀτομικό, οὔτε ὁμαδικό— εἶναι ζωντανό.

Μεγάλη σκοτοῦρα, ἔ;

Καὶ ὅμως...

Θὰ εἶναι γιὰ τὸν ΙΛΙΣΟ μεγαλη εὐχαρίστησις νὰ λαβαίνη κατὰ τὸ 1965 ἕνα τέτοιο σωρὸ ἐπιστολῶν ἀπὸ τοὺς συνδρομητάς του. Τοὺς ΠΑΡΑΚΑΛΕΙ νὰ τοῦ γράφουν ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΤΙ ποὺ θὰ νομίσουν ὅτι μπορεῖ νὰ τοὺς ἐξυπηρετήση φιλικά.

Κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις, ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίες καὶ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν. Ο ΙΛΙΣΟΣ θὰ ἀπαντᾶ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ἀπὸ εἰδικὲς στῆλες —γιατὶ ὄχι καὶ σελίδες,— τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ δὲν θὰ ἀποτελοῦν μόνον μιὰ ἐξυπηρέτησι τῶν ἐπιστολογράφων, ἀλλὰ καὶ ἕνα δεσμὸ αναμεσα σ' ὅλους τοὺς συνδρομητάς.

Τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ 1965 θὰ κυκλοφορήση ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ. Λοιπόν, ἄς ἀρχίσουν οἱ ἀγαπητοὶ συνδρομηταί μας νὰ μᾶς γράφουν.

WALT WHITMAN

'Επὶ τέλους - τ' εἶναι ὁ ἄνθρωπος;

Ποιος εἶναι ποὺ διαβαίνει ; Ποθοπλάνταχτος, χοντροκομμένος, μυστικός, γυμνός,
Πῶς γίνεται κι ἀποστραγγάω δυνάμεις ἀπ' τὸ βωδινὸ ποὺ τρώω;
Τί 'ναι ἐπὶ τέλους ὁ ἄνθρωπος; Τί εἶμαι; Τί εἶσαι;
Ὅ,τι σημειωνω γιὰ δικό μου θὰ τὸ ἐξισώσεις μ' ὅ,τι 'ναι δ.κό σου,
'Αλλιῶς εἶναι καιρὸς χαμένος νὰ καθήσεις νὰ μ' ἀκούσεις.
Δὲ μιξσκλαίω καθως κάνει ὁ κόσμος γύρω,
Πως ο καιρος εἶναι κενὸ καὶ πὼς τὸ χῶμα δὲν εἶν' ἄλλο παρὰ λασπη και σκουπίδια.
Ἡ κλάψα και τὸ σούρσιμο διπλώνονται μαζὶ μὲ τὰ σκονάκια ἀρρώστων, ἡ συμμόρφωση στὸ τέταρτο περνάει πλάνο,
Ἐγὼ φοράω τὸ καπέλλο μου ὅπως μοῦ καπνίσει καὶ μέσ' στὸ σπίτι κι' ὄξω.
Γιὰ ποιο λόγο νὰ παρακαλέσω; Γιατὶ νὰ προσκυνήσω καὶ νὰ κάνω τεμενάδες;

Ἔχοντας ἐρευνήσει τὰ στρώματα τῆς γῆς, ἔχοντάς τα ἀναλύσει ὥσμε τὴν τρίχα, ἔχοντας τοὺς γιατροὺς συμβουλευτεῖ κ' ἔχοντας λογαριάσει τὰ πάντα ἕνα πρὸς ἕνα,

Βρίσκω πὼς δὲν ὑπάρχει λίπος πιὸ γλυκὸ ἀπὸ τὸ μελούδι
πὤχω μέσ' στὰ κόκκαλά μου.
Μέσ' στὸν καθέναν ἄνθρωπο ξανοίγω τὸν ἑαυτό μου, κι' οὔτε
ἕνα κριθαριοῦ κλωνὶ περσότερο ἢ λιγότερο,
Καὶ τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸ ποὺ λέω γιὰ μέ, τὸ λέω καὶ γιὰ
κείνους.
Ξέρω πὼς εἶμαι στέρεος καὶ γερός,
Πρὸς τὰ μένα ὁμάδι σὲ σμιχτὲς ἀχτίδες κυματίζουνε ὁλοένα
τ' ἀντικείμενα τοῦ σύμπαντος,
Εἶν' ὅλα τους γραφὲς σ' ἐμὲ σταλμένες, κ' ἔχω τὸ χρέος νὰ
ξηγήσω τί θὰ ποῦνε ἐκειὰ ποὺ γράφουν.
Ξέρω πὼς εἶμ' ἀθάνατος,
Ξέρω πὼς τὴν τροχιά μου δὲν μπορεῖ νὰ τήνε σύρει ἕνας δια-
βήτης μαραγκοῦ,
Ξέρω πὼς δὲ θὲ νὰ διαβῶ σὰν τὸ φλογάτο κύκλο ὁποῦ χα-
ράζει ἕνο παιδὶ στριφογυρνώντας μέσ' στὴ νύχτα ἕνα
δαυλὶ ἀναμμένο.
Ξέρω πὼς εἶμαι κάτι τί μεγάλο,
Δὲ σκοτίζω τὸ πνεῦμα μου νὰ κάτσει νὰ δικαιολογήσει τὸν
ἑαυτό του καὶ νὰ κάνει νὰ τὸ νοιώσουν,
Βλέπω πὼς οἱ στοιχειώδεις νόμοι δὲν ἀπολογιοῦνται οὐδέποτε,
(Θαρρῶ στὸ κάτω—κάτω πὼς δὲν φέρνομαι ἀλαζονικώτερα ἀπ'
τὸ ἐπίπεδο ποὺ ἀπάνου του τὸ σπίτι μου πατεῖ θε-
μελιωμένο),
Ὑπάρχω καθὼς εἶμαι, αὐτὸ μὲ φτάνει,
Ἂν δὲν τὸ ξέρει ἄλλος κανεὶς στὸν κόσμο μένω εὐχαριστημέ-
νος,
Κι ἄν πάλι ὅλοι τὸ ξέρουνε εὐχαριστημένος μένω.
Ἕνας κόσμος το ξέρει —καὶ μάλιστα ὁ ἀσύγκριτα φαρδύτε-
ρος γιὰ μένα— κι αὐτὸς εἶν' ὁ ἑαυτός μου,
Κ' εἴτε που φτάσω σήμερα στὸ τέρμα του ἢ μετὰ δέκα χι-
λιάδες εἴτε δέκα ἑκατομμύρια χρόνια,
Γιομάτος μὲ χαρὰ μπορῶ νὰ τὸ δεχτῶ καὶ τώρα, κι' ὅμοια
γιομάτος μὲ χαρὰ μπορῶ νὰ περιμένω.
Τὸ βάθρο μου εἶναι στεριωμένο καὶ σφηνωμένο μέσα σὲ
γρανίτη,
Γελάω μὲ κειὸ ποὺ τ' ὀνομάζετε ἀποσύνθεση,
Ξέρω καλὰ τὸ φάρδος τοῦ καιροῦ.

(Ἀπὸ τὸ «Τραγούδι τοῦ ἑαυτοῦ μου»)

Μετάφρ. Ν. Προεστοπούλου

ΤΟ ΑΠΕΡΑΝΤΟ ΣΥΜΠΑΝ ΑΡΧΙΣΕ ΜΕ ΜΙΑΝ ΤΕΛΕΙΑΝ

Τί συνέβη πρὸ 10 δισεκ. ἐτῶν

Ο ΕΠΙΦΑΝΗΣ Ρῶσσος ἐπιστήμων Α. Α. Φρίντμαν, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας ἔγραψε βιβλία, τὰ ὁποῖα συνεκλόνισαν τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Τὸ 1922, ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ἄρθρον του περὶ τῆς μὴ στατικῆς λύσεως τοῦ κοσμολογικοῦ προβλήματος, θέτων τοιουτοτρόπως τὰς βάσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης περὶ τοῦ Σύμπαντος ἐν τῷ συνόλῳ. Ὁ ἀκαδημαικὸς Ζέλντοβιτς καὶ ὁ ὑποψήφιος καθηγητὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν Νόβικωφ, σχετικῶς μὲ τὴν θεωρίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος, λέγουν τὰ ἑξῆς:

—Εἰς τὴν ἀρχὴν τίποτε δὲν ἐπρομήνυε τὴν ἔκρηξιν. Ὁμιλῶν διὰ τὴν δομὴν τοῦ Σύμπαντος, ὁ Φρίντμαν, ἔκαμε μία ἀρκετὰ ἁπλῆν ὑπόθεσιν: Τὸ Σύμπαν, κατ' αὐτόν, εἶναι ὁμογενὲς καὶ ἰσοτροπικόν. Θεωρητικῶς, ὅμως, ἐξήχθη ἓν συγκλονιστικὸν ἀποτέλεσμα: Οἱ γαλαξίαι, δὲν δύνανται νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἠρεμίᾳ ὁ εἷς ἔναντι τοῦ ἄλλου. Οὗτοι πρέπει ὁρμητικῶς νὰ κινοῦνται καὶ ἡ ταχύτης τῆς σχετικῆς κινήσεώς των αὐξάνεται μὲ τὴν ἀπόστασιν. Τὰ συμπεράσματα τοῦ Φρίντμαν, ἀνέτρεψαν ὅλας τὰς τότε παραστάσεις καὶ ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Σύμπαντος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ εὑρίσκεται εἰς στατικὴν κατάστασιν.

Τὸ 1929, ὁ Ἀμερικανὸς ἀστροφυσικὸς Χάμπλ ἐπεβεβαίωσε πλήρως τὴν μὴ στατικότητα τοῦ Σύμπαντος καὶ ἀνεκάλυψε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν γαλαξιῶν. Ὁ Χάμπλ παρετήρησεν ὅτι τὸ χρῶμα τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων γαλαξιῶν εἶναι περισσότερον «ἐρυθρὸν» ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς γαλαξίας τοὺς εὑρισκομένους ἐγγύτερον. Κατὰ τὰ ἰδικά του δεδο- ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλα μακρυνὰ οὐράνια σώματα ἀπομακρύνονται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλον. Εἶναι ἤδη γνωστοὶ ἀστρικοὶ κόσμοι, οἱ ὁποῖοι «ἵπτανται» ἀπομακρυνόμενοι μὲ ταχύτητα 165 000 χιλιομέτρων εἰς τὸ δευτερόλεπτον. Τὸ Σύμπαν ἀδιακόπως διευρύνεται. Περὶ αὐτοῦ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία. Ἐξάγεται, ὅμως τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρότερον ἡ πυκνότης ἦτο μεγαλυτέρα. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Φρίντμαν εἰς μίαν στιγμὴν τοῦ παρελθόντος ἡ πυκνότης τῆς ὕλης τοῦ Σύμπαντος ἦτο ἀτέρμων. Ὅλο τὸ ἀτέρμον Σύμπαν ἦτο μία τελεία.

Ὅσο καὶ ἂν εἶναι δύσκολον νὰ συνηθίσωμεν τὴν παράστασιν αὐτὴν περὶ τοῦ παρελθόντος τοῦ κόσμου, ἡ πλειοψηφία τῶν ἐπιστημόνων θεωρεῖ ὅτι ἡ διαστολὴ τοῦ Σύμπαντος ἤρχισεν ἀπὸ μίαν τοιαύτην κατάστασιν ὑπερπυκνότητος. Δυνάμεθα ἀκόμη νὰ προσδιορίσωμε καὶ τὴν χρονολογίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισε τὸ Σύμπαν νὰ ἀναπτύσσεται ἐκ τῆς «τελείας» αὐτῆς. Ἡ διεύρυνσις ἤρχισεν ὄχι πρὸ πολλοῦ χρόνου, πρὸ 10 δισεκατομμυρίων ἐτῶν. Τίθεται τὸ ἐρώτημα: Τί ὑπῆρχε πρὸ 10 δισεκατομμυρίων ἐτῶν καὶ μιᾶς ἡμέρας; Τί ὑπῆρχε πρὸ ἑνὸς ἔτους, πρὸ μιᾶς ἡμέρας, πρὸ ἑνὸς λεπτοῦ πρὸ τῆς «γεννήσεως» τοῦ Σύμπαντος, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διαστολῆς του; Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει συγκεκριμένη ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτήν. Οἱ ἐπιστήμονες ἐργάζονται τώρα διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Οἱ ὑπολογισμοὶ δεικνύουν ὅτι 15 λεπτὰ μετὰ τὴν «ἔκρηξιν» ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης τοῦ Σύμπαντος, ἦτο ἴση μὲ τὴν κανονικὴν πυκνότητα τοῦ ὕδατος. Οἱ ἐπιστήμονες ἐνδιαφέρονται περὶ τοῦ προβλήματος εἰς ποιαν κατάστασιν εὑρίσκετο ἡ ὕλη, ὅταν ἡ πυκνότης της ὑπερέβαινε τὴν πυρηνικήν.

Ἐξ ὅλων τῶν ὑποθέσεων, ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα, εἶναι αὐτή, ὅτι ἡ ὕλη ἦτο ψυχρὰ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ μείγματος πρωτονίων, ἠλεκτρονίων καὶ οὐδετερονίων, «πρεσσαρισμένων» μέχρις ἀφαντάστου πυκνότητος. Διευ-

ρυνόμενον τὸ μεῖγμα μετετράπη εἰς πρακτικῶς καθαρὸν ψυχρὸν ὑδρογόνον τοῦ ὁποίου ἡ καθαρότης ἀνήρχετο εἰς 99,99%. Ἀργότερον ἐκ τοῦ ὑδρογόνου αὐτοῦ ἐσχηματίσθησαν οἱ ἀστέρες. Εἰς τὰ ἔγκατα τῶν ἀστέρων αὐτῶν συντελοῦνται αἱ καλῶς μελετηθεῖσαι ἤδη ἀντιδράσεις τῆς πυρηνικῆς συνθέσεως. Οἱ ἀστέρες ἐξερρηγνύοντο καὶ ἐσκόρπιζον τὰ ληφθέντα στοιχεῖα. Ἡ μέση πυκνότης τῆς ὕλης ἔχει μεγάλην σημασίαν διότι τὴν ἐξαγωγὴν συμπεράσματος πῶς εἶναι συγκροτημένον τὸ Σύμπαν καὶ τί θὰ συμβῆ μὲ αὐτὸ εἰς τὸ μέλλον. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πυκνότης ἐννοοῦμεν τὴν ἀθροιστικὴν πυκνότητα ὅλων τῶν εἰδῶν ὕλης. Διὰ νὰ τὴν ὑπολογίσωμεν, πρέπει νὰ ἀθροίσωμεν τὴν μᾶζαν ὅλων τῶν ἀστέρων, τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸν γαλαξίαν, νὰ προσθέσωμεν τὴν μᾶζαν τῆς κοσμικῆς κόνεως τῶν ἐλευθέρων ἀτόμων καὶ μορίων τοῦ ὑδρογόνου, νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὰ οὐδετερόνια, φωτόνια καὶ «γκραβιτόνια», ἤτοι τὰ κβάντα τοῦ πεδίου τῆς ἕλξεως. Ἀκολούθως, τὸ ἄθροισμα τῶν μαζῶν αὐτῶν πρέπει νὰ τὸ διαιρέσωμεν διὰ τοῦ ὄγκου τοῦ χώρου, τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς δεδομένον γαλαξίαν. Τὸ ληφθὲν ἀποτέλεσμα θὰ δώση ἀπάντησιν περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Σύμπαντος.

Ἡ θεωρία τοῦ Φοίντμαν, ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Σύμπαντος ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου ἂν εἶναι μεγαλυτέρα ἢ μικροτέρα ἡ μέση πραγματικὴ πυκνότης τῆς ὕλης, μιᾶς κρισίμου τιμῆς. Ἂν ἡ πραγματικὴ πυκνότης εἶναι μικροτέρα τῆς κρισίμου, τότε αἱ δυνάμεις τῆς ἕλξεως δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ «συγκρατήσουν» τὸ Σύμπαν, τὸ ὁποῖον θὰ διευρύνεται διηνεκῶς.

Ὁ Ὅορτ, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μέση πραγματικὴ πυκνότης εἶναι 30 φορὰς μικροτέρα τῆς κρισίμου. Ἐκ τούτου ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἀτέρμων καὶ ἡ διεύρυνσις τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν τώρα δὲν θὰ σταματήση ποτέ.

Ὁ ἀτέρμων, ὅμως, αὐτὸς κόσμος ἔχει τώρα μίαν παράξενον ἰδιορρυθμίαν: Ὅσον μακρύτερον εὑρίσκεται εἷς ἀστὴρ τὸν ὁποῖον μελετῶμεν ἡμεῖς τόσον περισσότερος χρόνος χρειάζεται εἰς τὸ φῶς ἢ τὰ ραδιοκύματα διὰ νὰ διανύσουν τὴν ἀπόστασιν μέχρι τὸν παρατηρητήν. Τὸ φῶς τὸ ὁποῖον πίπτει σήμερον ἐπὶ τοῦ τηλεσκοπίου μας ἐξεπέμφθη ὑπό τινος μακρυνοῦ ἀστέρος πρὸ μακροῦ χρόνου. Γνωρίζομεν, ὅμως, ἡμεῖς ὅτι ὅλη ἡ ἐξέλιξις Σύμπαντος ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς ἀτέρμονος πυκνότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, διήρκεσεν ὄχι περισσότερον ἀπὸ 10 δισεκατομμύρια ἔτη. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ἀτέρμονα κόσμον ὑπάρχει τὸ «ὅριον», ὁ «ὁρίζων», ἡ καθωρισμένη ἀπόστασις, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ φωτὸς εἰς διάρκειαν 10 δισεκατομμυρίων ἐτῶν. Ἐπέκεινα τοῦ ὁρίου αυτοῦ ὑπάρχουν οἱ κόσμοι, τοὺς ὁποίους κατ' ἀρχὴν δὲν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν. Κατὰ τὸ μέτρον τῆς προσεγγίσεως πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἡ «ἐρυθρὰ» μετατόπισις αὐξάνεται. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ συχνότης τῆς ὑφ' ἡμῶν δεχομένης ἀκτινοβολίας τείνει πρὸς τὸ μηδέν.

Τίθεται τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον συνεκίνει τοὺς ἀστρονόμους ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη: Διατὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, εἶναι σκοτεινά; Ἀφοῦ εἰς τὸ ἀτέρμον Σύμπαν, εἶναι ἀτέρμων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων. Καὶ ἕκαστος ἀστὴρ εἶναι ἥλιος. Δὲν εἶναι καὶ τόσον σημαντικὸν ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀπομεμακρυσμένοι. Καὶ τὸ πλέον ἀδύνατον φῶς ἐκ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν ἡλίων, πρέπει νὰ ἑνωθῆ εἰς ἐκτυφλωτικὴν λάμψιν ἀφαντάστου ἐντάσεως. Ὡστόσον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς εἶναι σκοτεινά. Ἡ ἐξήγησις εὑρίσκεται εἰς τὴν «ἐρυθρὰν μετατόπισιν». Ἀπὸ τὸ ἄπειρον Σύμπαν φθάνει μέχρι τὴν Γῆν, ἡ ἀκτινοβολία μόνον τῶν ἀστέρων, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς σφαίρας τῶν 10 δισεκατομμυρίων ἐτῶν φωτός.

ΔΩΡΟΝ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

πρὸς τοὺς νέους συνδρομητὰς τοῦ 1965

ΕΚΠΤΩΣΙΣ 50 ο)ο

Ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ εἰς τὸ 10ον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του ἔτος ὁ ΙΛΙΣΟΣ ἀπεφάσισε νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐγγραφὴν νέων συνδρομητῶν

ΜΟΝΟΝ ΜΕ 30 ΔΡΧ.

διὰ τὰ 6 δεκάδραχμα τεύχη τοῦ ἔτους.

Τὸ πρῶτον τεῦχος διὰ τὸ δίμηνον Ἰανουαρίου — Φεβρουαρίου θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνὰ δίμηνον θὰ κυκλοφορῇ ἕκαστον τεῦχος, με ἐκλεκτὴν ὕλην καὶ ἀρίστην ἐμφάνισιν.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΟΣ εἰς τὰς 50 Δρ ἡ ἐτησία συνδρομη καὶ διὰ τὰ 6 δεκάδραχμα τεύχη.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ποὺ θὰ ἐγγραφοῦν ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

ΘΑ ΧΟΡΗΓΗΘΗ ΕΚΠΤΩΣΙΣ 50%.

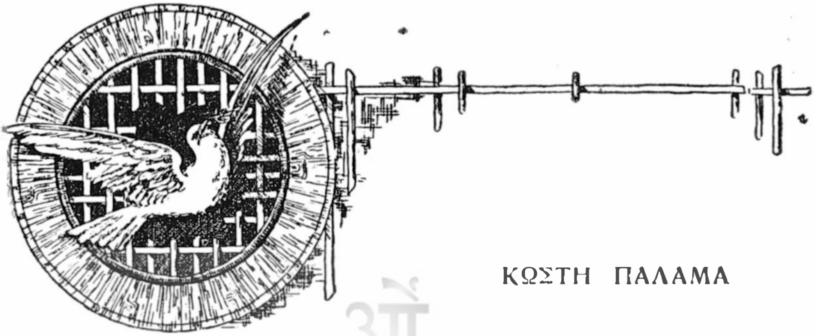
Παρακαλοῦνται οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

ΠΡΩΤΟΝ: Νὰ στείλουν τὴν ἰδικην των συνδρομὴν ἐκ 50 Δρ χωρὶς ἀναβολὰς καὶ καθυστερήσεις, ποὺ σημαίνουν μερίμνας καὶ δαπάνας διὰ τοὺς ὑπευθύνους τῆς ἐκδόσεως.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἐγγραφὴν νέων συνδρομητῶν ἐντος τοῦ Ἰανουαρίου, ὥστε ν' ἀπολαύσουν τῆς ἐκπτώσεως 50%.

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΑΤΕ ΔΕΛΤΙΑ ΤΑΧ. ΕΠΙΤΑΓΩΝ

Εὐχαριστοῦμεν

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Τὰ περιστέρια

«Τὰ περιστέρια εἴμαστ' ἐμεῖς τ' ἁγνὰ καὶ τὰ παρθένα·
σὰν τὰ λευκὰ φτερά μας
ἀθῶα κι' ἡ ζωή μας τρέχει·
μᾶς βλέπει κάθε τόπος ταιριασμένα,
τῆς οἰκουμένης ὁ λευκός, ὁ κίτρινος, ὁ ἀράπης
καὶ κάθε ἀνθρώπινη ζωὴ μᾶς ἔχει
σημάδι πίστης, δῶρο ἀγάπης·
καὶ κάθε θεός, Ἰεχωβᾶς, Ἔρωτας, Δίας καὶ Βράμας,
σ' ἀνατολὴ κάθε θεὸς καὶ Δύση
ἀγγέλους του μᾶς ἔχει διορίσει
νὰ φέρνουμ' ἐδῶ κάτου
τ' ἀθάνατα μηνύματά του,
χαρᾶς καὶ εἰρήνης πάντοτε μηνύματα καὶ ἐλέους.
Σὲ χρόνους παναρχαίους
στὸ δέντρο ἐμεῖς φωλιάσαμε τοῦ Δωδωναίου Διός,
κι' ἔστελν' ἐμᾶς χρησμούς του ἕνας θεός·
τ' ἁμάξι σύραμε τῆς Ἀφροδίτης
καὶ τὸ φτερὸ τὸ πλάνο
πολλὲς φορὲς διπλώσαμε στὸν Παρθενῶνα ἐπάνω·
κι' ἐκεῖ ποὺ λάμπει ὁ ἀποσπερίτης
μὲ τὸ δικό μας τ' ὄνομα γιγάντια δέκα ἀστέρια
κατρακυλοῦν, φεγγόβολα τοῦ χάους περιστέρια!

. . . .

(Ἀσάλευτη ζωή)

Ἡ Παγκόσμιος Ἀδελφότης

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΞΙΝ

Ὑπὸ G. A. HODSON

ΩΡΙΣΜΕΝΑ ἐρωτήματα πρέπει νὰ τεθοῦν γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε ἕνα πραγματικὸ θεμέλιο πάνω σ' ἕνα θέμα τόσο εὐρύ· Ζητοῦμε νὰ ἐγκαθιδρύσωμε μιὰ μόνιμη εἰρήνη στὸν κόσμο, ἢ μήπως οἱ σκέψεις μας πηγάζουν ἀπὸ φόβο καὶ διαμάχη; Προφανῶς ὑπάρχουν δυὸ ἀντίθετα ἰδεώδη, ποὺ μοιάζουν ἀκόμα καὶ σὰν δύο ὡπλισμένα στρατόπεδα, ἀντὶ μιας ἀνθρωπότητος ἡνωμένης σὲ μιὰ συνεργαζομένη οἰκογένεια ἐθνῶν. Ἡ μιὰ ὁμάδα φαίνεται νὰ ἐργαζεται πρὸς μιὰ ὑποδούλωσι τοῦ κόσμου μὲ τυραννικὴ ἐξουσια καὶ ἡ ἄλλη ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Μιὰ ἡνωμένη ἀνθρωπότης σημαίνει βασικὰ μιὰ ἐλεύθερη ἀνθρωποτητα, ποὺ ζῇ ἁρμονικά. Δὲν ἐννοῶ ἕναν ἀπολυταρχικὸ κόσμο, ἑνωμένον κάτω ἀπὸ μιὰ δικτατορία, οὔτε μιὰν ἑνότητα ποὺ ἔρχεται μέσω τῆς κυριαρχίας ἢ τοῦ φόβου. Ἡ παγκοσμια συνεργασία θὰ ἔρθη ὅταν ἐλεύθεροι ἄνθρωποι ζοῦν μαζί, κάτω ἀπὸ ἕνα δημοκρατικὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα. Αὐτὸ εἶναι μιὰ πρακτικὴ πρότασις ποὺ μποοοῦμε νὰ ἐλπίζωμε ὅτι θὰ ἐκπληρωθῆ αν ὑπάοξουν ὡρισμένες συνθῆκες. Ἤδη ὑπάρχει μιὰ βαθειὰ ἀνάπτυξι στὸν ἀνθρώπινο νοῦ ποὺ δινει την δύναμι νὰ διακρίνη τὴν ἑνοτητα ἀνάμεσα στὴν ποικιλία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀναγνωρίσουν στὴν ἀνθρώπινη φυλὴ μιὰ ζωὴ συμμετοχῆς καὶ ἕναν τελικὸ σκοπὸ πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐξάνει ἀσφαλῶς. Ἂν ὁ ἀριθμὸς τους εἶναι ἀρκετος, ἡ ἐπίδρασί τους θὰ ἐξασφαλίση τὴν ἀντίληψι τῆς ἀδελφότητος. Ὑπάρχουν ἐνδειξεις ὅτι ὁ ἔντονος ἀνταγωνιστικὸς ἀτομικισμὸς παραχωρεῖ σιγα-σιγὰ τὴ θέσι του σὲ μιὰ ἀναγνώρισι ἀμοιβαίας ἀλληλοεξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ ἔθνους ἐπάνω στὸ ἔθνος. Οἱ ὑψηλὲς ἰδιότητες τῆς ἀνθρώπινης διανοιας ἀναπτύσσονται, ὁπότε ἡ ἔννοια τοῦ διαχωρισμοῦ ἐλαττώνεται, καὶ λιγο—λίγο οἱ φυσικὲς νότες τοῦ τυπικοῦ ἀναλυτικοῦ νοῦ, οἱ ἀτομικιστικὲς καὶ οἱ ἀνταγωνιστικὲς ἀρχίζουν νὰ σιωποῦν.

Οἱ ἀντιλήψεις τῆς ἑνότητος καὶ

τῆς συνεργασίας γιὰ τὴν εὐημερία ὅλων ἀρχίζουν νὰ ἐπικρατοῦν καὶ καθὼς αὐξάνουν αὐτὲς οἱ ἀντιλήψεις τὸ ἰδεῶδες τῆς ἑνότητος τελικὰ θὰ κορυφωθῇ γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυσι ἐπάνω στὴ Γῆ τῆς ἀρχῆς τῆς συνεργασίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης. Εἰκόνα τῶν πολλῶν κινήσεων ποὺ ὑπάρχουν σήμερα γιὰ μιὰ διεθνῆ συνεργασία, εἶναι τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τῆς διανοητικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως στὸν ἄνθρωπο.

Ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις εἶναι ἕνα μέρος τῆς ἱστορικῆς πορείας, ἡ ἐξελικτικὴ τάσις πρὸς τὴν κατεύθυνσι τῆς διεθνοῦς συνεργασίας καὶ μιὰ πραγματοποίησις ἑνοποιήσεως μέσα στὸν κόσμο. Τὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια οἱ κινήσεις γιὰ τοῦτον τὸ σκοπό, γενικὰ ἢ ἐν μέρει, ἔχουν ἐπεκταθεῖ. Ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν περάσαμε στὸν Ὀργανισμὸ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, μὲ τὶς πολυάριθμες εἰδικευμένες ἀντιπροσωπεῖες. Οἱ συναθροίσεις λαῶν, ὅπως ἡ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία, ἢ ἡ Παναμερικανικὴ Ἕνωσις· εἰδικευμένη δραστηριότης σὲ μιὰ παγκόσμια βάσι, ὅπως οἱ προσκοπικὲς ὀργανώσεις, ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρός, οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες ἢ τὸ Ρόταρυ μὲ ἕνα ἀδελφικὸ ἰδεῶδες ἐξυπηρετήσεως πάνω ἀπ' τὸν ἑαυτό· διεθνεῖς συμφωνίες γιὰ διοικήσεις καὶ νόμους ὅπως τὰ Ταχυδρομεῖα, ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τοῦ ἀέρα, τῶν δρόμων—προνόμια καὶ συγγραφικὰ δικαιώματα—ἡ υἱοθέτησις τῆς διευθετημένης ὀνοματολογίας στὴν μουσική, τὴν ἀνατομία, τὴν ἰατρική, τὴν μετεωρολογία, τὰ σύμβολα στὴν ἐπιστήμη κλπ. Τὰ παραδείγματα εἶναι μᾶλλον ἐνδεικτικὰ καὶ ὄχι πλήρη.

Κατὰ ἕναν τρόπο ὑπάρχει ἡ διάδοσις τοῦ διεθνοῦς πνεύματος, μιὰ διαπλανητικὴ ἄποψις, ἕνα σφαιρικὸ ὅραμα ἑνὸς γενικοῦ πολιτισμοῦ, μιὰ ἀμοιβαία ἐξάρτησις μεταξὺ μονάδων προσωπικὴ καὶ ἐθνική. Παρὰ τὶς ἀναπόφευκτες διαιρέσεις, ἡ ἱστορία δείχνει στὸν ἄνθρωπο τὴ δύναμι γιὰ νὰ σκεφθῇ, βγαίνοντας πάνω καὶ πέρα ἀπ' τὰ ἐθνικὰ σύνορα. Μερικοὶ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ βλέπουνε τὸν κόσμο σὰν ἕνα σύνορο. Ἑπομένως ὑπάρχει ἔδαφος γιὰ βάσιμες ἐλπίδες ὅτι ἡ ἐξελικτικὴ τούτη πορεία θὰ συνεχισθῇ καὶ ἡ δίψα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου γιὰ τὴν ὁλότητα θὰ φέρῃ μίαν ἀνθρωπότητα ἑνωμένη. Οἱ λαοὶ τῆς γῆς ποθοῦν μιὰ παγκόσμια φιλία, κι' ἔτσι εἶναι βέβαιο πὼς θἄρθη ὁ καιρὸς ποὺ θὰ συμφωνήσουν ὅτι τὸ ἀνθρώπινο γένος ἔχει ἕναν κοινὸ σκοπό, τὴν ἀδελφικὴ πρόοδο γιὰ μιὰ πνευματικὴ ὑπεροχὴ καὶ μιὰ φυσικὴ εὐημερία.

Ἡ ἐπίτευξις τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπαιτεῖ οὐσιαστικὰ τὴν παγκόσμια εἰρήνη. Μὲ τὴ σειρά της καὶ ἡ δικαιοσύνη θὰ θεωρηθῇ τὸ προαπαιτούμενο τῆς εἰρήνης· γιατὶ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη στέκονται ἢ πέφτουν μαζί.

Ἡ πραγματοποίησις τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπ' τὴν κατανόησι τῆς ἀρχῆς ἐκείνης στὰ συνθετικὰ της μέρη τὰ ἀτομικὰ ἔθνη. Ἔτσι πρῶτα θεωροῦμε τὴν τελευταία ἔκφρασι τῆς κινήσεως πρὸς μιὰ παγκόσμια ἑνότητα, τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη. Ὁ Σὲρ Γκλάντουϊν Τζέμπ Βρεταννὸς ἀντιπρόσωπος στὰ Ἡνωμένα Ἔθνη, μιλῶντας στὴν Ὀττάβα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1952, εἶπε ὅτι τὸ φυλετικὸ πρόβλημα «θὰ κατέστρεφε ὁλόκληρο τὸ σχέδιο τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν· Ἐνῶ ἡ βιομηχανοποίησις καλωσορίζεται γιατὶ φέρνει τὴν αὔξησι μιᾶς ζωντανῆς ὁμοιομορφίας, ὅμως τὴν ὑποπτεύονται στὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες σὰν νὰ ἔχῃ κατὰ κάποιον τρόπο συνεταιρισθῆ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ κυριαρχία». Καὶ συνεχίζει: «Αὐτὲς εἶν' οἱ ἀμφιβολίες καὶ οἱ φόβοι ποὺ τόσο ἐμψυχώνουν τὴ λεγόμενη Ἀραβο — Ἀσιατικὴ ὁμάδα στὰ Ἡνωμένα Ἔθνη. Ἡ ὁμάδα τούτη δὲν κρατιέται ὁμολογουμένως ἀπὸ κάποιο κοινὸ συμφέρον, παρὰ μόνο ἀπὸ μῖσος στὴν «ἀποικιοκρατία» καὶ τὴν ἐπακόλουθη ὑποψία γιὰ τὶς Δυτικὲς φυλές. Ἡ στάσι αὐτὴ εἶναι ἐπικίνδυνη γιατὶ τείνει νὰ διεγείρῃ τὴν φυλετικὴ συνείδησι καὶ τὴν φυλετικὴ διάκρισι σὲ εὐρεῖα

ἔκτασι. Βασίζεται σὲ συγκινήσεις ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὶς προβλέψη κανείς. Καὶ αἰσθάνομαι ὅτι αὐτὲς οἱ συγκινήσεις, ἡ φυλετικὴ καὶ ἡ ταξική, εἶναι πραγματικὰ ἕνας ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους κινδύνους γιὰ τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη».

Παρὰ τὸ ἀνθρωπιστικὸ ἔργο γιὰ τὴν ἀνακούφισι τῶν ἀσθενειῶν, τὸν πόνο καὶ τὴν ἀθλιότητα, τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη συχνὰ δὲν μπόρεσαν νὰ φέρουν ἀποτέλεσμα σὲ πολλὲς σοβαρὲς καταστάσεις ὅπως στὴν Κορέα, στὴν Ἰνδοκίνα, στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴ Νότιο Ἀφρική. Οἱ τέτοιες ἀποτυχίες ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος στὴν ἔλλειψι ὑποστηρίξεως ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ μέλη—ἔθνη. Γιατὶ νὰ μὴ συνεργασθοῦν οἱ ἀδελφές—φυλές; Τὰ πλεονεκτήματα τῆς στενῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων γιὰ τὴ λύσι κοινῶν προβλημάτων, τὴ συμμετοχὴ στὶς ἀνακαλύψεις καὶ τεχνικὲς γιὰ νὰ βελτιωθῆ ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τόσο φανερὰ ποὺ δὲν χρειάζεται νὰ τὰ ἀπαριθμήσωμε.

Αὐτὴ ἡ ἀποτυχία καταπλήσσει, γιατὶ τὰ ἰδεώδη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν τὰ συμμερίζονται ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀπ' ὅλες σχεδὸν τὶς ὁμάδες οἰκονομικές, ἐθνικὲς καὶ θρησκευτικές. Ὡστόσο δὲν μποροῦν νὰ μεταφρασθοῦν σὲ πρακτικοὺς ὅρους, ἂν οἱ πολῖτες τῶν ἐθνῶν ποὺ τὰ συνθέτουν δὲν αἰσθάνωνται καὶ δὲν ζοῦν τὴν ἔμφυτη ἀδελφότητα, δίνοντας ὁλόκληρη τὴν ὑποστήριξί τους σ' αὐτὸ τὸ ὑπέρτατα σημαντικὸ ἔργο. Τέτοια συνεργασία θὰ προήγαγε τὴ λύσι τοῦ ζωτικοῦ προβλήματος τῆς ὁμαδικῆς ἀσφαλείας μπροστὰ στὴν ἀπειλὴ μιᾶς ἐπιθέσεως. Πῶς μποροῦν ἀδελφοί—λαοὶ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν μεγάλη δαπάνη καὶ σπατάλη σὲ χρῆμα καὶ ὑλικὸ καὶ ἀνθρώπινες ζωές, ἐμπλεκόμενοι σὲ στρατιωτικὴ ἀντίστασι μὲ ἐπιθετικὰ ἔθνη—ποὺ κι' ἐκεῖνα θὰ ὑποστοῦν παρόμοιες ἀπώλειες;

Μιὰ παγκόσμια Κυβέρνησις ποὺ θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ φέρη τὴ λύσι τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν λαῶν μὲ δικαστικὴ ἀπόφασι εἶναι οὐσιώδης. Τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη ὑπογραμμίζουν τὸ σημεῖο τοῦτο, ἀντιλαμβανόμενα τὶς δυσκολίες γιὰ τὴν ἐκπλήρωσι τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ ἔργου ποὺ ἀφορᾶ τὴν ἐγκαθίδρυσι καὶ διατήρησι τῆς εἰρήνης ἐπάνω στὴ Γῆ. Μιὰ κυβέρνησις ποὺ θ' ἀγκάλιαζε ὅλες τὶς φυλὲς κι' ὅλες τὶς χῶρες θὰ ἦταν κατορθωτὴ ὅταν τὸ πλεῖστον —ἂν ὄχι ὅλες— ἀπ' αὐτὲς τὶς μονάδες ἔχουν τὴν στενὴ σχέσι τῆς ἀδελφότητος, ὄχι ἁπλῶς τοῦ πνευματικοῦ σκοποῦ των—ὅταν γίνουν μιὰ σταθερὴ πραγματικότης, παραμερίζοντας τὸ ἀτομικὸ συμφέρον μπροστὰ στὴν ἀμοιβαία κατανόησι καὶ τὴν ἐξάσκησι τοῦ μὴ χωρισμοῦ.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ εἶναι ταραγμένη θάλασσα. Οἱ δειλοὶ προτιμοῦν τὴν γαλήνη τοῦ δεσποτισμοῦ.

ΘΩΜΑΣ ΤΖΕΦΕΡΣΟΝ

Τὸ χρέος τῶν ποιμένων

Τοῦ εἰς 'Αμερικὴν (Mansfield, Ohio)
'Ορθοδόξου ἱερέως αἰδ. Ζάννου Γουγούτα

Τὸ ψυχοπνευματικὸ κλῖμα, μέσα στὸ ὁποῖον ζῇ ὁ ἄνθρωπος τῶν ἡμερῶν μας φαίνεται ὅτι δὲν ἔγινεν ἀντιληπτὸν ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας μας, καὶ διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ ἡγῆται, ἕπεται τοῦ ποιμνίου της.

Καλύπτει τὰς ψυχοπνευματικάς της ἀδυναμίας μὲ τὸν σχισμένον χιτῶνα τοῦ φανατισμοῦ διὰ «Πάτρια», τὰ ὁποῖα ὅλοι πρέπει νὰ σεβώμεθα, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ παύσωμε τὴν μέριμνάν μας διὰ τὰ νέα αἰτήματα τῆς ζωῆς. Δυστυχῶς, δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ὅπου αἱ κορυφαὶ τῆς 'Εκκλησίας μας σκεπάζονται μὲ πολλὴν ὁμίχλην πλάνης καὶ φιλαυτίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παγώνη ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς τῆς 'Εκκλησίας.

'Η ὑπόθεσις τῆς κηδείας τοῦ Ν. Καζαντζάκη καὶ Δημ. Μητροπούλου καὶ ἡ ἐχθροανθρωπιστικὴ της στάσις στὸν ἀντικαρκινικὸ ἔρανο μαρτυροῦσι στειρότητα χριστιανικῆς πηγῆς καὶ ἀφθονίαν ἀνθρωπίνων κατωτεροτήτων.

«Τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μαρ. 2.27).

Τὴν θείαν αὐτὴν ἀλήθειαν ἡ 'Εκκλησία τὴν κηρύττει, ἀλλὰ φαίνεται νὰ μὴν τὴν πιστεύῃ, διότι θυσιάζει τὸν ἄνθρωπον στὸ Σάββατον, καὶ μάλιστα τὸν ἔχασε, ὅταν τὸ ἐκκλησίασμα κατῆλθεν στὰ 3%, μάλιστα μέσα στὰς 'Αθήνας ! Καὶ τοῦτο ἀπὸ ἔλλειψιν γνώσεως τῆς ψυχολογίας τοῦ μεταπολεμικοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ λυπούμεθα, διότι ζῇ μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ σκεπτικισμοῦ καὶ τὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς μας, δίχως τὸ φῶς τῆς 'Εκκλησίας.

Ἄς μὴ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ Πολιτεία παρέβλεπε τὰ πικρὰ τῆς ποιμαινούσης 'Εκκλησίας, διότι τὴν εἶχε καὶ ὡς σύμμαχον στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ.

'Ενῶ σήμερον κι' αὐτὰ τὰ κομμουνιστικὰ κράτη ἔχουν τὰς χριστιανικάς των 'Εκκλησίας, Πατριαρχεῖα, θεολογικὰς καὶ ἱερατικὰς σχολὰς καὶ μοναστήρια ἀκόμη, καὶ οὕτω ἐχάσαμε τον «Ἄσσον» αὐτὸν ἀπὸ τὴν «τράπουλα» μας.

Δὲν ἠμποροῦμε πλέον νὰ παρουσιαζώμεθα ὡς προστάται τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν καὶ τὰ ἀθεϊστικὰ καθεστῶτα ἀνέχονται ὡς ἕνα φῶς ποὺ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸ σβήσουν. Τὸ θεῖον αὐτὸ φῶς ποὺ ἔχομε μέσα μας πρέπει νὰ τὸ ὁδηγήσωμε ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον κι' οὐχὶ τῆς ἀγόνου πίστεως πρὸς τὸν Θεόν, καὶ νὰ λατρεύσωμεν τὸν Θεόν, τῆς 'Ιωαννείου θεολογίας. 'Ο Θεὸς 'Αγάπη ἐστί.

αἰδ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΘΟΥ

Ὑπὸ JOYCE CARR

ΓΙΑ τὴν ἐξερεύνησι τῶν Ὠκεανῶν ἔχουν γίνει ἄλλοτε σποραδικὲς ἀπόπειρες, ἀπ' τὶς ἀρχὲς ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνα ἡ σημασία της ἄρχισε νὰ κατανοῆται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες. Τὸ 1870 τὸ βρεταννικὸ πλοῖο «Τσάλεντζερ» ἔγινε τὸ πρῶτο ὠκεανογραφικὸ καράβι, καὶ συνέλεξε πολύτιμες πληροφορίες κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐρευνῶν του.

Ἡ Ὠκεανογραφία πέρασε ἀπ' τὴν τυφλὴ ἐξερεύνησι καὶ τὴν τυχαία ἀνακάλυψι σὲ μιὰν ὁλοκληρωμένη ἐπιστήμη τείνουσα πρὸς τὴν συστηματικὴ ἔρευνα τῶν τελευταίων μεγάλων συνόρων τοῦ πλανήτου μας, μὲ τὸ πρῶτο Διεθνὲς Ὠκεανογραφικὸ Συνέδριο ποὺ ἔγινε στὴ Νέα Ὑόρκη τὸ 1959. Χίλιοι ἑκατὸ ἐπιστήμονες ἀπὸ 45 ἔθνη συγκεντρώθηκαν κι' ἔγινε μιὰ σπουδαία ἐργασία. Ἔγινε φανερὸ ὅτι ἡ ὠκεανογραφία ἦταν ἕνα ἄθροισμα πολλῶν ἐπιστημῶν καθὼς εἶχε ἀποδειχθῆ ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν πληροφοριῶν ποὺ συσσωρεύθηκαν.

Ἀπὸ τὸ 1951 θαλάσσιες ἀνεμῶνες ψαρεύτηκαν στὶς Φιλιππῖνες σὲ βάθος ἑξήμισυ περίπου μιλίων, καθὼς καὶ ἄλλα θαλάσσια πλάσματα φωτογραφήθηκαν σ' αὐτὸ τὸ

μεγάλο βάθος. Πῶς μποροῦν τέτοια ζωντανὰ πλάσματα νὰ ὑπάρχουν; Καὶ πῶς προσαρμόζονται φυσιολογικὰ γιὰ νὰ ἐπιζήσουν σὲ ἕνα περιβάλλον μὲ τέτοια τεράστια πίεσι, σὲ αἰώνια νύχτα καὶ κατ' οὐσίαν οὐδέποτε ἀλλάζοντας καταστάσεις; Φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει φυσικὸς περιορισμὸς στὸ βάθος ὅπου μπορεῖ νὰ ὑπάρξη ζωὴ καὶ διαθέσιμη τροφή. Ἕνα ζῶο θὰ βρίσκεται πάντα σὲ ἰσορροπία μὲ τὸ περιβάλλον του. Ἡ βασικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα σ' ἕνα ζῶο ποὺ εἶναι στὸν βυθὸ καὶ ἕνα ποὺ ζῆ στὴν ἐπιφάνεια βρίσκεται στὶς χημικὲς ἀλλαγὲς μέσα στὸν ὀργανισμό του ἢ τὸν μεταβολισμό. Οἱ ἔρευνες σ' αὐτὸ τὸ πεδίον συνεχίζονται.

Ἀσυνήθεις ἀνακαλύψεις

Πρὶν λίγο καιρό, καὶ ὕστερα ἀπὸ χρόνια μελέτης ἀπὸ κάποιον εἰδικό, ἐξακριβώθηκε ὅτι τὸ ἄσημο μαλάκιο ποὺ βρέθηκε σὲ 12,000 πόδια κοντὰ στὴν ἀκτὴ τῆς Κοσταρίκα, ἦταν πράγματι ἕνα «ζωντανὸ ὀρυκτό», τὸ μαλάκιο «Νεοπιλίν», ποὺ πίστευαν πὼς εἶχε ἐκλείψει 300 ἑκατομμύρια χρόνια, δηλ. ἀπὸ τὴν Παλαιοζωικὴ Ἐποχή!

Μίαν ἄλλη φορὰ ἔπιασαν ἕνα σκωληκοειδὲς χέλι ἔξη πόδια μάκρος κι' αὐτὸ ἔδωσε ἀφορμὴ στὴ θεωρία τῶν θαλασσίων τεράτων. Πρὶν ἀπ' αὐτό, τὸ μεγαλύτερο σκουλῆκι χέλι ἀπ' τὸ ὁποῖο ἦσαν γνωστὰ τὰ ἐνήλικα εἶχε μονάχα ἕνα πόδι μάκρος. Θεωρητικά, ἕνα χέλι ἔξη ποδιῶν θὰ μποροῦσε νὰ παραγάγη ἕνα μεγάλο 45 ποδιῶν. Παρόμοιο χέλι δὲν ἔχει ἀκόμα ἰδωθῆ.

Οἱ καταπληκτικὲς πρόοδοι ποὺ ἔκαμε ὁ ἄνθρωπος, ἀναπτύσσοντας ἐφόδια μὲ τὰ ὁποῖα ἐξερευνᾶ τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ, εἰκονογραφήθηκαν ἐφέτος στὶς 23 Ἰανουαρίου. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὸ βαθυσκάφος «Τριέστε» ἔγραψε ἱστορία ὅταν κατῆλθε 7 μίλια κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Εἰρηνικοῦ στὶς Μαριάνες Νήσους, μέσα στὴν βαθύτερη τάφρο. Ἀναμένονται πρόοδοι καθὼς οἱ τεχνικὲς αὐτὲς γιὰ βαθειὰ κατάδυσι βελτιώνονται. Ἕνα μέρος σημαντικὸ τῶν ἐφοδίων σὲ τέτοιες ἐξορμήσεις θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἡ σύγχρονη ὑποθαλάσσια κινηματογραφικὴ μηχανή. Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ καὶ μόνη εἶναι μιὰ γοητευτικὴ ἱστορία.

Ναυτικὴ ἀρχαιολογία

Ἀρχαῖα λιμάνια στὴν Μεσογειακὴ ἔκτασι προσφέρονται γιὰ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα, καθὼς δὲν βρίσκεται κανένα ἀπ' αὐτὰ στὶς ἐκβολὲς τῶν ποταμῶν ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ παρασύρουν βυθισμένα ἀντικείμενα ἢ νὰ τὰ θάψουν βαθειὰ στὴν ἰλύ. Ἡ ναυτιλία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ στὴ Ρώμη ἦταν σημαντικὴ καὶ πολλὰ καράβια ναυαγοῦσαν. Οἱ δύτες ἀνέσυραν στάμνες, ποὺ τὶς ἔλεγαν «ἀμφορεῖς» καὶ ποὺ τὶς χρησιμοποιοῦσαν γιὰ φορτίο γεμίζοντάς τες μὲ κρασί, λάδι, σπορικά, ἀρώματα κλπ. Παραφορτωμένα καράβια συχνὰ βυθίζονταν σὲ τρικυμίες, καὶ αὐτὰ μὲν ἔχουν σαπίσει καὶ χαθεῖ, οἱ ἀμφορεῖς ὅμως καὶ ἄλλα πήλινα σκεύη, καθὼς καὶ τὰ μπρούντζινα δὲν σάπισαν. Σήμερα βρίσκουν συχνὰ ἀμφορεῖς καὶ μὲ τὰ νέα καὶ ἀποδοτικὰ ἐφόδια ποὺ διαθέτουν οἱ ἐξερευνητὲς ἐργάζονται συστηματικὰ σὲ διάφορους τόπους ναυαγίων. Ἔτσι πολλὰ ἔργα τέχνης ἦρθαν στὸ φῶς ἀπὸ ἀκμάζοντες ἄλλοτε πολιτισμούς.

Ἡ Μυστικὴ Διδασκαλία

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ διαβάση κανεὶς τί λέει ἡ Κα Μπλαβάτσκυ στὴ «Μυστικὴ Διδασκαλία» σχετικὰ μὲ τὶς ὠκεανογραφικὲς ἔρευνες. Ἀναφέρομε ἐδῶ μερικὲς σημειώσεις παρμένες ἀπ' τὶς πολλὲς παραπομπὲς αὐτοῦ τοῦ ἔργου.

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόκρυφες ἔρευνες ἡ ἡλικία τῶν Ὠκεανῶν θὰ μποροῦσε νὰ τεθῆ περίπου στὰ 1500 ἑκατομμύρια χρόνια, δηλ. τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ πλανήτης μας ἄρχισε νὰ

ψύχεται. Αὐτὸ θὰ ἦταν κατὰ τὸ τελευταῖο μέρος τῆς Ἀρχαιοζωϊκῆς περιόδου. Κατὰ τὴν ἑπόμενη περίοδο, τὴν Πρωτοζωϊκή, στερεοποιήθηκαν πρῶτα τὰ ὀρυκτὰ καὶ ἡ θαλάσσια φυτικὴ ζωὴ ἐμφανίσθηκε ἀναπτυχθεῖσα ἀπὸ ἕναν πράσινο ἀφρό, τὰ φύκη. Ἔπειτα ἦρθαν τὰ μονοκύτταρα καὶ τὰ σκουλήκια. Αὐτὸ θὰ ἦταν περίπου 1200 ἑκατομμύρια χρόνια πρίν. Μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς Παλαιοζωϊκῆς περιόδου, κάπου 600 ἑκατομμύρια χρόνια πρίν, τὸ ζωϊκὸ βασίλειο ἀναπτύχθηκε ὑπερβολικά, ζῶντας κατὰ τὸ πλεῖστον στὶς ρηχὲς θάλασσες καὶ τὰ τέλματα. Καὶ ἡ θαλάσσια ζωὴ ἐπίσης σύντομα πολλαπλασιάσθηκε. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς περιόδου ἐκείνης, καὶ ἐπὶ ἕνα μεγάλο διάστημα χρόνου, μιὰ μεγάλη μετανάστευσι σημειώθηκε —ἡ χλωρὶς καὶ ἡ πανὶς ξαπλώθηκαν ἀπ' τὶς θάλασσες στὴν ξηρά. Ἡ φυτικὴ λοιπὸν ζωὴ ὅπως καὶ ἡ ζωϊκὴ εἶχαν τὴν ἀρχή τους στὶς θάλασσες· ὡστόσο ἡ Κα Μπλαβάτσκυ ἔχει κάτι νὰ πῆ σχετικὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη ζωή. Στὸν 3ο τόμο τοῦ ἔργου διαβάζομε: «Ἀληθινὰ ἂν ὑπῆρχε φυτικὴ ζωὴ τὴν περίοδο ἐκείνη ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ θρέψη τὰ τότε βλαβερὰ στοιχεῖα, καὶ ἂν ὑπῆρχε ἀκόμα καὶ ζωϊκὴ ζωὴ τῆς ὁποίας ὁ ὑδάτινος ὀργανισμὸς θὰ μποροῦσε ν' ἀναπτυχθῆ παρ' ὅλη τὴν ὑποτιθέμενη ἔλλειψι ὀξυγόνου, γιατὶ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρχη καὶ ἀνθρώπινη ζωή, στὴν ἀρχική της μορφή, δηλ. σὲ μιὰ φυλὴ ὄντων προσαρμοσμένων γιὰ 'κείνη τὴ γεωλογικὴ περίοδο καὶ τὸ περιβάλλον της;».

Στὸν ἴδιο τόμο ἐπίσης διαβάζομε τὰ ἑξῆς:

«Κάθε ἄνθρωπος χωρὶς προκατάληψι θὰ προτιμοῦσε νὰ πιστεύη ὅτι ἡ πρωτόγονη Ἀνθρωπότης εἶχε ἀρχικῶς μιὰν αἰθέρια —ἢ ἂν προτιμᾶτε μιὰ ζελατινένια Μορφὴ ἀναπτυσσόμενη ἀπ' τοὺς Θεοὺς ἢ τὶς φυσικὲς «Δυνάμεις», ἡ ὁποία διὰ μέσου τῶν ἑκατομμυρίων ἐτῶν συμπυκνώθηκε καὶ ἔγινε γιγάντια στὴν φυσική της ὤθησι καὶ τάσι, ὥς που κατέληξε στὴν πελώρια φυσικὴ μορφὴ τοῦ Ἀνθρώπου τῆς Τετάρτης Ρίζας Φυλῆς,—παρὰ νὰ πιστεύη τὸν ἑαυτό του πλασμένο ἀπ' τὸ χῶμα τῆς γῆς (κυριολεκτικὰ) ἢ ἀπὸ κάποιον ἄγνωστο ἀνθρωποειδῆ πρόγονο».

Σχετικὰ μὲ τὴν ἄποψι—ἔκθεσι ὅτι «τὰ πρῶτα ζῶα ἦσαν χορτοφάγα μὲ σώματα μαλακά», ἰδοὺ μιὰ περικοπὴ ἀπ' τὴν Μυστικὴ Διδασκαλία, τόμος 3ος. Στροφὴ 8: «Κατὰ τὴν Τρίτη (Ρίζα Φυλή), τὰ χωρὶς κόκκαλα ζῶα αὐξήθηκαν, ἄλλαξαν, κι' ἔγιναν ζῶα μὲ κόκκαλα, καὶ τὰ «Τσάγιας» των ἔγιναν στερεά».

Ἀτλαντὶς

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Ταχυδρόμου ἀναφέρεται ὅτι τὸ Βρεταννικὸ πλοῖο «Τσάλεντζερ» ἦταν τὸ πρῶτο στὸν κόσμο ὠκεανογραφικὸ πλοῖο· ὅτι ξεκίνησε σὲ ἕνα τετραετὲς ταξίδι γιὰ ἔρευνες σὲ κάθε κλάδο τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης. Δείγματα ἀπ' τὴν ζωὴ τοῦ βυθοῦ συναθροίστηκαν, καὶ παρατηρήσεις καὶ καταμετρήσεις μελετήθηκαν, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴ στὸ Ἐδιμβοῦργο.

Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι στὴν Μυστ. Διδασκαλία, τόμος 4ος, ἡ Κα Μπλαβάτσκυ ἀναφέρει τὸ «Τζάλεντζερ» μαζὶ μὲ ἕνα ἄλλο πλοῖο τὸ «Ντόλφιν» τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀναφέρει τὸ ἑξῆς σὰν μιὰ ἀπόπειρα τοῦ Σὲρ Τσάρλς Λάπελ νὰ ἐξιχνιάση τὴν «Παράδοσι» τῆς Ἀτλαντίδος:

«Οἱ βυθομετρήσεις ἔχουν ἀποδείξει τὸ γεγονὸς ὅτι ἕνα πελώριο ὕψωμα περίπου 3.000 μίλια μῆκος προεξέχει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀβύσσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἐπεκτείνεται ἀπὸ ἕνα σημεῖον κοντὰ στὰ Βρεταννικὰ Νησιὰ πρὸς νότον καὶ κυρτοῦται κοντὰ στὸ Ἀκρωτήριο Βέρντε, καὶ προχωρεῖ σὲ μιὰ κατεύθυνσι νοτιοδυτικὴ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς. Τὸ ὕψωμα αὐτὸ ὑπολογίζεται περίπου σὲ 9.000 πόδια ὕψος, σηκώνεται πάνω ἀπ' τὰ

κύματα στὶς 'Αζόρες, στὴν 'Ανάληψι καὶ σ' ἄλλα μέρη. Στὰ βάθη τοῦ 'Ωκεανοῦ, κοντὰ στὸ σημεῖο τοῦτο, οἱ πλευρὲς ἀπὸ μιὰν ἄλλοτε συμπαγῆ ξηρὰ ἀνακαλύφθηκαν».

Σχετικὰ μὲ αὐτὲς τὶς ἀνακαλύψεις ἡ Κα Μπλαβάτσκυ προσθέτει ἀκόμη μιὰ παραπομπὴ ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἐπιστημονικὴ 'Αμερική», 'Ιούλιος 1877.

«Οἱ ἀνισότητες, τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδες τῆς ἐπιφανείας του δὲν θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ παραχθοῦν σύμφωνα μὲ ὁποιουσδήποτε γνωστοὺς νόμους γιὰ τὰ καθιζήματα, οὔτε μὲ ὑποβρύχια ἀνύψωσι· ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ ἔχουν χαραχθεῖ ἀπὸ δυνάμεις ποὺ ἐνήργησαν πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ».

Ἡ Κα Μπλαβάτσκυ μιλᾶ γι' αὐτὴν τὴν ὀροσειρὰ σὰν «ἕνα ὑπόλοιπο μιᾶς 'Ατλαντικῆς ἠπείρου, καὶ ἂν μποροῦσε νὰ ἰχνογραφηθῆ περισσότερο θ' ἀποδείκνυε τὴν πραγματικότητα μιᾶς ὑποβρύχιας συνδέσεως μὲ μιὰ προηγούμενη ἤπειρο στὸν 'Ινδικὸ 'Ωκεανό».

Λεμουρία

Ὑπάρχουν καὶ πολλὲς ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν γιγάντια ἤπειρο ποὺ λέγεται Λεμουρία, λίκνον τῆς Τρίτης Ρίζας Φυλῆς, ἡ ὁποία περιλαμβάνει μιὰ μεγάλη ἔκτασι στοὺς 'Ωκεανοὺς Εἰρηνικὸ καὶ 'Ινδικό, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται σὲ σχῆμα πέταλου πέρα ἀπὸ τὴν Μαδαγασκάρη, γύρω στὴ Νότιο 'Αφρική, διὰ μέσου τοῦ 'Ατλαντικοῦ ὥς τὴ Νορβηγία. Ἡ ἤπειρος ἐκείνη καταστράφηκε ἀπὸ ὑποβρύχιες φωτιές, ἐνῶ ἡ 'Ατλαντίς, λίκνο τῆς Τετάρτης Ρίζας Φυλῆς βυθίστηκε βαθμιαῖα στὰ κύματα καὶ χάθηκε στὰ βάθη τοῦ 'Ωκεανοῦ.

Καὶ ἡ Κα Μπλαβάτσκυ προσθέτει:

«Ὅπως λέει ἕνας Διδάσκαλος: «Γιατί οἱ γεωλόγοι σας δὲν σκέπτονται ὅτι κάτω ἀπὸ τὶς βυθομετρούμενες ἠπείρους μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν κρυμμένες βαθειὰ στὶς ἀπύθμενες κοῖτες τοῦ 'Ωκεανοῦ, ἄλλες πολὺ ἀρχαιότερες ἤπειροι τῶν ὁποίων τὰ στρώματα δὲν ἔχουν γεωγραφικῶς ἐξερευνηθεῖ καὶ ὅτι αὐτὰ μποροῦν κάποια μέρα ν' ἀνατρέψουν ὁλοκληρωτικὰ τὶς παροῦσες θεωρίες τους; Γιατί νὰ μὴ δεχθοῦμε ὅτι οἱ σημερινές μας ἤπειροι ἔχουνε, σὰν τὴ Λεμουρία καὶ τὴν 'Ατλαντίδα, καὶ ἄλλοτε βυθιστεῖ καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἐμφανίσθηκαν καὶ πάλι παράγοντας νέες ὁμάδες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ πολιτισμό· καὶ ὅτι κατὰ τὴν πρώτη γεωλογικὴ ἀναστάτωσι στὸν ἑπόμενο κατακλυσμό, καὶ στὴ σειρὰ τῶν περιοδικῶν κατακλυσμῶν ποὺ συμβαίνουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος κάθε «γύρου», οἱ σημερινές μας ἤπειροι θὰ βυθισθοῦν καὶ οἱ Λεμουρίες καὶ οἱ 'Ατλαντίδες θὰ ξανάρθουν ἐπάνω;».

Μιὰ καινούργια ἐπιστήμη, κατ' οὐσίαν ἕνα πολυσύνθετο ἐπιστημῶν ἔχει γεννηθεῖ στὸν καιρό μας. Τὸ πρῶτο κεφάλαιο στὸ βιβλίο τῆς 'Ωκεανογραφίας μόλις ἀρχίζει καὶ περιμένομε μελλοντικὲς ἀποκαλύψεις.

ΤΙΠΟΤΕ δὲν εἶναι πιὸ εὔκολο παρὰ ἡ ἐπισήμανσις τῶν λαθῶν τῶν ἄλλων. Δὲν χρειάζεται ταλέντο, οὔτε αὐταπάρνησις, οὔτε μυαλὰ κἂν γι' αὐτη την ἐπιχείρησι τῆς μεμψιμοιρίας.

ΡΟΜΠΕΡΤ ΟΥΕΣΤ

ΕΤΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

῾Ο ΙΛΙΣΟΣ εἰδοποιεῖ τοὺς φίλους του ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συμβάλῃ μὲ τὶς ἀσθενεῖς δυνάμεις του στὴν ἀνταπόκρισι καὶ ἐν ῾Ελλάδι τῆς ἀποφάσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν ῾Ηνωμένων ᾿Εθνῶν ὅπως τὸ 1965 «υἱοθετηθῆ» ὡς ΕΤΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.

῾Η σχετικὴ πρότασις εἶχεν ὑποβληθῆ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον ἡγέτην τῆς ᾿Ινδίας Παντὶτ Νεχροὺ καὶ ἡ πραγματοποίησίς της θ' ἀποτελέσῃ, κατὰ κάποιον τρόπο, καὶ μνημόσυνο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνθρωπιστοῦ καὶ εἰρηνιστοῦ.

῾Ο ΙΛΙΣΟΣ θ' ἀφιερώσῃ εἰδικὰ ἄρθρα προαγωγῆς τῆς διεθνοῦς συνεργασίας στοὺς τομεῖς τῆς θρησκείας, ἐκπαιδεύσεως, ἐπιστήμης καὶ πολιτικῆς, ἐνδεχομένως δὲ καὶ νὰ κυκλοφορήσῃ ἕνα εἰδικὸ τεῦχος ἀφιερωμένο στὴν ἰδέα τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἄσχετα μὲ τὶς διακρίσεις χρώματος, φυλῆς, πίστεως.

Λεπτομέρειες γιὰ τὴν συμμετοχὴ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ στὸν ἑορτασμὸ τοῦ 1965 ὡς ΕΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ θὰ δημοσιευθοῦν στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ ἐρχομένου ἔτους, ποὺ θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς τοῦ ᾿Ιανουαρίου.

῾Υπενθυμίζομεν στοὺς φίλους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, ὅτι τὸ περιοδικό ΤΟΥΣ θὰ γίνῃ ἀπὸ τοῦ 1965 ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ χωρὶς ΚΑΜΜΙΑ ΑΥΞΗΣΙ τῆς συνδρομῆς γιὰ τοὺς ἕως τώρα συνδρομητὰς καὶ μὲ ΕΚΠΤΩΣΙΝ 50% γιὰ τοὺς νέους συνδρομητάς, ποὺ θὰ ἐγγραφοῦν ἐντὸς τοῦ ᾿Ιανουαρίου. Λεπτομερείας περὶ τῶν ὅρων συνδρομῶν βλέπετε στὴν σελιδα 257 τοῦ ἀνὰ χεῖρας τεύχους.

ΔΙΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΝΟΥΣ

ΣΧΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

ΥΠΟ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΡ. ΤΣΙΤΣΩΝΗ

ΔΙΑΝΟΙΑ εἶναι ἡ λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου, καθ' ἥν, αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰσελθοῦσαι παραστάσεις, ὑφίστανται τὴν κατάλληλον βάσανον διὰ νὰ προκύψουν αἱ ἐξ αὐτῶν σχετικαὶ κρίσεις. Τὸ ὑλικὸν τῆς διανοίας συλλέγεται ἐκ τῆς φύσεως καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ὑφισταμένας σχέσεις, αἵτινες σχηματίζουν παραστάσεις προσπιπτούσας εἴτε ἀμέσως είτε ἐμμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις μας.

Εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ διάνοια ἐμφανίζεται ὡς ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς. Ἡ δύναμις τοῦ ἐνστίκτου καὶ ἐν γένει αἱ φυσικαὶ τάσεις τίθενται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ὁ ὑπὸ τῆς διανοίας ἀσκούμενος ἔλεγχος ἐπὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων βασίζεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν σκοπιμότητα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ανθρώπου, βαίνει δὲ παραλλήλως, πρὸς τὰς υπαγορεύσεις τῆς φύσεως, χωρὶς νὰ ταυτίζεται πάντοτε πρὸς αὐτάς.

Οὕτω εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τὴν νεκρὰν φύσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἁρμονια διατηρεῖται ἀδιατάρακτος ἀπὸ ἄλλην κατευθυντήριον γραμμὴν μὴ διανοητικὴν αλλ' ἔμφυτον ἐνῶ οἱ νόμοι της πλήττουν μέχρις ἀφανισμοῦ, ὅ,τι θὰ ἐξήρχετο τῆς προδιαγεγραμμένης εἰς αυτην πορειας.

Εις τὸν ἄνθρωπον υπεράνω τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἵσταται ἡ διάνοια, ἥτις πρὸς καλυτέραν χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἐπεμβαίνει καὶ προσπαθεῖ νὰ κατευθύνῃ ταύτας πρὸς μεγαλύτερον ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκ παραλλήλου ὅμως πρέπει νὰ ἐνεργῇ, ὥστε νὰ ἀποφεύγωνται συνέπειαι βλάβης ἢ ἀφανισμοῦ, τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται ἐκ τῆς παρεκκλίσεως τῆς τροχιᾶς, τὴν ὁποιαν θεμελιώδεις νόμοι τῆς ἁρμονίας καθώρισαν.

Νοῦς Κατὰ Πλάτωνα, νοῦς χαρακτηρίζεται ἡ ὑψίστη ἐργασία τῆς διανοίας, καθ' ἣν ἡ διὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως συντελουμένη, ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ περαιτέρω ἐπεξεργασια τῶν κρίσεων τῆς διανοίας προβάλλει τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, τα ἀποτελοῦντα τὸν νοῦν, ὡς ἄνθος καὶ καρπὸν τῆς ζωῆς. Ὁ νοῦς εἶναι τὸ ὕψιστον προϊὸν τῆς ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ.

Διὰ νὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ τῶν κρίσεων τῆς διανοίας αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος τῆς ζωῆς ἥτις συλλαμβάνεται διὰ τῶν αἰσθήσεων, δέον ὅπως ἐρευνήσωμεν ταύτην.

Πραγματικότης εἶναι ἡ ἔννοια ἡ ὁποία σχηματίζεται κατόπιν τῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων μας λαμβανομένων ἀντιλήψεων τοῦ περιβάλλοντός μας.

Ὅλων τῶν ἀνθρώπων αἱ αἰσθήσεις εἶναι τῆς αὐτῆς ποιότητος, τῆς αὐτῆς ἐντάσεως καὶ ὑφίστανται τὰς αὐτας ἐπιδράσεις κατὰ τὸν αὐτὸν τροπον και καθ' οιονδήποτε τοπον καὶ χρονον,

Ἡ ἐπεξεργασία τούτων ὑπὸ τῆς

διανοίας εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή;

Μέχρι σήμερον ἡ Ἐπιστήμη ἀπαντᾶ ἀρνητικῶς εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά. Ἑπομένως ἡ πραγματικότης εἶναι μόνον διὰ τὸ ἕν ἄτομον, εἶναι δὲ αὕτη πάντοτε διάφορος τῆς πραγματικότητος ἑνὸς ἄλλου, ἐφ' ὅσον, ὡς ἀπεδείχθη, αἱ αἰσθήσεις δὲν μεταβιβάζουν καὶ δὲν δίδουν τὴν αὐτὴν εἰκόνα ἑνὸς ἀντικειμένου εἰς πάντα τὰ ἄτομα.

Αἱ δυνάμεις τοῦ ἐγκεφάλου, λειτουργοῦσαι ἐπὶ πραγματικοτήτων, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν αἰσθήσεων γίνονται νοηταί, σχηματίζουν τὰς κρίσεις τῆς διανοίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὑλικὸν τῆς διανοίας εἶναι μόνον ἡ πραγματικότης. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν δύο μορφαὶ πραγματικοτήτων δι' ἕκαστον ἄτομον. Ἡ πραγματικότης, ἥτις ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἄτομον διὰ τῶν αἰσθήσεών του καὶ ἡ ἑτέρα, ἡ ἐκδηλουμένη διὰ τῶν κρίσεων καὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν ἄλλων ἀτόμων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πραγματικότης διὰ τὸ ἄτομον, διότι ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀληθείας τῆς ζωῆς καὶ δὲν ὑποπίπτει ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀτόμου, ὡς ἔχει οἰκοδομηθῆ ἐν αὐτῷ. Κατὰ συνέπειαν αἱ πραγματικότητες τῶν ἄλλων ἀτόμων ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν, φαντασίαν διὰ τὸ ἄτομον. Ὅμως καὶ αὐταὶ αἱ ὑποθέσεις καὶ φαντασίαι ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἄρα καὶ αὐταὶ ἀποτελοῦν ὑλικὸν τῆς διανοίας τοῦ ἀτόμου.

Δυνάμεθα, ὅθεν νὰ εἴπωμεν, κατόπιν αὐτῶν ὅτι ἡ διάνοια τρέφεται α) ἐκ τῆς πραγματικότητος τοῦ σκεπτομένου ἀτόμου, β) ἐκ τῶν κρίσεων τῆς διανοίας τῶν ἄλλων, δηλαδὴ τῆς ἐννοίας τῆς πραγματικότητος τὴν ὁποίαν ἔχουν οἱ ἄλλοι διὰ τὴν ζωήν, γ) ἐκ τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἰδίου ἀτόμου καὶ δ) ἐκ τῶν κρίσεων καὶ ὑποθέσεων τῆς διανοίας τῶν ἄλλων.

Ἡ φύσις ἐπροίκισε τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τοιαύτην σύνθεσιν δυνάμεων, ὥστε ἐκ τῶν αἰσθητῶν νὰ προκαλοῦνται κρίσεις (διάνοια) καὶ ἐκ τῶν κρίσεων συμπεράσματα (νοῦς). Τὰ συμπεράσματα τῶν κρίσεων τῆς διανοίας θὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνυψώσουν τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Δημιουργοῦ του, θὰ δημιουργήσουν τὴν εὐτυχίαν του καὶ θὰ πραγματοποιήσουν τὸ ἰδανικόν του. Ταῦτα θὰ ἐπιτευχθοῦν, ὅταν ὁ νοῦς καθοδηγηθῇ νὰ ἀκολουθῇ τὴν φύσιν του, δηλαδὴ νὰ λειτουργῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος ἥτις εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς ὁποίας, ἀπαραιτήτως, μετέχει ἡ ὑποκειμενικὴ τοιαύτη.

Ἀντικειμενικὴ πραγματικότης εἶναι ἡ ἀληθὴς μορφὴ τῶν δυνάμεων τῶν δημιουργουσῶν τὴν παγκόσμιον ἁρμονίαν καὶ πᾶσαν μορφὴν τῆς ἁρμονίας ταύτης. Ὅταν ταῦτα συμβοῦν, τότε οἱ Νόμοι τῆς φύσεως δὲν θὰ κρημνίζουν τὰ οἰκοδομήματα τοῦ νοῦ οὐδὲ θὰ θέτουν φραγμὸν εἰς τὴν πρόοδόν του, ὡς συμβαίνει συχνάκις ὁ νοῦς παρεκκλίνει τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα.

Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὀλίγα πράγματα γνωρίζει διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα ἡ ὁποία εὑρίσκεται πέραν τοῦ πλανήτου μας. Αὐτὰ ποὺ γνωρίζει εἶναι συμπεράσματα ἐξαγόμενα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ὅπως ἡμεῖς τὴν ἔχομεν ἀντιληφθῆ εἰς τὴν Γῆν, δοθέντος ὅτι, μόνον μερικοὺς ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς φύσεως γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα. Χαρακτηρίζονται δὲ ὡς τοιοῦτοι οἱ νόμοι αὐτοί, διότι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐπεκύρωσε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν μὲ μίαν πεῖραν αἰώνων. Ἐνδεχομένως, ἐκτὸς αὐτῶν, νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι νόμοι τοὺς ὁποίους ὁ ἀνθρώπινος νοῦς θὰ ἐγνώρισεν ἀσυνειδήτως, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀπεκάλυψεν ἀκόμη.

Ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς εἰς τὴν Γῆν εἰς τὰ πλαίσια τῶν φυσικῶν νόμων, πάντοτε, εἶναι ὁ νοῦς. Αὐτὸς ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν πεῖραν, προσπαθεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐναρμονίζει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν φύσιν καὶ γενικῶς

ἐπιδιώκει νὰ προσανατολισθῇ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν σκοπόν του. Αὐτὸς ὅμως ὁ νοῦς δὲν εἶναι ἄλλο τί παρὰ ἕνα μέρος τῆς φύσεως, τῶν δυνάμεων, αὐτῆς, μία μορφή των, ἡ ὁποία δίδει τὴν ζωὴν εἰς τὴν Γῆν. Μὲ τὴν βοήθειαν λοιπὸν τοῦ νοῦ ὁ ἄνθρωπος καὶ μὲ τὴν πεῖραν, ἡ ὁποία περιέρχεται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, βαδίζει, ἀποκαλύπτων τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὰ μέσα ἐκεῖνα ποὺ τὸν καθοδηγοῦν εἰς τὸν ἀληθῆ προορισμόν του, ἤτοι εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς ζωῆς πρὸς τὸ Σύμπαν. Ἐνίοτε ὅμως ὁ νοῦς δὲν βαδίζει διὰ τῆς εὐθείας πρὸς τὸν προορισμόν του διότι εἶναι ἀκόμη ἐσκοτισμένος, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς του δὲν βλέπουν εὐκρινῶς πρὸς τὸ μέλλον. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἰς τὸν νοῦν εὑρίσκει καταφύγιον, εὐκόλως ἡ πλάνη καὶ μὲ βάσιν αὐτήν, πολλάκις, ὁ ἄνθρωπος βαδίζει διάφορον ὁδὸν τῆς τοῦ προορισμοῦ του. Πολλάκις, ἀσυνειδήτως, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς θεμελιώδεις Νόμους τῆς φύσεως καὶ ἀφανίζεται.

Μὲ ἀπροσάρμοστον καὶ ἀνεξέλικτον νοῦν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ Σύμπαν βαδίζει μὲν πρὸς τὰ πρόσω, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τῆς τεθλασμένης. Μόνον ὅταν γίνη συνειδητὴ ἡ κατάστασις τῆς ὑπάρξεώς μας, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἕνα μέρος τῆς αὐτῆς οὐσίας τῆς αὐτῆς δυνάμεως τοῦ Σύμπαντος, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εὑρίσκει τὴν εὐθεῖαν τὴν ὁδηγοῦσαν εἰς τὸν προορισμόν του καὶ συναισθάνεται ὅτι ἡ ὕπαρξίς του εἶναι ἑνιαία μὲ τὸν κόσμον καὶ τὸ Σύμπαν. Τότε αἱ σκέψεις κατευθύνονται πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ δρᾶσις του ἔχει ἀκατανίκητον δύναμιν, διότι ἡ δύναμις αὐτὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Σύμπαντος, τὰ ἔργα του εἶναι σοφά, ὑψηλά, μεγαλειώδη.

Ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν ἀνέβλυσαν τὰ ἔργα ποὺ ἐδημιούργησαν οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μεγαλοφυεῖς εἰς τὴν αἰωνιότητα. Τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καταπλήσσουν καὶ προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμόν. Προκαλοῦν συγκινήσεις, χαράν, διότι μέσα των ἔχουν τὴν ψυχὴν τοῦ Σύμπαντος.

Ὅλαι αἱ σκέψεις αὐταί, αἱ γνώσεις διὰ τὴν ζωήν, ἡ λειτουργία τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ ἡ κατεύθυνσις αὐτῆς, φέρουν τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐκεῖνο ὅπου πληροῦται μὲ καθαρὸν φῶς, ὥστε νὰ βλέπη, χωρὶς πλάνην, ποῦ ὁδηγεῖ ὁ δρόμος, χωρὶς ἐμπόδια στὰ μύχια τῆς οὐσίας του, στὰ μύχια τοῦ Σύμπαντος, στὴν αἰωνιότητα καὶ νὰ ἀποκαλύπτη· ὅλον τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΡ. ΤΣΙΤΣΩΝΗΣ

ΕΑΝ ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾶ τὸ ἐπάγγελμά του, ἄσχετα μὲ ὁποιαδήποτε προσδοκία ἐπιτυχίας ἢ φήμης, εἶναι κλητὸς τῶν Θεῶν.

ΡΟΜΠΕΡΤ ΛΟΥ·Ι·Σ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ

Η ΑΡΙΘΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΤΟ ΘΕΜΑ τοῦτο, ποὺ εἶναι τόσο βασικὸ γιὰ τὴν φιλοσοφία τῶν Πυθαγορείων, ἔχει πολὺ παρανοηθῆ, ἀλλὰ καὶ παραμορφωθῆ, ὥστε νὰ παρουσιάζεται συχνὰ σὰν ἀφελὲς καὶ αὐθαίρετο ἢ σὰν κάτι ποὺ εἶναι ἀσυμβίβαστο μὲ τὶς ἄλλες ἀρχὲς οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀποδοθῆ στοὺς Πυθαγορείους.

Αἰτία στὴν παρανόησι τῆς ἀριθμολογίας τῶν Πυθαγορείων στάθηκε, καθὼς εἶναι φανερό, ἡ ἔλλειψις ἀμέσων πηγῶν ἐπάνω καὶ στὸ ζήτημα αὐτό, ὅπως καὶ στὰ τόσα ἄλλα, ποὺ προβάλλονται σὰν γνῶμες τῆς χρηματισμένης ἐκείνης ἐσωτερικῆς Σχολῆς.

Δὲν ὑπάρχουν πηγὲς ἄμεσες γιὰ τὴν ἐν γένει φιλοσοφία τῶν Πυθαγορείων, γιατὶ κανένα γραπτὸ δὲν ἔφθασε στοὺς μεταγενεστέρους, οὔτε τοῦ μεγάλου ἐκείνου Διδασκάλου, οὔτε τῶν ἀμέσων μαθητῶν του. Πιθανὸν εἶναι πὼς δὲν θὰ ἔγραψαν, ἀλλὰ πιθανώτερο φαίνεται ὅτι τὰ γραπτά τους ἔμειναν στοὺς ἐσωτερικοὺς κύκλους τῆς Σχολῆς, γιατὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκθοῦν σὲ δημοσιότητα. Κοινὴ ἦτο αὐτὴ ἡ ἀρχὴ καὶ εἶχε γίνει παράδοσις στὶς ἐσωτερικὲς Ἑταιρίες. Ἴσως γιατὶ ἦταν ἡ φύσις τῶν ἀληθειῶν τέτοια, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ δοθοῦν σὲ ψυχὲς ἀνώριμες ἔξω ἀπὸ τὶς Σχολές. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴ δὲν τὴν ἐξέφρασε ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πυθαγόρας μὲ τὸ ἐπιγραμματικό του «οὐ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι ῥητά»;

Ἂν σήμερα ξέρουμε κάτι γιὰ τὴν φιλοσοφία τῶν Πυθαγορείων, τὸ ἔχουμε μάθει ἀπὸ μεταγενεστέρους, Πυθαγορείους ἢ μή. Αὐτὰ ὅμως ποὺ ἦλθαν στὴ δημοσιότητα δὲν εἶναι ἐσωτερικὰ ζητήματα, ἀλλὰ τὰ ἐξωτερικώτερα, ὅπως π.χ. λίγα κοσμογονικὰ καὶ κοσμολογικά, κάτι γιὰ τὴν ψυχογονία, τὴ μετενσάρκωσι καὶ τὸ ἀντιπεπονθός, καὶ μερικά, λίγα κι αὐτά, γιὰ τοὺς ἀριθμούς.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῆ πὼς γιὰ τὸν Πυθαγόρα καὶ γιὰ τὴν φιλοσοφία τῶν Πυθαγορείων πολλὰ ἔχουν γραφῆ, τὰ δὲ περισσότερα ἀπὸ πολὺ μεταγενεστέρους, ὅπως π.χ. εἶναι μερικοὶ Νεοπλατωνικοί. Γι' αὐτὸ δὲν στάθηκε δυνατὸν νὰ μάθουμε, ἔστω καὶ γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ἀρχὲς τῆς Σχολῆς, μὲ βεβαιότητα καὶ πολλὰ πράγματα. Κι' ἔτσι θὰ πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ ἐπιφυλακτικοί.

Ἡ ἀνασύστασις τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ τοὐλάχιστον ζητήματα (γιατὶ γιὰ τὰ ἐσωτερικά, καθὼς εἴπαμε, δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνεται λόγος) εἶναι ἔργον δύσκολο πάρα—πολύ. Χρειάζεται μιὰ αὐστηρὴ κριτική. Μὰ πολὺ αὐστηρὴ καὶ πολὺ προσεκτική, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ κάποια

ἐμπειρία στὸν ἐσωτερισμό.

Ἐκεῖνος ποὺ ἔγραψε πρῶτος ἀπὸ τοὺς Πυθαγορείους, γύρω στὰ 435, ἦταν ὁ πολὺς Φιλόλαος, περίπου σύγχρονος τοῦ Σωκράτη, ποὺ δὲν ἦτο βέβαια ἄμεσος μαθητὴς τοῦ Διδασκάλου. Ἦταν μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς ἢ τοὐλάχιστον ὅσα ἔγραψε ἦσαν καὶ αὐτοῦ ζητήματα ἐξωτερικά. Ἀποσπάσματα μόνον ἀπὸ ὅσα ἔγραψε ἔχουν σωθῆ. Ἔγραψαν καὶ μερικοὶ σύγχρονοι ἢ ὀλίγον μεταγενέστεροι τοῦ Φιλολάου Πυθαγόρειοι γιὰ τὴν φιλοσοφία τῆς Σχολῆς. Κι' αὐτῶν μόνον ἀποσπάσματα ὑπάρχουν.

Ὅσοι ἄλλοι ἔγραψαν ἀπέχουν ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Πυθαγόρα πολλοὺς αἰῶνες. Οἱ Νεοπυθαγόρειοι π.χ. τοῦ 1ου αἰῶνος μ.Χ. ἀπέχουν 600 περίπου χρόνια, οἱ δὲ Νεοπλατωνικοὶ ἀπὸ 7 ἕως 10 αἰῶνες.

Ἔτσι τὸ ζήτημα τῆς ἀνασυστάσεως τῆς φιλοσοφίας ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ πολὺ δύσκολο.

Γνῶμες τῶν Πυθαγορείων ἔχουν μεταφέρει στὰ βιβλία τους καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι ἢ συγγραφεῖς, ποὺ δὲν ἦσαν Πυθαγόρειοι, ὅπως π.χ. ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὁ Ἰωάννης Στοβαῖος καὶ ἄλλοι.

Ἂς πάρουμε λοιπόν, ὕστερα ἀπὸ αὐτά, το σημερινὸ θέμα μας, τὴν ἀριθμολογία, πού, καθὼς εἴπαμε στὴν ἀρχή, τόσο ἔχει κακοποιηθῆ. Γιατὶ ἔχει δυστυχῶς ἐπικρατήσει γι' αὐτο ἡ γνώμη στοὺς πολλοὺς πὼς τάχα οἱ Πυθαγόρειοι εἶχαν τὴν ἀντίληψι, ὅτι τὰ πράγματα τῆς Φύσεως εἶναι κατασκευασμένα ἀπο ἀριθμούς, ἀπὸ ψηφία ἀριθμητικά, σὰν δηλαδὴ οἱ ἀριθμοὶ νὰ εἶναι προικισμένοι μὲ ἰδιότητες ὑπερφυσικὲς ἢ μαγικές. Κάτι τέτοιο ὅμως θὰ ἦταν ἀνάξιο τῶν Πυθαγορείων. Ἔτσι καὶ ἐδῶ παρουσιάζεται τὸ περίεργο, ποὺ τὸ συναντοῦμε καὶ ἀλλοῦ ἐπάνω στὶς ἀποδιδόμενες στοὺς ἀρχαίους ἰδέες γιὰ διάφορα ἄλλα θέματα, ἰδίως στὰ ζητήματα τῆς λατρείας τους, τὰ ὁποῖα πολὺ λίγο ἢ μᾶλλον παντάπασιν ἔχουν κατανοηθῆ. Τοὺς θεωροῦν ἀφελεῖς στὶς γνῶμες τους, ἐνῶ, κι' ἐδῶ εἶναι τὸ περίεργο, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ θαυμάζουν καὶ τιμοῦν ἄμετρα τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα. Τοὺς κατακρίνουν καὶ τοὺς θαυμάζουν. Ἀντινομία!

Δὲν ἦσαν λοιπὸν τόσο ἀδύνατοι στὴν κρίσι τους οἱ Πυθαγόρειοι γιὰ νὰ πιστεύουν πὼς οἱ ἀριθμοὶ εἶναι πράγματα τόσο περίεργα καὶ ἐξωτικά, ὥστε μ' αὐτοὺς ἡ Φύσις νὰ κάνῃ τὰ ἔργα της. Ἄλλο ἐννοοῦσαν, καὶ αὐτὸ τὸ «ἄλλο» ἦταν πάρα πολὺ βαθύ. Τοὺς ἀριθμούς, οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἔπαιρναν σὰν σύμβολα, σὰν εἰκόνες, τῶν διαφόρων πραγμάτων καὶ τῶν ὄντων τῆς Φύσεως καὶ τῆς ἐξελικτικῆς τους καταστάσεως, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῆς δυναμικῆς ἀξίας τοῦ πνεύματος, ποὺ ἔχει ἐκδηλωθεῖ καὶ λειτουργεῖ μέσα στὴ Φύσι καὶ προοδεύει ἄπειρα σὲ κόσμους Θεικούς.

Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν αὐτὸν οἱ ἀριθμοὶ τῶν Πυθαγορείων παίρνουν ἔννοια *ποιότητος*, ἐνῶ στὴν ἀριθμητικὴ καὶ στὰ μαθηματικά, καθὼς ξέρουμε, ἔχουν τὴν ἔννοια τῆς ποσότητος. Ἐδῶ λοιπὸν εἶναι ἡ διαφορὰ καὶ τὸ κλειδὶ τοῦ ζητήματος. Αὐτὸ φανερώνεται πολὺ καθαρὰ ἀπὸ μερικὰ ἀποσπάσματα Πυθαγορείων καὶ ἀπὸ μερικὲς πληροφορίες ποὺ μᾶς δίδουν ὡρισμένοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ἔτσι, ὁ Ἀριστοτέλης στὰ «μεταφυσικὰ» του μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Πυθαγορείων, ὅτι ἐκεῖνοι ἔλεγαν πὼς τὰ διάφορα ὄντα τῆς Φύσεως εἶναι στὴν ποι-

κελία τους σὰν τοὺς ἀριθμούς. «Μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν». Δηλαδή, ὅπως οἱ ἀριθμοὶ εἶναι βαλμένοι σὲ μία τάξι ποὺ αὐξάνει καὶ τέλος δὲν ἔχει, ἔτσι καὶ ἡ ποιοτικὴ κατάστασις τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς δημιουργίας τῆς Φύσεως παρουσιάζει μία κλιμάκωσι ποιότητος, ποὺ ἠμπορεῖ ν' αὐξάνῃ ἀπεριόριστα, ἄπειρα. Ἐπίσης ὁ μαθητὴς τοῦ Φιλολάου, ὁ Εὔρυτος ἀπὸ τὸν Κρότωνα, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ποιοτικὴ ἔννοια τῶν ἀριθμῶν, ἔλεγε πὼς «σὲ κάθε πρᾶγμα ἀντιστοιχεῖ καὶ ἀπὸ ἕνας ἀριθμός». Δηλαδὴ ὅτι κάθε δημιούργημα τῆς Φύσεως εἰκονίζεται μὲ ἕνα ἀριθμό. Ἤτοι ὁ τάδε ἀριθμὸς παριστᾶ τὸν ἄνθρωπο, ὁ δεῖνα τὸν ἵππο κ.ο.κ. Σὰν βαθμολογία, θὰ λέγαμε σήμερα. Καθὼς μάλιστα μᾶς διέσωσε ὁ Νεοπλατωνικὸς Πρόκλος, στὸν ἴδιο τὸν Πυθαγόρα εἶχε ἀποδοθῆ ἡ γνώμη πὼς ἡ πιὸ βαθειὰ ἀντίληψις τῆς φιλοσοφίας στάθηκε ἡ παράστασις τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς Φύσεως, ποὺ ἐκφράζει τὴ δυναμική τους κατάστασι, μὲ ἀριθμούς. «Ἐρωτηθεὶς Πυθαγόρας τί σοφώτερον τῶν ὄντων, ἀριθμὸς ἔφη». Προσθέτει ὅμως καὶ κάτι ἄλλο ποὺ εἶπεν ὁ Πυθαγόρας: «Τί δὲ δεύτερον εἰς σοφίαν, ὁ τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασι θέμενος». Ἐδῶ θίγεται ἕνα ἄλλο σπουδαῖο θέμα. Τῆς ἐννοίας δηλαδὴ ποὺ ἔχουν τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα, στὴν ἀρχὴ βέβαια, ἐδόθησαν στὰ διάφορα πράγματα, ἐννοίας ἢ ἐννοιῶν μᾶλλον, καὶ στὴν περίπτωσι αὐτή, ποιότητος. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ ὄχι σήμερα, γιατὶ θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὸ θέμα.

Σὲ ἄλλο μέρος τῶν «μεταφυσικῶν» του ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει γράψει γιὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Πυθαγορείων, ὅτι τοὺς χρησιμοποιοῦσαν σὰν εἰκόνες γιὰ νὰ παραστήσουν ὄχι μόνον τὴν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τὶς μεταβολὲς ποὺ συμβαίνουν σ' αὐτά. «Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα τοῖς οὖσι καὶ γιγνομένοις».

Σὲ ἕνα ἀπόσπασμα ποὺ ἔχει σωθῆ ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Φιλολάου «περὶ Φύσιος» ἀναφέρεται χαρακτηριστικὰ ὅτι τίποτε δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ κατανοηθῆ καὶ νὰ γνωσθῆ χωρὶς τὴν χρῆσι τῶν ἀριθμῶν «Οὐ γὰρ οἷόν τε οὐδὲν οὔτε νοηθῶμεν οὔτε γνωσθῶμεν ἄνευ ἀριθμοῦ».

Μὲ ἄλλο δὲ ἀπόσπασμά του ὁ Φιλόλαος γενικεύει καὶ τονίζει τὴν ἀξία ποὺ ἔχει ἡ χρῆσις τῶν ἀριθμῶν καὶ γιὰ τὴν γνῶσι ἀκόμη τῆς ποιότητος τῶν θείων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκτίμησι τῆς ποιότητος τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ γιὰ τὴν ἀξία ποὺ ἔχουν τὰ ὅσα κατασκευάζει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τέχνη του καὶ τὰ ὅσα κατακτᾶ μὲ τὶς ἐπιστῆμες του «Ἴδοις δ' ἂν οὐ μόνον ἐν τοῖς δαιμονίοις καὶ θείοις πράγμασι τὴν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν καὶ δύναμιν ἰσχύουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἔργοις καὶ λόγοις πᾶσι πανταχοῦ καὶ κατὰ τὰς δημιουργίας τὰς τεχνικὰς πάσας καὶ κατὰ τὴν μουσικήν».

Ὁ Στοβαῖος πάλι, στὶς «Ἐκλογές» του γράφει, ὅτι ὁ Φιλόλαος θεωροῦσε τὴν χρησιμοποίησι τῶν ἀριθμῶν σὰν σπουδαῖο καὶ ἀλάθητο βοήθημα γιὰ τὴν ἔρευνα, ἐκτὸς τῶν ἔργων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θείων ἀκόμη πραγμάτων. «Ἀριθμός ἐστι ἐκεῖνος, ὅστις τ' ἀποκεκρυμμένα γνωστὰ καθίστησι τῶν τε θείων πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς τέχνης, δεσπόζει καὶ οὐδὲν ἐπιτρέπει ψεῦδος».

Τέλος ὁ ἴδιος ὁ Στοβαῖος μᾶς ἔδωσε καὶ ἕνα ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ πολὺ σαφές, ἀπόσπασμα τῆς Πυθαγορίδος Θεανοῦς (ποὺ πολλοὶ ἔχουν νομίσει, κατὰ λάθος, ὅτι τὸ ἔγραψε ἡ Θεανὼ ἡ περίφημη σύ-

ζυγος τοῦ Διδασκάλου, ἐνῶ ἐκείνης τίποτε δὲν ἔχει διασωθῆ).

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ μᾶς δίδει τὴν ἀκριβῆ ἔννοια, τὴν ποιοτικὴ ποὺ εἶχαν οἱ Πυθαγόρειοι δώσει στοὺς ἀριθμούς τους. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπόσπασμα στὴν μετάφρασί του:

«Καὶ πληροφοροῦμαι ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας νομίζουν ὅτι ὁ Πυθαγόρας εἶπεν ὅτι τὰ πάντα παράγονται ἀπὸ ἀριθμούς. Ἡ ἀντίληψις ὅμως αὐτὴ γεννᾶ τὴν ἀπορία πῶς ἐπινοοῦνται καὶ διαδίδονται πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνυπόστατα. Ἐνῶ ἐκεῖνος (ὁ Πυθαγόρας) ἔλεγε ὅτι, ὄχι ἀπὸ ἀριθμούς, ἀλλὰ κατὰ ποιοῦσαν ἀριθμητικὴν τάξιν γίνονται τὰ πάντα».

Καὶ στὸ ἀρχαῖο κείμενο:

«Καὶ συχνοὺς μὲν Ἑλλήνων πέπυσμαι νομίσαι φάναι Πυθαγόραν ἐξ ἀριθμοῦ πάντα φύεσθαι. Οὗτος δὲ ὁ λόγος ἀπορησίας ἔχεται, πῶς ἃ μηδὲ ἐστὶν ἐπινοεῖται καὶ γεννᾶν. Ὁ δε, οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ, κατὰ ἀριθμὸν ἔλεγε πάντα γίγνεσθαι».

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσουμε τώρα ἠμποροῦμε νὰ ἐπαναλάβουμε καὶ νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ ἔννοια τῶν ἀριθμῶν τῶν Πυθαγορείων εἶναι ποιοτικὴ καὶ ὄχι ποσοτική. Ἔπαιρναν τοὺς ἀριθμοὺς σὰν εἰκόνες, σὰν σύμβολα, γιὰ νὰ παραστήσουν τὴν ποιοτική, τὴν δυναμική, τὴν ἐξελικτικὴ κατάστασι τῶν διαφόρων πραγμάτων καὶ ὄντων τῆς Φύσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιοτήτων ποὺ αὐτὰ ἔχουν καὶ τῶν διαφόρων μεταβολῶν ποὺ γίνονται σ' αὐτά.

Τί ὅμως εἰκόνιζαν μὲ τὸν κάθε ἀριθμό, αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζουμε. Φαίνεται πὼς τοῦτο ἀποτελοῦσε γνῶσι ἐσωτερικὴ τῆς Σχολῆς, ποὺ δὲν ἦλθε στὴ δημοσιότητα. Ἐπάνω στὸ ζήτημα τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισεύς, περιπατητικὸς φιλόσοφος τοῦ 2ου πρὸς τὸν 3ο αἰῶνα, μᾶς δίδει γενικότητες, ἐξωτερικὲς βέβαια. Ἰσχυρίζεται π.χ. ὅτι μὲ τὸν ἀριθμὸ 4 ἐσυμβόλιζαν τὶς ὑλικὲς μορφὲς τῆς Φύσεως, μὲ τὸν 5 τὶς ὠργανωμένες ἀλλὰ ἄψυχες μορφές, μὲ τὸν 6 τὶς ἔμψυχες μορφές, μὲ τὸν 7 τὸν συνηθισμένο ἄνθρωπο, μὲ τὸν 8 τὸν καλλιεργημένο ἄνθρωπο καὶ μὲ τὸν 9 τὸν ἄνθρωπο ποὺ βρίσκεται στὰ μυστήρια. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἠμποροῦμε νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἦσαν οἱ ἐσωτερικὲς ἀντιλήψεις τῶν Πυθαγορείων, μᾶς δίδουν ὅμως μία ἰδέα, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισι τῆς ποιοτικῆς ἀξίας τῶν ἀριθμῶν.

Πρὶν κλείσουμε ὅμως τὴ σύντομη αὐτὴ ἀνασκόπησι γιὰ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν Πυθαγορείων, παραθέτουμε καὶ τὴ γνώμη ἑνὸς συγχρόνου μας ἀνθρώπου φιλοσοφημένου, τοῦ Ἀντωνίου Ἀδριανοπούλου ἐπάνω στὸ ζήτημα. Εἶχε γράψει τὰ ἑξῆς:

«Οἱ ἐπιστήμονες ὅταν λέγουν ἀριθμὸν ἐννοοῦν ποσότητα πραγμάτων, ἐνῶ τοὐναντίον συμβαίνει μὲ τοὺς Πυθαγορείους. Ὅταν ἔλεγον ἀριθμὸν εἶχον ὑπ' ὄψιν ποιότητας, ἐξαρτωμένας ἐκ τῆς τάξεως τῆς ἐκδηλωθείσης οὐσίας».

Ὁ δὲ Διδάσκαλος αὐτοῦ ὁ Σπυρίδων Νᾶγος ἔγραφε σχετικῶς:

«Κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν οἱ ἀριθμοὶ ἔχουσι μόνον τὴν σημασίαν τοῦ πλήθους. Ἡ συμπλοκὴ αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἀριθμητικὰς πράξεις ἀναφέρεται πάντοτε εἰς τὰς ἐννοίας τῆς ποσότητος. Κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὅμως τῆς ἀριθμολογίας, τὴν ὁποίαν πρῶτος ὁ Πυθαγόρας ἐκ τοῦ ἔνδον τῶν Ναῶν ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, χωρὶς ὅμως νὰ κατανοηθῇ μέχρι τοῦδε ἐπακρι-

Η Γ΄ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

Μετ' ἐμποδίων καὶ ἐπιφυλάξεων παρασκευὴ «διαλόγου» μὲ τὸ Βατικανὸν

Η ΤΡΙΤΗ Πανορθόδοξος Σύνοδος τῆς Ρόδου (1 - 15 Νοεμβρίου) ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθοῦν αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ὅλων τῶν χωρῶν εἰς συνεργασίαν «πρὸς παρασκευὴν καταλλήλων συνθηκῶν» διὰ τὸν διάλογον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ὄψει τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος.

Τὸ πλῆρες κείμενον τῆς ἀποφάσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπὶ τὸ τέλος ἥκοντες τοῦ ἱεροῦ ἔργου ὃ ἐπιστεύθη ἡμῖν ἡ ἁγία ἡμῶν ἐκκλησία, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογοῦμεν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἡμῶν προσάγομεν πρὸς τὸν καταξιώσαντα ἡμᾶς ἐν τριάδι Θεόν, ἵνα ὁδεύσωμεν καὶ αὖθις τὴν ὁδὸν τῆς διακονίας τοῦ θελήματος αὐτοῦ καὶ ὑπηρετήσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς ἑνότητος καὶ τῆς εἰρήνης πρὸς πάντας. Τὸν λόγον νῦν ἐνώπιον Θεοῦ τοῖς πᾶσιν ἀποδίδοντες μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν ταπεινότητι ψυχῆς ἀνομολογοῦμεν:

«Ἡ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ ἀνεστράφημεν» τὴν καταλλαγὴν καὶ τὴν εἰρήνην, διώκοντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ ἐν κόσμῳ παντί. Διὰ τρίτην ἤδη φορὰν προσεκλήθημεν τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, συναινέσει δὲ τῶν ἁγιωτάτων προκαθημένων τῶν ἡμετέρων κατὰ τόπους ὀρθοδόξων ἁγίων ἐκκλησιῶν συνελθόντες εἰς τὴν Παυλικὴν ταύτην νῆσον Ρόδον, ἐν ἐκπροσωπήσει τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐτάξαμεν ὡς σκοπὸν τῆς συνάξεως ἡμῶν αἱ κατὰ τόπους ἡμῶν ἅγιαι ἐκκλησίαι καλῶς διετάξαντο.

Ἡ ἁγία ἡμῶν ὀρθόδοξος ἐκκλησία ἐν οἷς βούλεται καὶ πράττει ἀποδεικνυομένη σοφὴ εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, «διακηρύττει εὐθαρσῶς τῷ κόσμῳ, ἔτι ἅπαξ, ὅτι ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὰς μεθ' ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν ἀγαθὰς σχέσεις ἐπ' οἰκοδομῇ τῆς ἑνότητος τῶν χριστιανῶν ἐν

δῶς, ἀναφέρονται πρὸς τὰ πράγματα τῆς Φύσεως. Διότι αἱ σχηματιζόμεναι περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Φύσεως ἔννοιαι ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ μόνον διὰ τῆς ἐννοίας τῶν ἀριθμῶν δύνανται νὰ παρασταθῶσι. Τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων, τὸ ἄπειρον αὐτῶν καὶ τὸ ἀεὶ μεταμορφούμενον «εἶναι» τούτων, εἶναι ἔννοιαι ἀριθμῶν. Ἔννοιαι ἀναφερόμεναι πρὸς αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα τῆς Φύσεως».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

τῇ μιᾷ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ ῥῆμα αὐτοῦ «ἵνα πάντες ἓν ὦσιν». Ἡ ἱερὰ αὐτὴ ἐπιθυμία οὐσιῶδες γνώρισμα αὐτῆς ὡς ζῶντος σώματος τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ καὶ δυναμικὸν στοιχεῖον ἐν αὐτῇ μορφοῦν ἀείποτε τὴν ῥοὴν ἐπὶ τὰ συγκεκριμένα ἔργα, ἐκδηλωθεῖσαν μὲν πάντοτε καὶ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ὡς ἄλυσις γεγονότων ἀναντιρρήτως εἰρηνιστικῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν τῆς ἐπαναρραφῆς τοῦ χιτῶνος τοῦ Κυρίου, μετουσιωθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων εἰς ἀποφάσεις πανορθοδόξους ἐν σχήματι γενικωτέρας μὲν καλλιεργείας ἀδελφικῶν σχέσεων πρὸς πάσας τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας καὶ ὁμολογίας, διὰ λόγου δὲ καὶ θεολογικῶν συζητήσεων πρὸς τρεῖς κυρίως κατευθύνσεις πρὸς τὴν σεβασμίαν ῥωμαιοκαθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰς σεβασμίας ἐκκλησίας ἀγγλικανικὴν καὶ παλαιοκαθολικήν, ἐτέθη ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἡμῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν αἱ ἡμῶν αὐτῶν ὡς ἐκπροσώπων αὐτῶν ὑπὸ τὴν πλέον συγκεκριμένην αὐτῆς ὄψιν».

Οὕτως, ἡ παροῦσα ἡμῶν Γ' πανορθόδοξος διάσκεψις, ἐν τῷ θέματι τοῦ μετὰ τῆς ῥωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας διαλόγου ἐπὶ ἴσοις ὅροις, ἤχθη εἰς τὴν ἀκόλουθον ἀπόφασιν:

1) Ἡ Ἁγία ἡμῶν Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διακηρύσσει, ὅτι ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὰς μεθ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἀγαθὰς σχέσεις, ἐπ' οἰκοδομῇ τῆς ἑνότητος τῶν Χριστιανῶν ἐν μιᾷ Ἁγίᾳ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ ῥῆμα Αὐτοῦ «ἵνα πάντες ἓν ὦσιν» (Ἰωάν. 17,21).

2) Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἡ Α' ἐν Ῥόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἀγάπῃ Χριστοῦ καλλιεργείας τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ἡ δὲ Β' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀπεφάσισε κατ' ἀρχήν, ἵνα προτείνῃ τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ διάλογον ἐπὶ ἴσοις ὅροις.

3) Ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἐπαναλαμβάνει τὴν ἤδη ἐκπεφρασμένην περὶ τοῦ θέματος τούτου τοῦ διαλόγου ἐπιθυμίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μελετήσασα δὲ τὰ ἐπὶ μέρους τούτου, διεπίστωσεν ὅτι ὡς καρποφόρος ἔναρξις ἑνὸς πραγματικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς δεούσης προπαρασκευῆς καὶ τῆς δημιουργίας τῶν καταλλήλων συνθηκῶν.

4) Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἑκάστη τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν εἶναι ἐλευθέρα, ἵνα ἐξακολουθῇ, ἐξ αὐτῆς καὶ οὐχὶ ἐξ ὀνόματος συνόλης, καλλιεργοῦσα ἀδελφικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι τοιουτοτρόπως δύνανται ὅπως ἐξουδετερωθῶσι βαθμιαίως αἱ νῦν ὑφιστάμεναι δυσχέρειαι.

5) Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ καὶ πρὸς καλυτέραν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποθέσεως, ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ὑποβάλλει ταῖς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις ἡμῶν τὴν εὐχὴν ὅπως μελετήσωσι τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ θέματος τοῦ διαλόγου τούτου ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς, ἀνταλλάσσωσι δὲ μεταξὺ αὐτῶν τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν πληροφορίαν.

6) Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς συνεχίσεως τῶν θεολογικῶν συζητήσεων μεταξὺ τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀποφασίζει:

α) Τὴν ἄμεσον σύστασιν διορθοδόξου θεολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν θεολόγων, ἐξ ἑνὸς μέχρι τριῶν κατ' ἀνώτατον ὅριον ἐξ ἑκάστης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας,

διοριζομένων ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐκκλησιῶν. β) Τὴν κατ' ἀρχὴν ἀποδοχὴν ὡς καταλόγου συζητητέων θεμάτων, τὸν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων συζητήσεων καταρτισθέντα τοιοῦτον. γ) Τὴν ἔγκαιρον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν θεολογικῶν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν συζητήσεων προπαρασκευὴν τῆς Διορθοδόξου ταύτης ἐπιτροπῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ ὁρισθησομένῳ κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ δ) τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμερομηνίας ἐνάρξεως τῶν διμερῶν τούτων θεολογικῶν συζητήσεων κατόπιν κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀγγλικανικῆς.

7) Ὡς πρὸς δὲ τὸ θέμα τῆς συνεχίσεως τῶν θεολογικῶν συζητήσεων μετὰ τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ Γ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀποφασίζει: α) Τὴν ἄμεσον σύστασιν Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν θεολόγων, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ὁποίων θὰ καθορισθῶσιν ὑπὸ κοινῆς συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. β) Τὴν ὑπ' αὐτῆς συστηματικὴν προπαρασκευὴν τῶν Ὀρθοδόξων θέσεων ἐν ταῖς μελλούσαις θεολογικαῖς συζητήσεσι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμβολικῶν δογματικῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἄχρι τοῦδε συγκεντρωθέντος ὑλικοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προγενεστέρων σχετικῶν συζητήσεων καὶ γ) τὴν ἔναρξιν τῶν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου θεολογικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας συζητήσεων, κατόπιν κοινῆς τῶν Ἐκκλησιῶν συνεννοήσεως ἑκατέρωθεν.

8) Ἐν τέλει ἡ Τρίτη Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀποφασίζει ὅπως: α) Αἱ ἀποφάσεις αὗται καὶ τὸ μήνυμα τῆς Διασκέψεως ὑποβληθῶσι τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τοῖς λοιποῖς Ἁγιωτάτοις Προκαθημένοις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ β) πᾶσαι αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ἐν τῇ Διασκέψει ἀποφασισθέντων παρασχεθῶσι ταῖς ἐνδιαφερομέναις Ἐκκλησίαις ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὰ ὁρισθέντα καταλλήλως».

Ταῦτα ἐξαγγέλλουσα ἡ Πανορθόδοξος ἡμῶν διάσκεψις, πέποιθεν ὅτι ἐλεήθη ἀπὸ Θεοῦ ἐν τῷ ἔργῳ. Τῇ προσευχῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐστηριγμένη καὶ τῇ προστασίᾳ τῶν κατὰ τόπους ποιμνίων ἀνταποκρίνεται βουλομένη ἐν κατανοήσει καὶ ἀγάπῃ, ἐν ἑνότητι πνεύματος καὶ καρδιῶν ἐπορεύθη τὴν ὁδὸν τῆς καταλλαγῆς, τῆς φιλότητος καὶ τῆς ἀδελφοσύνης ἐν τῇ εἰλικρινεῖ πρὸς πάντας διαθέσει, ἀφορῶσαν εἰς τὴν τελικὴν τῶν πάντων ἑνότητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὗ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν».

Εἰς τὴν Γ' Πανορθόδοξον σύνοδον ἔλαβον μέρος τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας καὶ Ρωσσίας. Ἐπίσης ἔλαβον μέρος αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, ὅπως Κύπρου, Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας, Φινλανδίας, Γεωργίας, Ἑλλάδος πού ἀντεπροσωπεύθησαν ὑπὸ διαπρεπεῖς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς θεολόγους.

Τὴν Σύνοδον ἐχαιρέτισαν αἱ δύο μεγάλαι κεφαλαὶ τοῦ σημερινοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας καὶ ὁ Πάπας Παῦλος.

Ἐπίσης οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλ-

ληνικῆς πολιτείας ἐχαιρέτισαν ἐνθουσιωδῶς τὴν Σύνοδον. Παραθέτομεν χαρακτηριστικὰς περικοπάς:

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ: «Ἐν εὐχαριστίᾳ ἐκ βαθέων τῷ Κυρίῳ μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου χαιρετίζομεν αἰσίαν ἔναρξιν ἐργασιῶν Γ΄ Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Ὁλοψύχως εὐχόμεθα δαψιλῆ εὐλογίαν καὶ ἀντίληψιν Θεοῦ ἐπὶ πάντας Ὑμᾶς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ Ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς καὶ προσφιλῆ ἡμῶν ἐν Κυρίῳ τέκνα εἰς καρποφόρον διεξαγωγὴν καὶ διεκπεραίωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς καθόλου Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πιστευθέντος Ὑμῖν ἱεροῦ ἔργου ἐπ' οἰκοδομῇ τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων Ὑμῶν».

Ο ΠΑΠΑΣ: «Ἀναμιμνησκόμενος τῆς προτροπῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζοντες καὶ οὕτως ἀναπληρώσητε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ», τολμῶμεν νὰ ὑπολογίζωμεν, σεβασμιώτατοι καὶ ἐν Χριστῷ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐπὶ τῶν ὑμετέρων προσευχῶν, ἵνα ὁ Κύριος δωρήσηται Ὑμῖν τὴν ἀπαραίτητον χάριν πρὸς πιστὴν ἐκτέλεσιν τῆς Διακονίας εἰς ἣν προώρισεν Ὑμᾶς τὸ μυστήριον τῆς προνοίας Αὐτοῦ.

Εἴθε ἡ Κυρία Θεοτόκος, ἡ κοινὴ μήτηρ ἡμῶν, ἣν ἐπικαλούμεθα καὶ τιμῶμεν μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως, νὰ ἱκετεύῃ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἡμῶν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς, τοῦ Σωτῆρος καὶ μόνου Κυρίου ἡμῶν. Εἴθε ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τῆς Τραπέζης τοῦ Κυρίου ἀντλουμένη, νὰ ὁδηγῇ Ἡμᾶς, ὅπως καθ' ἑκάστην ἡμέραν περισσότερον σπουδάζωμεν τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς Εἰρήνης».

ΣΤ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ: (Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν): Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης συνέλαβε τὸ νόημα τῶν καιρῶν, μὲ τὴν πρωτοβουλίαν του νὰ συγκαλέσῃ τὴν Διάσκεψιν διὰ νὰ καθορίσῃ καὶ ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἡ Ὀρθοδοξία θὰ συνδιαλεχθῇ ἰσοτίμως μὲ τὸν Καθολικισμόν. Ὑπενθύμισεν ἐπίσης ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία οὐδέποτε ἐτήρησε στάσιν ἀρνητικὴν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος καὶ ἀνεφέρθη εἰς σχετικὰς πρωτοβουλίας της καὶ ἐχαρακτήρισεν ὡς γεγονὸς κεφαλαιώδους σημασίας τὸ ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης «τείνει καὶ αὐτὴ χεῖρα ἀδελφικὴν» πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Εἶπεν ἀκόμη ὅτι ὁ λαὸς ἔχει θεμελιώσει μέσα του τὴν ἀνάγκην συνεργασίας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου διὰ νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τῶν κηρυγμάτων τοῦ μίσους καὶ τῆς ἀθεΐας ποὺ ὠθοῦν τὸν πλανήτην πρὸς νέαν πολεμικὴν περιπέτειαν. Καὶ κατέληξε μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ κυβέρνησις εὔχεται μαζὶ μὲ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν νὰ ἐκπληρώσῃ ἡ Διάσκεψις κάτω ἀπὸ τὴ φωτισμένη ἡγεσία τοῦ Πατριάρχου τὰς προσδοκίας ὁλοκλήρου τῆς χριστιανοσύνης.

Α. ΑΚΡΙΤΑΣ (Ὑφυπουργὸς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων): Ἡ πρωτοβουλία τοῦ καὶ σήμερον νέας δοκιμασίας ὑφισταμένου Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὑπογραμμίζει τὴν ἑνότητα τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἰδεώδους τῆς παγκοσμίου ἑνότητος στρατεύεται σήμερον ὅ,τι πολυτιμότερον διαθέτομεν ἀπὸ τὴν ἱστορικήν μας κληρονομίαν. Πρέπει πράγματι, εἶπε, νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐλογία Θεοῦ τὸ γεγονὸς ὅτι σήμερον γίνεται εὐρύτερον αἰσθητὴ εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἡ ἀνάγκη τοῦ διαλόγου καὶ τῆς

συνεργασίας εἰς κλίμακα οἰκουμενικὴν καὶ ἡ ἱστορία ἐπιτάσσει σήμερον ὅπως καθοδηγηθῆ ὁ σύγχρονος κόσμος πρὸς τὴν ἀδιατάρακτον ἑνότητά του, τὴν ἀδελφοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην. Καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς κατέληξε μὲ χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς συνέδρους, τους ὁποίους — εἶπεν — ὁραματίζεται θεμελιωτὰς ἑνὸς νέου κόσμου.

ΜΙΧ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ (Δήμαρχος Ρόδου): «Σταυροδρόμιον, ὁμολογουμένως, ἡ Ρόδος, μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τιμηθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, ὅστις τὴν ἄνοιξιν τοῦ 58 ἔφθασεν εἰς Κῶ ἀρχικῶς καὶ κατόπιν εἰς Ρόδον προερχόμενος ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Πρὸς τιμήν του καὶ σήμερον ὑπάρχει στήλη, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομά του. Μετὰ δύο χρόνια, δηλ. τὸ 60, ξαναπέρασε ἀπὸ τὸ σταυροδρόμι ὁ Παῦλος, δεμένος, ὅμως, τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπο τοὺς Ρωμαίους μὲ μιαν μεγάλην συνοδείαν, διὰ τὴν Ρώμην. Ἀγαλλιᾶ καὶ σεμνύνεται ἡ Ρόδος ἐπι τῇ προσγενομένῃ δι᾽ αὐτὴν τιμῇ. Τὸ σταυροδρόμι αὐτὸ ξαναζῆ τὴν ἱστορίαν του. Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι συμπάρεδρον ἔχοντες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, θὰ οἰκοδομήσητε τὸν λίθον τὸν ἀκρογωνιαῖον τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς παγκόσμιον κλίμακα καὶ ἐμφανίσητε αὐτὴν ὄχι μόνον ὡς διδάσκαλον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ ὡς πρόμαχον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρόθυμον ὅπως συζητήσῃ ἐπὶ ἴσοις ὅροις τὴν ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν ἀναμενομένην ἑνότητα τῶν δύο τούτων μεγάλων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, τῆς ρωμαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου. Ἑνότητα θέλει ὁ κόσμος, ἡ δὲ μεγάλη αὐτὴ λέξις συγκινεῖ τὰς καρδίας τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος, εἰς τρόπον ὥστε ἡ λέξις ἑνότης νὰ ἐνδιαφέρῃ πλέον ὄχι μόνον τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡ διεθνὴς προσπάθεια μὲ ἀντικείμενον τὴν ἕνωσιν τῶν λαῶν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πυρηνικοῦ πολέμου, ὅστις ἐπικρέμαται ὡς σπάθη τοῦ Δαμοκλέους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν».

«Ἐν διαθέσει ἀγάπης καὶ εἰρήνης Χριστοῦ πρὸς πάντας, εις τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρα τοῦ Α΄, κηρύσσομεν τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ΄ ἐν Ρόδῳ Πανορθοδόξου Διασκέψεως» — «Κύριε μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν. . ».

Μὲ αὐτὰς τὰς φράσεις, ὁ Μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως Μελίτων ἐκήρυξε τὴν ἔναρξιν τῆς Συνόδου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπηύθυνε πρόσκλησιν εὐλαβικὴν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ χριστιανικοῦ ὁράματος τῆς «μιᾶς ποίμνης ὑπο ἕνα ποιμένα» πρὸς ὅλους τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀπαριθμῶν τὰς δυσχερείας αἱ ὁποῖαι θὰ ἀντιμετωπισθοῦν διὰ τὴν πραγματοποιησιν τοῦ ὁράματος αὐτοῦ, ἐτόνισε μεταξὺ ἄλλων, ὅτι:

1. «Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς ὅτι ἡ προπαγάνδα καὶ ὁ προσηλυτισμὸς εἶναι πλέον ἀπηρχαιωμέναι καὶ καταδικασμέναι ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως καὶ συντελοῦν εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ χάσματος καὶ τὴν αὔξησιν τῆς δυσπιστίας».

2. Νὰ διαλυθοῦν τὰ σκότη τῆς μισαλλοδοξίας.

3. Νὰ γίνῃ συγκερασμὸς «τῆς πλατωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς θεολογίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἀριστοτελείου σκέψεως τῆς Δυτικῆς Θεολογίας».

4. Νὰ ἀποκομισθοῦν διδάγματα ἀπὸ τὰς ἀποτυχημένας ἑνωτικὰς ἀποπείρας τοῦ παρελθόντος, ποὺ ὀφείλονται εἰς ἐλατήρια καὶ στόχους ἐξωεκκλησιαστικούς.

Ἐπίσης ὑπεγράμμισε:

«Παρ' ὅλον ὅτι ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ «Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, δὲν ἀρνούμεθα παρὰ ταῦτα ὅτι γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας ἀνευρίσκονται καὶ εἰς τὰς ἄλλας κεχωρισμένας ἀπὸ ἡμᾶς Ἐκκλησίας» Καὶ προσέθεσε: «Διὰ τοῦτο, καθαρὰν ἀκούομεν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου: Ἐγὼ φημὶ ὑμῖν καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐ ἐστὶ ἐκ τῆς ποίμνης ταύτης»..

Ἀνεφέρθη εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρα μὲ τὸν Πάπαν, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπεν, ἀποτελεῖ ἱστορικὸν γεγονὸς καὶ ὁρόσημον εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ὀρθοδοξίας μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. «Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, προσέθεσεν, ἀντηλλάγη ὁ ἀσπασμὸς τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἀγάπης τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Δύσιν, τὸ ἱερὸν δὲ τοῦτο κεφάλαιον τίθεται ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς πλήρη ἀξιοποίησιν».

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Γ' Πανορθοδόξου Συνόδου δὲν ἱκανοποίησαν γενικὰ τὴν κοινὴν γνώμην, μάλιστα ἐξ αἰτίας τῶν δημοσιογραφικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν διενέξεων μεταξὺ τῶν ἀντιπροσωπειῶν. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ «λαϊκὴ ἐκκλησία», ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φανατισμοὺς περασμένων αἰώνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σύγχρονα συμφέροντα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων, ἐνδιαφέρεται γιὰ μιὰ πλατειὰ συνεννόησι τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς ὁποίας τὴν ἔκτασιν καθώρισε περισσότερο ἐπιτυχῶς ὁ δήμαρχος Ρόδου, σὰν πνευματικὴ ἡγεσία τῆς ὅλης εἰρηνικῆς συνεργασίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ αἱ ἐπιφυλάξεις τῆς Γ' Πανορθοδόξου Συνόδου τῆς Ρόδου ἀπεγοήτευσαν ὅσους ἐπερίμεναν νὰ προσφερθῇ ἄμεσα ἀπὸ τὴν Ρόδο τὸ χέρι τῆς φιλίας καὶ τῆς συζητήσεως πρὸς τὴν Ρώμη. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, αὐτὴ ἡ λαϊκὴ πραγματικότης ἀναμένεται ὅτι θὰ ἐπηρεάσῃ εὐνοϊκὰ τὰς προσεχεῖς ἐξελίξεις. Διότι τὸ θετικὸν σημεῖον ὅλης τῆς κινήσεως εἶναι ὅτι ἡ Χριστιανικὴ ἑνότης ΕΞΕΚΙΝΗΣΕ. Καὶ ἀσφαλῶς θὰ προχωρήσῃ, ἔστω καὶ ἂν τὰ παρόντα βήματα εἶναι διστακτικὰ καὶ μικρά.

Ο ΜΟΝΟΣ τύραννος, τὸν ὁποῖον ἀνέχομαι σ' αὐτὸν τὸν κόσμο εἶναι ἡ ἐντός μου «ἤρεμη μικρὴ φωνή».

ΜΑΧΑΤΜΑ ΓΚΑΝΤΙ

ΜΗ γυρίζῃς καὶ κομπάζῃς πὼς ὁ κόσμος σοῦ χρωστάει. Τίποτε δὲν σοῦ χρωστάει. Ο κόσμος βρισκόταν ἐδῶ πρῶτος.

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

Δεκέμβριος: ὁ μήνας τῶν δώρων

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ προετοιμάζει τὸ δικό του δῶρο πρὸς τοὺς καλοὺς φίλους του:

Μὲ τὴν εἴσοδο στὸ 1965 δέκατον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του

ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΣ

καὶ θὰ ἐπιχειρήση ἅλμα νέας προόδου εἰς τὴν ὕλην

Κάμετε καὶ σεῖς τὸ καθῆκον σας

Ἀνανεώσατε την συνδρομην σας διὰ τὸ Νέον Ἔτος ἐγκαίρως. Ἡ συνδρομη του ΙΛΙΣΟΥ ἀπὸ τοῦ 1965 θὰ εἶναι 60 Δρχ. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ήδη συνδρομητὰς θὰ διατηρηθῆ εἰς τὰς 50 Δρχ. Παρακαλοῦμεν μὴν ἀμελήσετε τὴν ἀποστολὴν τῆς συνδρομῆς σας ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου, ἄν ὄχι ἀμέσως μετὰ τὴν λῆψιν τοῦ δώρου ἑορτῶν. Ἡ ἔγκαιρος ἀποστολὴ τῶν συνδρομων ἀποτελεῖ ἀξιόλογον ΗΘΙΚΗΝ καὶ ΥΛΙΚΗΝ ἐνίσχυσιν.

Ἐπίσης ἐνδιαφερθῆτε διὰ τὴν ἐγγραφὴν νέων συνδρομητῶν. Διὰ τὴν διευκόλυνσιν σας θὰ ἰσχύσουν ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟΙ ΟΡΟΙ ΜΟΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΝ ΕΚΠΤΩΣΙΣ 50% ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ: ΜΟΝΟΝ 30 Δρχ.

Ι. Ν. ΔΑΜΠΑΣΗ

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

Ο ΕΛΕΑΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΣ

Α΄

Υἱὸς τοῦ Πύρητος, Ἐλεάτης (1), εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν καὶ κληρονόμος πλούτου, ἤκμασε κατὰ τὴν 69ην ὀλυμπιάδα (504—501 π.Χ.) (2). Διετέλεσε μαθητὴς τοῦ Ξενοφάνους, τοῦ Ἀναξιμάνδρου καὶ τοῦ Πυθαγορείου Ἀμεινίου· τοῦ τελευταίου, πτωχοῦ ἀλλ' ἀξιολόγου, προτρέψαντος αὐτὸν ν' ἀκολουθήση τὸν ἥσυχον τοῦ φιλοσόφου βίον (3). Συνέγραψε «φυσιολογίαν δι' ἐπῶν καὶ ἄλλα τινὰ καταλογάδην» (4), εἶχε μαθητὰς τὸν Ἐμπεδοκλέα τὸν Ἀκραγαντῖνον, τὸν Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην καὶ τὸν Λεύκιππον τὸν Ἐλεάτην ἢ Μιλήσιον (5) (6), ὑπῆρξεν, ἀκόμη, νομοθέτης (7) καὶ «τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα διεκόσμησε νόμοις ἀρίστοις» (8). Οὗτος, ὡς φημολογεῖται, εἰς πολιὰν τῶν ἑξήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἡλικίαν ἐπεσκέφθη, μετὰ τοῦ εὐσταλοῦς τεσσαρακονταετοῦς Ζήνωνος, τὰς Ἀθήνας, κατά τινα τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἑορτήν, ὅπου, ἀμφότεροι, ἐγνώρισαν τὸν νεαρώτατον, τότε, Σωκράτην (9).

Ὡς πρὸς τ' ἀληθοφανὲς τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν, ἐφ' ὅσον ὁ Ξενοφάνης ἤκμασε τὴν 60ὴν ὀλυμπιάδα (540—537 π. Χ.) (10) καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος περὶ τὸ 560 π. Χ. (11), εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπῆρξαν διδάσκαλοί του, ὡς καὶ ὁ Ἀμει-

---

1) Λωρέντης, Ν.: Ἐλέα, ἡ Πόλις τῆς Λευκανίας ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἔλου ποταμοῦ, κατοικηθεῖσα πρῶτον ὑπὸ τῶν Φωκαέων, περίφημος τὸ πάλαι διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν κατοίκων της, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθησαν οἱ φιλόσοφοι Ζήνων καὶ Παρμενίδης, οἵτινες ἐσύστησαν ἐνταῦθα τὴν λεγομένην Ἐλεατικὴν σχολήν. (Ὀνομαστικόν, σ. 143. Ἔκδ. 1837).

2) Ἐφ' ὅσον ἡλικία τῆς ἀκμῆς τοῦ βίου θεωρεῖται τὸ 40ὸν ἔτος, θὰ ἐγεννήθη περὶ τὸ 544—541 π Χ.

3) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄, 21,23.

4) Σουΐδας: Ἐν λέξει Παρμενίδης.

5) Σιμπλίκιος: Φυσικά, 25,9 καὶ 28,4.

6) Διογένης Λαέρτιος: Η΄,55.

7) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄,23.

8) Πλούταρχος: Πρὸς Κολώτην, 1126α.

9) Πλάτων: Παρμενίδης, 127, bc.

10) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄,20.

11) Δάμπασης, Ι. Ν.: Οἱ Μιλήσιοι, Πρόδρομοι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἰατρικῆς Σκέψεως. «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 32:3,1963.

νίας, ἐὰν θ' ἀνῆκεν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους Πυθαγορείους (12). Τὸ αὐτό, ἐπίσης, δύναται νὰ ἰσχύσῃ καὶ διὰ τοὺς μαθητάς του Ἐμπεδοκλέα, Ζήνωνα καὶ Λεύκιππον· τοῦ πρώτου ἀκμάσαντος περὶ τὸ 450 π. Χ. (13), τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν 79ην ὀλυμπιάδα (464—461 π. Χ.) (14) καὶ τοῦ τρίτου περὶ τὸ 430 π. Χ. (15). Ἡ μετὰ τοῦ Σωκράτους συνάντησίς του, ὅμως, ἐγείρει πολλὰς ἀμφιβολίας, διότι, ἐφ' ὅσον οὗτος κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὸ 399 π. Χ. ἑβδομηκοντούτης, ἐάν, ὅτε συνηντήθη μετὰ τοῦ Παρμενίδου ἦτο 18—20 ἐτῶν, τότε τὸ ὑποτιθέμενον γεγονὸς θὰ ἔλαβε χώραν περὶ τὸ 451—449 π. Χ. (16)· καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ μὲν Ζήνων θὰ ἦτο, τότε, ὄχι 40 ἐτῶν, ἀλλὰ κατὰ 11—13 ἔτη πρεσβύτερος, ὁ δὲ Παρμενίδης θὰ εἶχεν ὑπερβῆ τὸ 90όν. Εἰς τὴν συνάντησιν ταύτην ἀναφερόμενος δὲ ὁ Ἀθήναιος γράφει λογοπαικτῶν· «ὡς ἀνέπλαττε Πλάτων πεπλασμένα θαύματα εἰδώς» (17).

Πότε ἀπέθανε, δὲν εἶναι γνωστόν· τοῦ Διογένους Λαερτίου τόσον, ὅσον καὶ τοῦ Σουΐδα, μὴ μνημονευόντων περὶ αὐτοῦ.

Ἕτερος Παρμενίδης ὑπῆρξεν ὁ «ῥήτωρ τεχνογράφος» (18).

Β΄

Ὁ Παρμενίδης «δισσὴν ἔφη εἶναι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μὲν κατ' ἀλήθειαν, τὴν δὲ κατὰ δόξαν» (19), διότι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσωμεν τόσον τῆς ἀληθείας τ' ἀσάλευτα μύχια (ἢ τὴν ἀλάθητον οὐσίαν), ὅσον καὶ τὰς σφαλερὰς δοξασίας τῶν θνητῶν (20). Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τοῦ δοξαστοῦ,

---

12) Ἡ σχολὴ τῆς Κρότωνος ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τυραννίδος τοῦ Πολυκράτους (535—515 π.Χ.), μὴ ἀνεχομένου τὸ ἀνελεύθερον καθεστὼς τῆς Σάμου καὶ ἐγκαταλείψαντος τὴν πάτριον γῆν. (Δάμπασης, Ι. Ν.: Πυθαγόρας, ὁ Ἱδρυτὴς Φιλοσοφικῆς καὶ Ἰατρικῆς Σχολῆς. «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 32:9, 1963). Ἐὰν δ' ὁ Ἀμεινίας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρεσβυτέρων μαθητῶν τοῦ Πυθαγόρου, θὰ ἐμαθήτευσε παρ' αὐτῷ περὶ τὸ 530 π.Χ.

13) Δάμπασης, Ι. Ν.: Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ἀκραγαντῖνος Φιλόσοφος καὶ Ἰατρός. «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 31:6,1962.

14) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄,29.

15) Freemen, K.: Pre—Socratic Philosophers, p. 285. Ed. 1946.

16) Burnet, J.: L' Aurore de la Philosophie Grècque, p. 195. Ed. 1919.

17) Ἀθήναιος: ΙΑ΄, f.

18) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄,23.

19) Διογένης Λαέρτιος: Θ΄,22.

20) Παρμενίδης: Ἀπόσπ. 1.

»....Χρεω δὲ σε πάντα πυθέσθαι
ἠμὲν ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμὲς ἦτορ
ἠδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής».

λόγου ὡς ἀσταθοῦς καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὡς σταθεροῦ κριτηρίου ἀφίσταται τῆς πίστεως πρὸς τό, ὡς ἀνακριβὲς ἐκλαμβανόμενον, αἰσθητὸν (21) (22) καὶ ἄγει εἰς τὴν μεταφυσικὴν θεώρησιν τοῦ ὄντος ὡς νοητικοῦ καὶ τοῦ μὴ ὄντος ὡς αἰσθητικοῦ (23). Καὶ «τὸ μὲν δοξαστὸν ἀβέβαιον καὶ πλανητὸν ἐν πάθεσι πολλοῖς καὶ μεταβολαῖς, τῷ φθίνειν καὶ τῷ αὔξεσθαι, καὶ πρὸς ἄλλον ἄλλως ἔχειν, καὶ μηδ' ἀεὶ πρὸς τὸν αὐτὸν ὡσαύτως τῇ αἰσθήσει· τοῦ νοητοῦ δ' ἕτερον εἶδος» (24), τὸ ὁποῖον

«ὡς ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν,
ἔστι γὰρ οὐλομελές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀτέλεστον·
οὐδὲ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν,
ἓν συνεχές...» (25).

Τὸ «ἐὸν» εἶναι ἕν, τὸ πᾶν, τὸ ὑπάρχον, τετελεσμένον, σφαιρικόν, ἀκίνητον, συνεχῶς πλῆρες, καὶ οὐδὲν πέραν αὐτοῦ ὑπάρχει· τὸ ἐὸν οὔτε γίνεται οὔτε παύει νὰ ὑφίσταται (26), ἐν ᾧ τὸ «μὴ ἐὸν» εἶναι τὸ μὴ ὑπάρχον. Ἡ τοιαύτη περὶ ὑπάρξεως καὶ μὴ ὑπάρξεως δυϊκότης, τοῦ ἀϊδίου νοητοῦ καὶ τοῦ φθαρτοῦ δοξαστοῦ ἐν τῇ φύσει, εἶναι ἐπιφανειακή, τῆς ἑνικότητος μόνης εἰς τὴν πραγματικότητα ἀνταποκρινομένης. Οὕτω, τὸ κατὰ λόγον εἶναι ἕν, τὰ κατ' αἴσθησιν πολλὰ καὶ αἱ αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ δύο· θερμὸν καὶ ψυχρόν, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν (27), καὶ τῶν ὁποίων «τὸ μὲν δημιουργοῦ τάξιν ἔχειν, τὴν δ' ὕλης» (28)

(Diels, H. Fragmente der Vorsokratiker, vol. I, p. 230. Ed. 1951),
Εν τῷ ανωτέρω ἀποσπασματι, αντὶ «εὐκυκλέος ἀτρεμὲς» παρὰ Diels, ανσγραφεται «εὐπειθέος ἀτρεμὲς» ὑπὸ τοῦ Διογένους Λαερτίου (Θ΄,22) καὶ Σέξτου Ἐμπειρικοῦ (Πρὸς Λογικοὺς Α΄,111) καὶ «εὐπειθέος ἀτρεμὲς» ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Πρὸς Κολώτην, 114δ).

21) Διογένης Λαέρτιος. Κριτήριον δὲ τὸν λόγον εἶπε τάς τε αἰσθήσεις μη ακριβεῖς υποσχειν (Θ΄,22).

22) Σέξτος Εμπειρικος Τοῦ μὲν δοξαστοῦ λόγου κατέγνω, φημί, δε τοῦ ασθενεῖς ἐχοντος υπολήψεις, τὸν δὲ ἐπιστημονικον τουτεστι τον αδιαπτωτον, υπέθετο κριτήριον, ἀποστὰς καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων πίστεως (Πρὸς Λογικοὺς Α΄,111)

23) Πλωτῖνος εἰς ταὐτὸ συνῆγεν ὂν και νοῦν καὶ τὸ ὄν οὐκ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐτιθετο (Εννεάδες Ε΄,1 8)

24) Πλούταρχος Πρὸς Κολώτην, 1114,γ—δ Ἔκδ 1877

25) Παρμενιδης Αποσπ 7 (Diels, H. Fragmente der Vorsokratiker, vol. I, p. 235. Ed. 1951),

26) Sarton, G. Introduction to the History of Science, vol. I. p,85 Ed 1927

27) Αριστοτελης καὶ τὸ ἐν μεν κατα λογον, πλειω δὲ κατὰ τὴν αισθησιν ὑπολαμβανων εἶναι, δύο τὰς αἰτίας καὶ δύο τὰς ἀρχὰς πάλιν τιθησι, θερμον καὶ ψυχρον, οἷον πῦρ καὶ γῆν (Μεταφυσικὰ Α΄,5)

28) Διογένης Λαέρτιος Θ΄,21

«τὸ μὲν ποιεῖν τὸ δὲ πάσχειν» (29)· Τὸ πᾶν εἶναι «ἓν καὶ ἀκίνητον» (30) ὅπως καὶ ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν «ἀπέφαινε σφαιροειδῆ καὶ ἐν μέσῳ» κειμένην (31).

Ἡ γένεσις τοῦ ἀνθρώπου προῆλθεν ἐκ τοῦ ἡλίου, ὅπου τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ὑπάρχουσι καὶ ἐξ ὧν τὰ πάντα ἐγένοντο (32). Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ἡλιακὴ ἐπίδρασις ἐδημιούργησεν ἀπὸ βορρᾶ μὲν τοὺς πρώτους ἄρρενας, μετέχοντας τοῦ ἐκ τοῦ ψυχροῦ πλεονάζοντος πυκνοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ νότου, τὰς πρώτας θηλείας, μετεχούσας τῆς ἐκ τοῦ θερμοῦ ἀραιότητος (33), (34), (35)· δι' αὐτὸ αἱ γυναῖκες εἶναι θερμότεραι τῶν ἀνδρῶν. Ἡ εἰς θερμότητα ὑπεροχὴ τοῦ γυναικείου φύλου δὲν εἶναι μόνον ἔμφυτος, ἀλλ' ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν περίσσειαν αἵματος, διὰ τῶν καταμηνίων ἀποβαλλομένου (36). Ἐὰν ἡ καταβολὴ τοῦ σπέρματος λάβῃ χώραν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μήτρας, τὸ γεννηθησόμενον τέκνον θὰ ὁμοιάσῃ τοῦ πατρὸς καὶ θὰ εἶναι ἄρρεν· ἐὰν δ' εἰς τὸ ἀριστερον, τῆς μητρὸς καὶ θῆλυ (37), (38), (39). Τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἶναι οὐσι-

---

29) Ἀριστοτέλης· Περὶ Γενέσεως καὶ Φθορᾶς Β',3 330b

30) Σιμπλίκιος· Φυσικά, 28,4.

31) Διογένης Λαέρτιος. Θ',21.

32) Διογένης Λαέρτιος· Γένεσίν τ' ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γενέσθαι· αὐτὸν δὲ ὑπάρχειν θερμὸν καὶ ψυχρόν, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνεστάναι. (Θ',22).

33) Ἀέτιος: Τὰ μὲν πρὸς τοῖς ἄρκτοις ἄρρενα βλαστῆσαι, τοῦ γὰρ πυκνοῦ μετέχει πλείονος, τὰ δὲ πρὸς ταῖς μεσημβρίαις θήλεα παρὰ τὴν ἀραιότητα. (Ε',7,2).

34) Γαληνός...· πρὸς ταῖς ἄρκτοις (τοὺς πρώτους) ἄρρενας γίγνεσθαι (ἐκ τῆς γῆς), τοῦ πυκνοῦ μετέχειν πλείονος· τὰς δὲ θηλείας πρὸς μεσημβρίαν δι' ἀραιότητα. (Περὶ Φιλοσόφου Ἱστορίας, τόμ. ΙΘ', σ. 324, Kühn. Ἐκδ 1830

35) Περι πυκνώσεως καὶ ἀραιώσεως ὡμίλησε πρῶτος ὁ Ἀναξιμένης, προκειμένου, ὅμως, περὶ ἑνὸς στοιχείου, τοῦ ἀέρος, ὅστις πυκνούμενος ἑλκύει τὸ ψυχρὸν καὶ ἀραιούμενος τὸ θερμόν. (Δάμπασης, Ι.Ν.: Οἱ Μιλήσιοι, Πρόδρομοι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἰατρικῆς Σκέψεως «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 32:3, 1963).

36) Ἀριστοτέλης:... οἷον Παρμενίδης τὰς γυναῖκας τῶν ἀνδρῶν θερμοτέρας εἶναι φησι καὶ ἕτεροί τινες, ὡς διὰ τὴν θερμότητα καὶ πολυαιμούσαις γινομένων τῶν γυναικείων, Ἐμπεδοκλῆς δὲ τοὐναντίον. (Περὶ Ζώων Μερῶν Β',2 648a). Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς βιολογικὰς τοῦ Ἐμπεδοκλέους ἀντιλήψεις, ὅρα Ι. Ν. Δάμπαση: Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ἀκραγαντῖνος Φιλόσοφος καὶ Ἰατρός. «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 31.6, 1962.

37) Ἀέτιος:...ὅταν μεν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς μήτρας ὁ γόνος ἀποκριθῇ, τοῖς πατρᾶσιν, ὅταν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ, ταῖς μητρᾶσιν ὅμοια τὰ τέκνα γίνεσθαι. (Ε',11,2).

38) Γαληνός... ὅταν μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν μερῶν τὸ σπέρμα ἀποκριθῇ τοῖς πατρᾶσιν, ὅταν δὲ ἀπὸ ἀριστερῶν ταῖς μητράσιν. Περὶ Φιλοσόφου Ἱστορίας, τόμ. ΙΘ', σ. 327, Kühn. Ἐκδ 1830).

39) Γαληνός: Ὁ μὲν γὰρ Παρμενίδης οὕτως ἔφη· δεξιτεροῖσι μὲν κούρους, λαιοῖσι δ' αὖ κούρας. (Εἰς τὸ Ἱπποκράτους Ἐπιδημιῶν ΣΤ'

ώδους σημασίας, διότι ἡ ἐλάττωσις αὐτοῦ προκαλεῖ τὸ γῆρας (40) καί, κατὰ συνέπειαν, ἡ ἐξάντλησίς του, τὸν θάνατον. Ἕδρα τοῦ ἡγεμονικοῦ — τοῦ νοητικοῦ τῆς ψυχῆς — εἶναι ὁ θῶραξ (41), (42), (43). Τὸ νοεῖν εἶναι ἀπότοκον τῆς ἀναλογίας τῶν δύο στοιχείων, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, τῆς διανοίας ἀποβαινούσης καθαρωτέρας, ὅταν ὑπερισχύῃ τὸ θερμόν· πάντως, ἡ συμμετρία εἶναι ἀναγκαια (44). Ἡ μνήμη καὶ ἡ λήθη ἐκ τῆς κράσεως τῶν στοιχείων τούτων προέρχονται· πλὴν ὅμως, εἰς περιπτώσεις ἴσης μείξεως, δὲν καθώρισε ποία ἐκ τῶν δύο ὑφίσταται (45). Λόγῳ τῆς συμμετρίας τῶν πόρων ἑκάστης τῶν αἰσθήσεων, τὸ κατὰ μέρος αἰσθητὸν ἐναρμόζεται εἰς τὸ οἰκεῖον αἰσθητήριον (46), (47). Ἡ ἀντίληψις τῶν ὁρατῶν γίνεται διὰ τῶν ἀφ' ἑκατερου τῶν ὀφθαλμῶν ἐμπεμπομένων ἀκτίνων αἵτινες, προεκτεινόμεναι ὡς αἱ χεῖρες, ἅπτονται εἰς τ' ἀντικείμενα τοῦ περιβάλλοντος (48). Ἡ

Ὑπόμνημα Β΄, τομ. ΙΖα΄, σ. 1002. Kühn. Ἔκδ. 1828). Ἴδε καὶ αποσπ. 17ον παρα Diels.

40) Ἀέτιος. Γῆρας γίνεσθαι παρὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ὑπόλειψιν. (Ε΄,30,4).

41) Ἀέτιος. Ἐν ὅλω τῷ θωρακι τὸ ἡγεμονικόν (Δ΄,3,4).

42) Γαληνος. (το τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν) Παρμενίδης καὶ Ἐπίκουρος εν ολω τῷ θωρακι. (Περι Φιλοσοφου Ἱστορίας, τομ. ΙΘ΄, σ. 315, Kühn. Ἐκδ. 1830).

43) Περι ἡγεμονικοῦ πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Ἀλκμαίων. (Δάμπασης, Ι. Ν. Ἀλκμαιων, ὁ Φιλόσοφος καὶ Ἐρευνητὴς Ἰατρός. «Ἰλισός», 6: 316, 1961).

44) Θεόφραστος. οτι δυοῖν ὄντοι στοιχειοιν κατὰ τὸ ὑπερβάλλον ἐστὶν η γνῶσις ἐὰν γαρ υπεραιρη τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρόν, ἄλλην γινεσθαι τὴν διανοιαν, βελτιω δε και καθαρωτέραν τὴν διὰ τὸ θερμόν· οὐ μὴν αλλα καὶ ταύτην δεῖσθαι τινος συμμετρίας. (Περὶ Αἰσθήσεως καὶ Αἰσθητῶν Α΄,3).

45) Θεοφραστος. καὶ την μνήμην καὶ τὴν λήθην ὑπὸ τούτων γίνεσθαι δια τῆς κρασεως· αν δ' ἰσάζωσι τῇ μίξει, πότερον ἔσται φρονεῖν ἢ ου, και τὶς ἡ διαθεσις, ουδεν ἐτι διωρικεν. (Περι Αἰσθήσεως καὶ Αἰσθητῶν Α΄,4).

46) Ἀετιος. παρα τὰς συμμετρίας τῶν πόρων τὰς κατὰ μέρος αἰσθήσεις γινεσθαι τοῦ οικείου τῶν αἰσθητῶν ἑκάστου ἑκάστη ἐναρμόττοντος. (Δ΄,9,6).

47) Πλην τῶν Παρμανιδου, Ἐμπεδοκλέους, Ἀναξαγόρου, Δημοκρίτου, Επικούρου καὶ Ἡρακλειδου, ὧν ποιεῖται μνείαν ὁ Ἀέτιος ἀνωτέρω, πρῶτος ὁ Ἀλκμαίων ὡμίλησε περὶ πόρων, καὶ δὴ ὡς μέσων δι' ὧν ο εγκέφαλος λαμβανει γνῶσιν τοῦ εἰδικοῦ ἐρεθίσματος ἑκάστου τῶν αἰσθητηριων. (Δαμπασης, Ι. Ν. Ἀλκμαίων, ὁ Φιλόσοφος καὶ Ἐρευνητης Ἰατρος. «Ἰλισος», 6: 316, 1961).

48) Ἀέτιος. . .ἀκτῖνας φησιν ἀφ' ἑκατέρου τῶν ὀφθαλμῶν ἀποτεινομένας τοις πεοασιν αὐτῶν οἱονεὶ χειρῶν ἐπαφαῖς περικαθαπτούσας τοῖς ἐκτὸς σώμασι την ἀντιληψιν αὐτῶν πρὸς τὸ ὁρατικὸν ἀναδιδόναι. (Δ΄,13,9).

ὄρεξις προκαλεῖται ἐξ ἐλλείψεως τροφῆς (49). Ὁ νεκρός, τέλος, δὲν ἀντιλαμβάνεται τοῦ φωτός, τῆς φωνῆς καὶ τῆς θερμότητος, διότι, λόγῳ τῆς ἐκλείψεως τοῦ στοιχείου τοῦ θερμοῦ, ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς σιωπῆς κατέχεται (50).

Γ΄

Ὁ Παρμενίδης, ἀρνητὴς τοῦ κενοῦ, ἐπρέσβευεν «ὡς ἓν τε πάντα ἐστὶ καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὐτῷ οὐκ ἔχον χώραν ἐν ᾗ κινεῖται» (51)· «ἕνα τὸν κόσμον... ἀγένητον καὶ ἀΐδιον καὶ ἄφθαρτον» (52)· τὰ οὐράνια σώματα «στεφάνους εἶναι περιπεπλεγμένας, ἐπαλλήλους, τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἀραιοῦ, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ· μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτὸς καὶ σκότους μεταξὺ τούτων» (53). Ἐδέχετο, ὅμως, ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν «κινήσεως καὶ γενέσεως ὑπάρχειν, ἥν τινα καὶ δαίμονα κυβερνῆτιν καὶ κληδοῦχον ἐπονομάζει Δίκην τε καὶ Ἀνάγκην» (54). Ἀκολουθῶν οὕτω τὴν ὑλοζωϊκὴν ἀντίληψιν τῶν Μιλησίων (55). Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ δὲ τῆς Ἰατρικῆς θεωρεῖται ὡς συνεχιστὴς τῶν ἐπὶ τῆς φυσιοπαθολογίας Πυθαγορείων καὶ Ἀλκμαιωνείων, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν, δοξασιῶν, δι' ὧν ἡ ὑγεία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰσορροπίας τῶν ἀντιθέτων παραγόντων καὶ ἡ νόσος προκαλεῖται ἐκ τῆς διαταραχῆς ταύτης (56), (57).

---

49) Ἀέτιος: ...ἐλλείψει τροφῆς τὴν ὄρεξιν γίνεσθαι. (Δ΄,9,14).

50) Θεόφραστος: ...τὸν νεκρὸν φωτὸς μὲν καὶ θερμοῦ καὶ φωνῆς οὐκ αἰσθάνεσθαι διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πυρός, ψυχροῦ δὲ καὶ σιωπῆς καὶ τῶν ἐναντιον αἰσθάνεσθαι. (Περὶ Αἰσθήσεως καὶ Αἰσθητῶν Α΄,4).

51) Πλάτων: Θεαιτητος, 180ε,3.

52) Ἀέτιος: Β΄,1,2 καὶ 4,11.

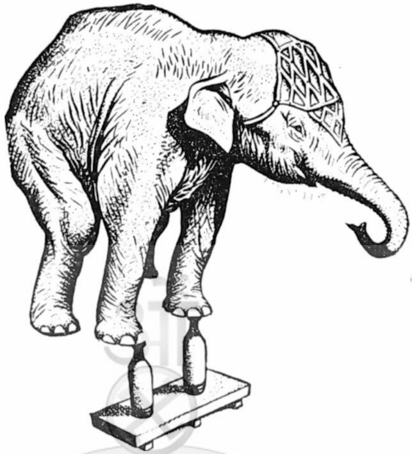
53) Ἀέτιος: Β΄,7,1.

54) Ἀέτιος: Β΄,7,1.

55) Δάμπασης, Ι. Ν.: Οἱ Μιλήσιοι, Πρόδρομοι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἰατρικῆς Σκέψεως. «Ἑλληνικὴ Ἰατρική», 32:3, 1963.

56) Burnet, J.: ... de regarder les idées physiologiques qu' exposait Parménide non comme des curiosités isolées, mais comme des jalons grâce auxquels nous pouvons retracer l' origine et le développement de l' une des théories médicales les plus influentes, celle qui explique la santé par l' equilibre de facteurs opposés. (L' Aurore de la Philosophie Grècque, p. 225. Ed. 1919).

57) Κατ' Ἀλκμαίωνα· «τῆς μὲν ὑγείας εἶναι συνεκτικὴν τὴν ἰσονομίαν τῶν δυνάμεων, ὑγροῦ, ξηροῦ, ψυχροῦ, θερμοῦ, πικροῦ, γλυκέος καὶ τῶν λοιπῶν, τὴν δ' ἐν αὐτοῖς μοναρχίαν νόσου ποιητικήν· φθοροποιὸν γὰρ ἑκατέρου μοναρχίαν». (Ὅρα Δάμπαση, Ι.Ν.: Ἀλκμαίων, ὁ φιλόσοφος καὶ Ἐρευνητὴς Ἰατρός. «Ἰλισός», 6:316, 1961).

᾿Αδύνατον; ῎Ισως...
Δύσκολον; Βεβαίως!

᾿Αλλά, νομίζομεν ὅτι ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΔΥΝΑΤΟΝ...

ΟΥΤΕ ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟΝ...

τὸ νὰ στείλετε εἰς τὸν ΙΛΙΣΟΝ τὴν συνδρομήν σας διὰ τὸ Νέον ῎Ετος ΚΑΙ νὰ ἐγγράψετε Ο ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΝ ΕΝΑ συνδρομητήν. Διὰ τοὺς παλαιοὺς συνδρομητάς, παρὰ τὴν αὔξησιν τῶν τευχῶν κατὰ τὸ 1965, ὁπότε τὸ περιοδικὸν γίνεται διμηνιαῖον, ἡ συνδρομὴ παραμένει εἰς τὸ αὐτο ἐπίπεδον: 50 Δρχ.

Διὰ τοὺς νέους συνδρομητὰς ΚΑΙ ΕΦ' ΟΣΟΝ ἐγγραφοῦν ἐντὸς τοῦ ᾿Ιανουαρίου ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΕΚΠΤΩΣΙΣ 50%, ἤτοι ἡ συνδρομὴ θὰ εἶναι ΜΟΝΟΝ 30 Δρχ. διὰ τὰ 6 δεκάδραχμα τεύχη.

ΧΩΡΙΣ την ἄμεσον καὶ ζωηρὰν ἀνταπόκρισιν τῶν συνδρομητῶν μας, εἰς τοὺς ὁποίους ἤδη, κατὰ μέγα μέρος, ὀφείλεται ἡ σημερινὴ πρόοδος τοῦ περιοδικοῦ, θὰ εἶναι ἀληθινὰ προβληματικὴ ἡ ἐπιτυχία τοῦ νέου ἅλματος προόδου. Περιμένομε λοιπόν...

Παγκόσμιον Θ. Συνέδριον 1966

Ὁ πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Ν. Σρὶ Ρὰμ ἀνεκοίνωσε ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου ὅπως συνέλθη στὴν Εὐρώπη, κατὰ τὸ ἔτος 1966, ἕνα Παγκόσμιον Συνέδριον, διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐσημείωσαν ἱκανοποιητικὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ Συνέδριον θὰ συνέλθη στο Σαλτσμπουργκ τῆς Αὐστρίας ἀπὸ 16 ἕως 24 Ἰουλίου. Μὲ τὰ περαιτέρω ζητήματα τῆς διοργανώσεως τοῦ Συνεδρίου ἐπεφορτίσθη ὁ πρόεδρος τῆς Εὐρωπαικῆς Ὁμοσπονδίας Θεοσοφικῶν Ἑταιρειῶν Τζων Κόατς. Ἀρκετοὺς μῆνες πρὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ συνεδρίου θὰ ἀνακοινωθοῦν αἱ λεπτομέρειαι, ὥστε θεόσοφοι ἀπο ὅλον τὸν κόσμον νὰ δυνηθοῦν νὰ παραστοῦν στὸ συνέδριον αὐτό.

Ἤδη ἐγνωσθη, ὅτι ἡ ἡμερομηνία τοῦ συνεδρίου καθωρίσθη ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ παγκοσμίου φήμης Φεστιβὰλ Σάλτσμπουργκ, που θ' ἀρχίση στις 26 Ἰουλίου 1966, εἰς τρόπον ὥστε οἱ θεόσοφοι σύνεδροι νὰ ἔχουν ὅλας τὰς ἀνέσεις διαμονῆς πρὸ τῆς συρροῆς τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ φεστιβάλ, ἀλλὰ καὶ νὰ παρατείνουν, ἐὰν θέλουν, τὴν διαμονήν των πρὸς παρακολούθησιν τοῦ φεστιβάλ, χωρὶς μεγάλη δαπάνη.

Τροφὴ διὰ τὴν σκέψιν

ΔΙΑΒΑΖΩ, μελετῶ, ἐξετάζω, ἀκροῶμαι, συλλογίζομαι, καὶ πρὸ πάντων προσπαθῶ νὰ σχηματίζω μιὰ ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν νὰ περιέχεται ὅσο γίνεται περισσότερο κοινὸς νοῦς.

ΛΑΦΑΓΙΕΤ

ΟΙ ΘΕΟΣΟΦΟΙ ἀντιλαμβανόμενοι τὸ ἀπέραντο τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας ἀποστρεφονται κάθε ἀπαίτησι γιὰ τὸ ἀλάθητο.

ΕΛΕΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΟ κομμάτι τῆς ζωῆς μας εἶν' αὐτὸ ποὺ ζοῦμε με την καρδιά μας.

ΖΙΝΑΡΑΓΙΑΝΤΑΣΑ

ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ: Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, αἱ ἀνόητοι ἐθνικιστικαὶ προκαταλήψεις σβήνουν καὶ αἱ ὀξεῖαι ἀντιθέσεις ἐξαφανίζονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Ευρωπαικοῦ πολιτισμοῦ. Μιὰ μέρα, δὲν θὰ ὑπάρχουν στὴν Εὐρώπη ἔθνη, παρὰ μονάχα κόμματα.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΧΑΙΝΕ

ΤΙΠΟΤΕ τὸ μεγάλο δεν ἐπετελέσθη δίχως ἐνθουσιασμό.

ΡΑΛΦ ΕΜΕΡΣΟΝ

ΟΤΑΝ ὁ ἄνθρωπος ἀποφασίση ν' ἀρχιση τὴν πρακτικὴ τῆς θυσίας, θα εκπαιδεύση τον ἑαυτό του ἔτσι ὥστε κάθε ἡμέρα νὰ τὴν ἀρχιζη μὲ μιὰ πρᾶξι ἀφιερώσεως τοῦ ἑαυτοῦ του σ' Ἐκεῖνον. Ἔπειτα κάθε σκέψις, κάθε λέξις, κάθε πρᾶξις τῆς καθημερινῆς ζωῆς θ' ἀποτελοῦν μιὰ θυσία — ὄχι χάριν ἀνταποδόσεως, οὔτε καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν καθήκοντος, αλλὰ σὰν ἕνας τρόπος ὑπηρεσίας, σὲ κάθε στιγμή, πρὸς τὸν Κύριον.

ΑΝΝΙ ΜΠΕΖΑΝΤ

Ο ΚΟΣΜΟΣ δὲν θὰ σωθῆ, ἐὰν κατ' ἀρχὴν δύναται νὰ σωθῆ, παρὰ ἀπο τους ἀνυπότακτους. Χωρὶς αὐτούς, δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε πολιτισμός, ουτε τίποτε ἀπὸ ὅσο ἀγαποῦμε καὶ δικαιώνουν τὴν ὕπαρξί μας πάνω στη γῆ. Αυτοὶ οἱ ἀνυπότακτοι εἶναι τὸ ἅλας τῆς γῆς. Αὐτοὶ εἶναι οι πράκτορες τοῦ Θεοῦ.

ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Η ΝΕΟΛΑΙΑ

Ὁ Ἀμερικανὸς ἠθοποιὸς τοῦ κινηματογράφου Κὲρκ Ντάγκλας, γυρίζοντας τὸν κόσμο ὡς «πρεσβευτὴς καλῆς θελήσεως», πέρασε καὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

«Μιλῆστε μας — τοῦ εἶπαν — γιὰ τὴν ἀμερικανικὴ νεολαία». Καὶ ἀπήντησε:

— Οἱ νέοι σ' ὅλο τὸν κόσμο, σὲ γενικὲς γραμμές, εἶναι ἴδιοι. Θέλω ὅμως νὰ πιστέψετε ὅτι ἡ νεολαία τῆς πατρίδος μου μοιάζει πολὺ μὲ τὴν δική σας. Μπορῶ νὰ πῶ ὅτι εἶναι ὅμοιες. Γεμάτη ἀνησυχίες, πλημμυρισμένη ἀπὸ δυναμισμὸ καὶ ἐρωτηματικά. Χθὲς βρέθηκα στὸ προαύλιο τοῦ Πανεπιστημίου σας. Μὲ περιεκύκλωσαν ἀμέσως δεκάδες φοιτητῶν ποὺ μοῦ ἔκαναν ἑκατοντάδες ἐρωτήσεων! Γιὰ χίλια δυὸ πράγματα. Ἦταν ἀνήσυχοι, ἐπιθετικοὶ πολλὲς φορές — φυσικὰ μὲ τὴν καλὴ σημασία τῆς λέξεως — ζητοῦσαν, συνεχῶς ζητοῦσαν. Ἔβλεπες μιὰ ὁλόκληρη κοινωνία ποὺ παλλόταν ἀπὸ ζωντάνια. Μοῦ ἄρεσαν. Μὲ γοήτευσαν μὲ τὸν δυναμισμό τους. Οἱ νέοι πρέπει νὰ εἶναι ἐπαναστάτες!

— Οἱ στατιστικὲς ἀναφέρουν γιὰ μιὰ σημαντικὴ αὔξησι τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος στὶς ΗΠΑ. Πῶς τὴν ἐξηγεῖτε;

— Δὲν ἔχω ἀκούσει κάτι τέτοιο. Πάντως, ἂν ὑπάρχη, δὲν νομίζω ὅτι... ὑπερτεροῦμε. Ἡ παιδικὴ ἐγκληματικότητα ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς χῶρες καὶ προέρχεται ἀπὸ ἕνα αἴσθημα ἀβεβαιότητος, ποὺ κατέχει σήμερα τὰ νιάτα. Καὶ γιὰ νὰ τὴν ἐξαλείψουμε, πρέπει νὰ τοὺς δώσουμε σιγουριά.

ΙΕΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ἡ ἀπόφασις τῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπιτρέψη τὸν διορισμὸ ἱερέων μὲ μόνο προσὸν τὸ ἀπολυτήριο τοῦ δημοτικοῦ σχολείου προεκάλεσε διαμαρτυρίαν τοῦ ἄλλοτε ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Βογιατζῆ. «Τὸ μέτρον τοῦτο — ἀναφέρει εἰς δηλώσεις του — θὰ ἐπιφέρη καίριον πλῆγμα ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς μορφωτικάς, πολιτιστικὰς καὶ κοινωνικὰς συνθήκας, εἶναι ἀδιανόητον οἱ πνευματικοὶ ποιμένες νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἐσχάτην μορφωτικὴν στάθμην, ἐντελῶς ἀνίκανοι νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν βαρυτάτην ἀποστολήν των. Οἱ ἱερεῖς οὗτοι ὄχι μόνον θὰ εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ σύγχρονα ἀθεϊστικὰ καὶ ὑλιστικὰ ρεύματα, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ πατερικὰ κείμενα νὰ ἀντιληφθοῦν. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς ὁμολογίας, τοὺς καθολικούς, τοὺς προτεστάντας κ.λ.π. οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου ἔχουν ἀνωτέραν Θεολογικὴν μόρφωσιν».

Ἡ κυβέρνησις εἶναι γεγονὸς ὅτι ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποχωρήση στὸ σημεῖο τῆς μορφώσεως τῶν ἱερέων, διότι ὑπάρχουν πολλὲς κενὲς θέσεις, μάλιστα σὲ περιοχὲς τῆς μεθορίου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὑπάρχουν ὑπερχίλιοι θεολόγοι ἀδιόριστοι. Αὐτοὶ θέλουν νὰ γίνουν καθηγη-

ταί, νὰ διδάσκουν ἀπὸ ἕδρας καὶ ὄχι ἀπὸ ἀμβῶνος ἢ νὰ διδάσκουν ἐξ ἀμφοτέρων, δηλ. νὰ γίνουν παπάδες, ἀφοῦ διορισθοῦν καὶ δάσκαλοι συγχρόνως. Ἕνα πρόβλημα..

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΠΗΛΛΑΓΗΣΑΝ...

Διὰ ψήφων 1.651 ἔναντι 99 ἀντιθέτων καὶ 242 ἐπιφυλακτικῶν, οἱ Ἑβραῖοι ἀπηλλάγησαν ὡς λαὸς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τῶν «σταυρωτῶν τοῦ Ἰησοῦ». Αὐτὴ ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον ἐντυπωσιακὰς ἀποφάσεις τῆς Καθολικῆς Συνόδου.

Ἡ ψηφοφορία ἀντιπροσωπεύει τὴν τρίτην ἐκδοχὴν τῆς διακηρύξεως. Αρχικῶς, ἀνεφέρετο, ὅτι ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης καὶ ὄχι μόνον οἱ Ἑβραῖοι, εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν σταύρωσιν. Νεωτέρα ἐκδοχὴ ἀνέφερεν ὅτι οἱ νέοι Ἑβραῖοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναθεματίζωνται διὰ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου.

Εἰς τὰς συνομιλίας, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, Ἀμερικανοὶ ἐπίσκοποι καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς Εὐρωπαίων προοδευτικῶν ἱεραρχῶν, ἐζήτησαν ὅπως τροποποιηθῇ ἡ ἐν λόγῳ ἐκδοχὴ καὶ καθορισθῇ ὅτι ἅπαντες οἱ Ἑβραῖοι μὴ ἀναθεματίζωνται πλέον ὡς ὑπεύθυνοι τῆς σταυρώσεως.

Οὕτω, ἀπεφασίσθη, τελικῶς, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι, μὴ θεωροῦνται ὑπὸ τοῦδε ὑπεύθυνοι τῆς θεοκτονίας καὶ οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ κήρυκες ἀποφεύγουν νὰ ὑποδαυλίζουν τὸ μῖσος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν, ἐναντίον τῶν Ἑβραίων.

Ὁ Ἑλληνορθόδοξος πατριάρχης Ἀντιοχείας κ. Θεοδόσιος, ἐδήλωσεν ὅτι, ἡ προσπάθεια ἀπαλλαγῆς τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν εὐθύνην διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς μία ἄνευ ὅρων ἀναγνώρισις τοῦ Ἰσραήλ.

Εἰς ἀνακοίνωσιν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν Τύπον, ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος ἐπικρίνει τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν τοῦ Βατικανοῦ τονίζων ὅτι «ἀντίκειται αὕτη εἰς τὰ ἱστορικὰ δεδομένα καὶ εἰς τὸ κείμενον τῆς Βίβλου».

Σχετικῶς ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Βενέδικτος ἐδήλωσεν ὅτι ἡ διακήρυξις τῆς Καθολικῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τοὺς Ἑβραίους «εἶναι ξένη πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν».

Ὁμιλῶν εἰς Ραμαλλάχ, βορείως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ Βενέδικτος εἶπε: «Δηλοῦμεν δημοσίᾳ ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν δήλωσιν».

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἐν Κηφισιᾷ διαμονήν του ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Χριστοφόρος, ἐξέδωσε τὴν κατωθι ἀνακοίνωσιν:

«Πληροφορηθέντες μετ' ἀγανακτήσεως, ὅτι τὸ Παγκόσμιον Συνέδριον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, συνελθὸν προσφάτως ἐν Βατικανῷ, διὰ δηλώσεώς του κηρύσσει ἀθώους τοὺς Ἰουδαίους τῆς ἐνοχῆς τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς Χριστοφόρος Β΄, δηλοῦμεν, ὅτι καταδικάζομεν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰς Ἁγίας ἡμῶν Γραφὰς καὶ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καθ' ἃ ἡ ἐνοχὴ τῶν Ἰουδαίων βαρύνει τοὺς σταυρωτὰς τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.

Εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη θὰ προκαλέσῃ ἐμπόδια εἰς τὴν ἀκολουθουμένην προσπάθειαν τῆς ἑνότητος τῶν ἐκκλησιῶν»

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΓΑΛΙΛΑΙΟΥ;

Κατὰ τὴν Οἰκουμενικὴ σύνοδο τῶν Καθολικῶν, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Στρασβούργου

αἰδ. Ἔλτσιγκερ ἐζήτησε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς καταδίκης τοῦ Γαλιλαίου ὑπὸ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ περίπτωσις τοῦ Γαλιλαίου, ἐτόνισεν ὁ Ἔλτσιγκερ, θεωρεῖται μέχρι σήμερον ὡς σύμβολον τῶν ἐσφαλμένων σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Διὰ τὴν λυπηρὰν ἐκείνην καταδίκην τοῦ μεγάλου Γαλιλαίου δὲν ἐδόθη δυστυχῶς μέχρι τοῦδε καμμία ἱκανοποίησις.

Ὁ Ἔλτσιγκερ συνέστησεν ἐν συνεχείᾳ τὴν πανηγυρικὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης τοῦ Γαλιλαίου. Ἡ πληγὴ ἡ ὁποία ἤνοιξε μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας ἐναντίον τῆς ἐπιστήμης ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς νὰ εἶναι πάντοτε ἀνοικτή. Εὔχομαι — εἶπεν ὁ κληρικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ Στρασβούργου — ὅπως ἡ ἀναθεώρησις τῆς πολυκρότου δίκης καὶ καταδίκης τοῦ Γαλιλαίου, ἀποτελέση τὴν ἀφετηρίαν τῶν νέων σχέσεων τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἥτις τόσον ἐβοήθησε τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου τῶν αἰώνων διὰ νὰ φθάση εἰς τὸν σημερινὸν θαυμαστὸν βαθμὸν ἐξελίξεως. Σήμερον, ἐπέρανεν ὁ Ἔλτσιγκερ, εἶναι πλέον ἀνεγνωρισμένον ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι ἡ ἐκκλησία ἡμάρτησε φοβερὰ μὲ τὴν καταδίκην ἐκείνην. Πρὸς τί ἑπομένως νὰ μὴν ἀκολουθήση τὴν οὐσιαστικῶς ἀναθεωρηθεῖσαν πό τὴν κοινὴν συνείδησιν δίκην καὶ ἡ τυπικὴ διαδικασία; Μόνον ὀφέλη θὰ ἔχη νὰ ἀποκομίση ἡ Καθολικὴ ἐκκλησία ἐκ μιᾶς τοιαύτης μετανοίας.

Ἡ ἱερὰ σύνοδος, παρουσίᾳ καὶ τοῦ Πάπα, ἤκουσεν ἐν σιγῇ τὴν πρότασιν χωρὶς οὐδεὶς ἐκ τῶν παρισταμένων ἁγίων πατέρων νὰ ἀντείπη τι.

Οἱ κύκλοι τοῦ Βατικανοῦ ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως τῆς καταδίκης τοῦ Γαλιλαίου ἠμπορεῖ νὰ γίνη δεκτὴ χωρὶς ὅμως νὰ ἀναθεωρηθῆ δημοσίᾳ καὶ ἡ πολύκροτος δίκη, διὰ τὴν ὁποίαν τόσα ἔχουν γραφῆ καὶ ἡ ὁποία ὑπῆρξε μία ἀκόμη μαύρη κηλὶς τῆς περιόδου τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ

Ἐπιστημονικὴ διχογνωμία, χρονολογουμένη ἀπὸ 2.500 ἐτῶν, διηυθετήθη ἐπὶ τέλους: Κύριοι πρωταγωνισταί: Ἀναξαγόρας — Ἀριστοτέλης. Θέμα: Πῶς σχηματίζεται ἡ χάλαζα. Σύγχρονοι ἀπολογηταί: δύο καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Κολούμπια.

Ὁ Ἀναξαγόρας εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ὅταν ἡ θερμοκρασία τὸ θέρος ἀνέρχεται πλησίον τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἀπωθεῖ τὰ σύννεφα πρὸς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὅπου βεβαίως ἡ θερμοκρασία εἶναι πολὺ χαμηλή. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι ὅτι τὸ ἐμπεριεχόμενον εἰς τὰ σύννεφα ὕδωρ παγώνει καὶ πίπτει ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν χαλάζης.

Ἕνα αἰῶνα ἀργότερον, ὁ Ἀριστοτέλης ἐπραγματοποίησεν, ὡς φαίνεται, σειρὰν ἀπὸ λεπτομερεῖς παρατηρήσεις, βάσει τῶν ὁποίων κατέληξεν εἰς ὡρισμένα συμπεράσματα, ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ Ἀναξαγόρου. Συγκεκριμένως, ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος παρετήρησεν ὅτι αἱ θεριναὶ χαλαζοθύελλαι σχηματίζονται συνήθως εἰς χαμηλὸν ὕψος, σπανίως δὲ συμβαίνουν εἰς ὀρεινὰς περιοχὰς — ὡς θὰ ὑπέθετεν ὁ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ Ἀναξαγόρου. Ὁμοίως ὁ Ἀριστοτέλης παρετήρησεν ὅτι αἱ χαλαζοθύελλαι ἦσαν συνήθως ἰσχυραὶ καὶ ἀκανόνιστοι, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν ὁμαλαὶ καὶ ἤρεμοι, ἂν ἡ χάλαζα ἐσχηματίζετο εἰς μεγάλα ὕψη, ὡς εἶχεν ἰσχυρι-

σθῆ ὁ Ἀναξαγόρας.

Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Κολούμπια Ντάνιελ Γκέρχερσον, τῆς κλασικῆς φιλολογίας, καὶ Ντάνιελ Γκρήνμπεργκ, τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης, ἔκαμαν πειράματα, τὰ ὁποῖα δικαιώνουν τὸν Ἀναξαγόραν. Σπεύδουν, ὅμως, νὰ διευκρινήσουν ὅτι, παρὰ ταῦτα, ἡ μέθοδος τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι πλέον ἐπιστημονική. Τοῦτο δὲ διότι οὗτος ἐβάσισε τὴν ἄποψίν του εἰς περισσότερα φαινόμενα σχηματισμοῦ χαλάζης, ἐξετάζει τὸ θέμα λεπτομερέστερον καὶ δίδει προσοχὴν εἰς περισσοτέρας καὶ περιπλοκωτέρας ἀλληλεξαρτήσεις φαινομένων.

«ΣΗΜΕΙΑ»

Μὲ τὸν τίτλον αὐτὸν ἐκυκλοφόρησε στὴ Σουηδία — καὶ κατόπιν σὲ πολλὲς ἄλλες χῶρες — ἕνα βιβλιαράκι (μόλις 22 σελίδες) τοῦ ἄλλοτε γενικοῦ γραμματέως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν Ντὰγκ Χάμμερσκελντ, ποὺ βρῆκε τραγικὸ θάνατο σὲ ἀεροπορικὸ δυστύχημα, τὸ 1961, στὴ Ροδεσία. Τὸ βιβλιαράκι περιέχει σελίδες ἡμερολογίου καὶ σκέψεις του, ποὺ ἀποκαλύπτουν κάτω ἀπὸ τὸν διεθνῆ πολιτικό, ἕνα ἐμπνευσμένον μυστικοπαθῆ.

Πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν κατετρύχετο ἀπὸ ἀηδία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ἔτεινε στὴν αὐτοκτονία, σὰν μονοπάτι ἐξόδου ἀπὸ τὴν «γεμάτη ἀναθυμιάσεις ζούγκλαν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου δίδεται ἡ μάχη γιὰ δόξα, δύναμι καὶ γιὰ κέρδη». Ἀλλά, γύρω στὰ 1950, βρῆκε τὴν πίστι του στὸ Θεό.

«Ἐσὺ δὲν μοῦ ἔδωσες αὐτὴ τὴν ἀξεπέραστη μοναξιὰ γιὰ νὰ μοῦ εἶναι πιὸ εὔκολο νὰ Σοῦ τὰ δώσω ὅλα,» Ἐμπνευσμένος ἀπὸ τοὺς μεσαιωνικοὺς μυστικούς, ἀγωνίστηκε να ακολουθήσῃ στὴν ζωή του τὸ πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φιλοδοξία ποὺ κάποιος Σουηδὸς κριτικὸς τοῦ Ἡμερολογίου του χαρακτήρισε σὰν βλασφημία ἢ ἐγωμανία. Ἐν τούτοις ἀπὸ τὸ κείμενο σαφέστατα προκύπτει ὅτι ὁ Χάμμερσκελντ ἦταν ἕνας πραγματικὰ ταπεινόφρων, μὲ ἔντονη τὴν αἴσθησι τοῦ μυστηρίου: «Τὸ νὰ εἶσαι ταπεινὸς σημαίνει νὰ ἔχῃς ἐμπειρία τῆς πραγματικότητας, ὄχι σὲ σχέσι μὲ τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ σὲ σχέσι μὲ τὴν ἱερή της ἀνεξαρτησία. Εἶναι τὸ νὰ βλέπῃς, νὰ κρίνῃς καὶ νὰ πράττῃς ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς ἠρεμίας ποὺ βρίσκεται μέσα μας. Τότε, πόσα καὶ πόσα ἐξαφανίζονται, καὶ ὅσα ἀπομένουν μπαίνουν στὴν θέσι τους. Στὸ σημεῖο τῆς ἠρεμίας ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ εἶναι μας συναντᾶμε ἕναν κόσμο, ὅπου ὅλα τὰ πράγματα βρίσκονται ἐν ἠρεμίᾳ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Τότε ἕνα δέντρο γίνεται ἕνα μυστήριο, ἕνα σύννεφο, μιὰ ἀποκάλυψι, κάθε ἄνθρωπος ἕνας κόσμος ποὺ μόνο φευγαλέα μποροῦμε νὰ ρίξουμε ματιὲς στὰ πλούτη του. Ἡ ζωὴ τῆς ἁπλότητος εἶναι ἁπλῆ, ἀλλὰ μᾶς ανοίγει ἕνα βιβλίο, ὅπου ποτὲ δὲν μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε πέρα ἀπὸ τὴν πρώτη συλλαβή».

Σιγά—σιγὰ ὁ μυστικισμός του ξεκαθαρίζει. Γράφει στὰ 1955: «Σ' ἕνα ὄνειρο βάδιζα μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ μέσα ἀπὸ τοὺς βαθιοὺς τόπους τῆς δημιουργίας· πέρασα τείχη ποὺ ὑποχωροῦσαν καὶ πύλες ποὺ ἄνοιγαν πέρασα μέσα ἀπὸ αἴθουσες σιωπῆς, σκότους καὶ ἀναψύξεως — ἐνδιαιτήματα ψυχῶν ποὺ ἐγνώριζαν τὸ φῶς καὶ τὴ ζεστασιά —ὥσπου γύρω μου ἦταν μιὰ ἀπεραντοσύνη ποὺ μέσα της ὅλοι πλέαμε μαζὶ καὶ ξαναζούσαμε, ὅπως οἱ κύκλοι ποὺ κάνουν οἱ βροχοστάλες πάνω σὲ μιὰ ἀπέραντη ἐπιφάνεια γαλήνιου σκοτεινοῦ νεροῦ». Καὶ παρακάτω: «Ὁ Θεὸς σὲ χρειάζεται Ἐγὼ εἶμαι τὸ σκεῦος. Ἡ γουλιὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ διψασμένος. Ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἐν ἐμοί».

Ὁπωσδήποτε, ὁ μυστικισμὸς τοῦ Χάμμερσκελντ ἦταν ἰδιότυπος. Οἱ περισσότεροι μυστικοὶ ἀνέκαθεν

προτιμοῦσαν τὴν «θεώρησιν» ἀπὸ τὴν «ἐνέργειαν». Μπορεῖ νὰ ἔδιναν συμβουλές, ρητὲς ἢ ἔμμεσες, σὲ πρίγκιπες τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ἢ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν ἔκριναν ὅτι τοὺς ταίριαζε μιὰ συστηματικὴ συμμετοχὴ στὰ δημόσια πράγματα. Ὁ Χάμμερσκελντ ὄχι μόνο διάλεξε νὰ ζήση καὶ στὰ δυὸ ἐπίπεδα, ἀλλὰ στὴ βαθειὰ θρησκευτικὴ του προσήλωσι ὀφείλεται μεγάλο μέρος τῆς ἐκπληκτικῆς του ἀποδοτικότητος στὸν ρόλο τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ΟΗΕ. Ἔνοιωθε ὅτι δὲν χρωστάει νὰ ὑπηρετήση τὴν Ἀνατολὴ ἢ τὴν Δύσι, παρὰ μόνο τὸν Θεό. Καὶ πάντοτε εἶχε τὴν κατηγορηματικὴ προσταγὴ νὰ κάνη τὴν δουλειά του στὴν ἐντέλεια:

«Εἶσαι ἀφιερωμένος σ' αὐτὸ τὸ καθῆκον — λόγῳ τῆς θείας σκοπιμότητος πίσω ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ πράγματι εἶναι μόνο μιὰ θυσιαστήρια ἱεροτελεστία μιᾶς βάρβαρης ἀκόμη λατρείας: ἕνα ἀσθενικὸ δημιούργημα ἀνθρώπινων χεριῶν — ἀλλὰ ὀφείλεις νὰ τὰ δώσης ὅλα σ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο ὄνειρο γιὰ χάρι ἐκείνου ποὺ μόνο αὐτὸ δίνει στὸ ὄνειρο πραγματικότητα».

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ

Σχεδὸν κάθε χρόνο, ἐξαιρέσει τῆς πολεμικῆς περιόδου, ὁ Κρισναμοῦρτι περνᾶ τοὺς χειμερινοὺς μῆνες στὴν Ἰνδία, τὴν πατρίδα του, δίνοντας διαλέξεις στὶς μεγαλύτερες πόλεις, ὅπως Μαδράς, Βομβάη, Πούνα καὶ Νέο Δελχί. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ φέτος. Καὶ ἐπειδὴ ἀποδίδει ξεχωριστὴ σημασία στὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν, ἐπισκέπτεται τὰ ἐκπαιδευτικὰ κέντρα τῆς Κοιλάδος τῶν Ρίσι (νότιος Ἰνδία), του Ραζγιὰτ καὶ Βαρανάσι (βόρειος Ἰνδία) ποὺ τὰ διευθύνει τὸ Ἵδρυμα Νέας Ἐκπαιδεύσεως. Ἐφέτος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς παραμονῆς του στὸ Ραζγιὰτ καὶ Βαρανάσι, ἀπὸ 20 ἕως 29 Νοεμβρίου, ἔδωσε καὶ δημόσιες διαλέξεις σὲ κατασκηνώσεις 3 μίλια ἔξω ἀπὸ τὸ Βαρανάσι. Ἔλαβαν μέρος πολλοὶ Ἰνδοὶ καὶ 30 ἐπισκέπται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΤΑ ΠΕΡΙ «ΑΛΛΩΝ ΚΟΣΜΩΝ»

Ὁ Ἰταλὸς βιολόγος Ροδόλφος Μαργκαρία, μέλος τῆς διεθνοῦς ἀστροναυτικῆς ὁμοσπονδίας, ἐδήλωσεν ὅτι θεωρεῖ φανταστικὰ καὶ χιμαιρικὰ τὰ περὶ συνεννοήσεως μὲ ἄλλα ὄντα εἰς τὸ Διάστημα.

Ἡ πιθανότης, λέγει, ὅτι ἐντὸς τριῶν δισεκατομμυρίων ἐτῶν, ἐπανελήφθησαν κατ' ἔκτασιν καὶ τάξιν τὰ αὐτὰ ἐπακριβῶς φυσικοχημικὰ καὶ γεωλογικὰ γεγονότα, ὅπως εἰς τὴν γῆν καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ αὐτὴ ὑποτυπώδης μορφὴ ζωῆς ἐνεφανίσθη εἰς ἐξωγήϊνον κόσμον καὶ ὅτι τὸ ζῶν αὐτὸ ὂν ἠκολούθησε κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ χρόνου διαδρομήν, τὴν αὐτὴν πορείαν ἐξελίξεως, κατὰ τὸν Ἰταλὸν καθηγητὴν εἶναι ἀπείρως μικρά.

Εἶναι, πράγματι, γοητευτικὴ ἡ ἰδέα τῆς ἐπαφῆς μὲ ἐξωγήϊνα λογικὰ ὄντα. Μερικοὶ μάλιστα ἐπιστήμονες ἀφωσιώθησαν μὲ πάθος εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν μέσων συνεννοήσεως καὶ ἔπλασαν μίαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν «Λίνκος» (λίνγκουα κόσμικα), δηλαδὴ κοσμικὴ γλῶσσα.

Ἀλλά, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν χίμαιραν, λέγει ὁ Ἰταλὸς βιολόγος. Ἡ δυνατότης παρουσίας εἰς ἄλλους κόσμους ζωῆς παρομοίας μὲ ἐκείνης τῆς γῆς, εἶναι ἐξόχως μικρά, πρακτικῶς μηδενική.

Ἀλλά, λέγει ὁ Ἰταλὸς καθηγητής, ἂς δεχθῶμεν προσκαίρως, ὅτι ἀνώτεραι μορφαὶ ζωῆς κοσμοῦν ἄλλους κόσμους. Πῶς θὰ ἀποκα-

τασταθῆ ἡ συνεννόησις μὲ αὐτάς; Τοῦτο εἶναι δυνατὸν μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ ἔχουν τὴν λειτουργικὴν — βιολογικὴν σύνθεσιν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ.

Πόσον ὅμως εἶναι φοβερὰ δύσκολον νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μὲ ὀργανισμοὺς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ποὺ κατοικοῦμε, ὅπως π.χ. μὲ ἀνώτερα θαλασσινὰ ἢ ἀκόμη μὲ πρωτόγονα, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἀντικειμενικῶς διευκολύνεται ἡ ἐπικοινωνία μὲ αὐτὰ τὰ ζῶα, ἀφοῦ διαθέτουν τὰ ἴδια αἰσθητήρια ὄργανα, ὅπως ἡ ὅρασις, ἡ ἀφή, ἡ ἀκοὴ κ.λ.π.

Ἐξ ἄλλου, καταλήγει λίαν ἀπαισιοδόξως ὁ Μαργκαρία, τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν θὰ ζήση αἰωνίως, καὶ θὰ συμβῆ ὅπως καὶ εἰς πολυάριθμα ζωικὰ εἴδη εἰς τὸ παρελθόν: κάποτε θὰ ἐξαφανισθῆ καὶ μάλιστα τυχὸν ταχύτερον, καθ᾽ ὅσον αὐξάνεται ἡ μόλυνσις τῆς ἀτμοσφαίρας ἀπὸ τὰς ραδιενεργοὺς οὐσίας τῶν ἀνεξελέγκτων πυρηνικῶν ἐκρήξεων.

ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ

Στὸ γαλλικὸ θρησκευτικὸ περιοδικὸ «Ἐκλεζιὰ» καὶ σὲ ἄρθρο περὶ ἐκτάκτων θεραπειῶν ἀνεγράφετο ὅτι «Ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος εἰς τὸ εὐεργετεῖν». Τὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν ἱκανοποίησεν ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας, τὸν ὁποῖον τὸ περιοδικό, ἐν γνώσει τῆς ταυτότητός του ἢ κατόπιν κριτικῆς τῶν ἀπόψεών του, χαρακτηρίζει ὡς «οὐχὶ τέλειον ὀρθόδοξον, πάντως ἀγαπῶντα τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ζητοῦντα τὴν ἀλήθειαν». Αὐτὸς ὁ ἀναγνώστης ἔθεσε τὰ ἀκόλουθα ἐρωτήματα:

«Βεβαίως, ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος εἰς τὸ εὐεργετεῖν, δοθέντος ὅτι ἀναγνωρίζεται ὡς παντοδύναμος. Ἀλλὰ ἐπειδὴ κυρίως θεωρεῖται ὡς Τέλειος, ἀνίκανος δι᾽ ἀδικίαν ἢ δι᾽ εὔνοιαν, δὲν δικαιώνεται μὲ τὸ νὰ τοῦ ἀποδίδωνται γενναιοφροσύναι, ὅπως αἱ ἔκτακτοι θεραπεῖαι τούτου καὶ ὄχι ἐκείνου τοῦ πάσχοντος. Ἐξ ἄλλου θὰ παρέμεινε ἀνεξήγητος ἡ εἰς τὸν κόσμον ἐμφάνισις τῶν ἀτόμων προικισμένων ἢ μὴ μὲ ἐξαιρετικὰ προσόντα ἐκ γενετῆς. Ἐνῶ ἂν παραμερίσωμε τὴν ἐξήγησιν τοῦ θαύματος, διόλου λογικὴν καὶ δικαίαν, ἡ ἰδέα τῆς μετενσαρκώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστος θὰ δρέψη ὅ,τι ἔσπειρεν, ἀσχέτως ἐὰν αὐτὸ θὰ συμβῆ εἰς ἑπομένην ζωήν, ὅλα ἐξηγοῦνται».

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀναγνώστου ἀπήντησεν ὁ ἐπίσκοπος Κριστιανί, τονίζων: «Ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε παρεδέχθη, οὐδὲ θὰ παραδεχθῆ τὴν θεωρίαν τῆς μετενσαρκώσεως. Ὁ Παῦλος, εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν του (θ΄, 27) λέγει ὅτι ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις. Ὡς πρὸς τὰ δῶρα μερικῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει πολλὰς δυνατότητας, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάμιξιν ἡ φαντασία ἢ ἀδικία τοῦ Πλάστου. Οἱ γενετισταὶ ἐξηγοῦν αὐτὰ τὰ δῶρα διὰ τῆς κληρονομικότητος. Δι᾽ ἡμᾶς ἀποτελοῦν μυστήριον. Ἀλλὰ ὑπάρχουν τόσα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦμεν ἐντὸς ἡμῶν καὶ ἐκτὸς ἡμῶν».

Ἀλλὰ ἡ γενετικὴ δὲν τὰ ἐξηγεῖ ὅλα. Δύναται, φέρ᾽ εἰπεῖν, νὰ ἐξηγήση τὰ πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα ἑνὸς σημερινοῦ ἀνθρώπου βάσει τοῦ παρελθόντος ἄλλων ἀνθρώπων, τῶν προγόνων του. Ἀλλα, σαφῶς ἀδυνατεῖ νὰ τὰ ἐξηγήση βάσει τοῦ παρελθόντος τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου, ἤτοι τῆς ψυχῆς του, εἰς κάποιαν προΰπαρξιν. Εἶναι τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἐτέθη καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ (Ἰω. θ΄.1—3) ὅταν εὑρέθησαν ἐνώπιον τυφλοῦ ἐκ γενετῆς καὶ ἠρώτησαν: «Ραββί,

τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ;». Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε μέν, ὅτι «οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλὰ ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ», ἀλλὰ δὲν ἀπέκρουσε κατ' ἀρχὴν τὴν ἄποψιν, ὅτι ἦτο δυνατὸν ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς νὰ ἔχῃ ὁ ἴδιος ἁμαρτήσει — φυσικὰ εἰς προτέραν ζωήν του. Ἄρα ἡ ἄποψις αὐτή, λίαν διαδεδομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν ἀπεκρούσθη.

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΡΑΜΑΣ

Μὲ ἀπόφασιν τοῦ δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, ὁ Μητροπολίτης Δράμας Φίλιππος ἐκηρύχθη ἔκπτωτος (τῆς ἕδρας του, ἀλλ' ὄχι καὶ τοῦ σχήματος) λόγῳ σκανδαλισμοῦ τῶν πιστῶν, διὰ τὴν γνωστὴν εἰς βάρος του κατηγορίαν. Οἱ Ἱεράρχαι ἐξέδωσαν τὴν ἀπόφασιν διὰ πλειοψηφίας μόνον ὡς πρὸς τὴν ποινήν, ἐνῶ διὰ τὴν ἐνοχήν του εὑρέθησαν ἅπαντες ὁμόφωνοι. Σημειωτέον, ὅτι εἰς τὴν ἀπολογίαν του ὁ ἅγιος Δράμας κατεφέρετο (σύμφωνα μὲ τὰ γραφέντα εἰς τὸν Τύπο.) ἐναντίον τῶν μαρτύρων κατηγορίας, διὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὅτι εἶναι... μασῶνοι, ροταριανοὶ κ.λ.π.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΗΝ

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐξετόξευσαν διαστημόπλοιον τύπου «Μάρινερ» πρὸς τὸν Ἄρην, τὴν 9.22 ὥραν (τοπικὴν) τῆς 28ης Νοεμβρίου. Τὸ διαστημόπλοιον ἐξετοξεύθη ἐπιτυχῶς δι' εἰδικοῦ πυραύλου ἴσου πρὸς δεκαώροφον οἰκίαν, ἐτέθη εἰς τροχιὰν καὶ ἔλαβε τὴν κατάλληλον ταχύτητα διὰ νὰ διανύσῃ τὴν ἀπόστασιν τῶν 520 ἑκατομμυρίων χιλιομέτρων, ποὺ χωρίζει τὸν πλανήτην μας ἀπὸ τὸν Ἄρην, ἐντὸς ἑπτὰ καὶ ἡμίσεως μηνῶν.

Ἐδῶ τὸ περιοδικόν μας εὑρίσκεται εἰς τὸ πιεστήριον μεταδίδεται ὅτι μία διόρθωσις τῆς πορείας τοῦ «Μάρινερ» ἐγένετο ἐπιτυχῶς καὶ ἑτέρα ἐπιχειρεῖται ἤδη. Ἐὰν τελικῶς δὲν σημειωθῇ κανένα ἀπρόοπτον, ὁ «Μάρινερ 4» θὰ διέλθῃ εἰς ἀπόστασιν 13.850 χιλιομέτρων ἀπὸ τὸν Ἄρην, τὸν προσεχῆ Ἰούλιον, καὶ θὰ λάβῃ φωτογραφίας τοῦ πλανήτου, ἐπίσης δὲ θὰ συγκεντρώσῃ στοιχεῖα τῶν διαφόρων φυσικῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ. Αἱ φωτογραφίαι θὰ «φυλαχθοῦν» ἐπὶ μαγνητικῆς ταινίας καὶ θὰ μεταδοθοῦν ἀργότερα πρὸς τὴν γῆν ραδιοτηλεοπτικῶς.

Αἱ φωτογραφίαι αὐταί, παρ' ὅλον ὅτι ἀναμένεται ὅτι δὲν θὰ εἶναι ὑποδειγματικῆς καθαρότητος, θὰ εἶναι τοὐλάχιστον 50 φορὰς καθαρώτεραι ἀπὸ τὰς καλυτέρας φωτογραφίας αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ληφθοῦν ὑπὸ τῶν γηΐνων ἀστεροσκοπείων. Οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν ὅτι θὰ δύνανται νὰ παρατηρηθοῦν σαφῶς ἀντικείμενα διαστάσεων μικροτέρων τῶν δύο χιλιομέτρων καὶ ὅτι ἴσως νὰ ριφθῇ ὀλίγον φῶς εἰς τὰς μυστηριώδεις «διώρυγας» τοῦ Ἄρεως, ὡς καὶ εἰς ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου, τῶν ὁποίων ἡ ἐξήγησις ἀποτελεῖ πρόβλημα διὰ τοὺς ἀστρονόμους.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μακροτάτου διαπλανητικοῦ ταξιδίου του, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν πλησίον τοῦ Ἄρεως, ὁ «Μάρινερ 4» θὰ ἀναμεταδίδῃ πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὴν ραδιενέργειαν, τὰ μαγνητικὰ πεδία, τὴν κοσμικὴν κόνιν καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τοῦ διαστήματος.

Πολλοὶ σύγχρονοι ἀστρονόμοι πιστεύουν ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως εὑρίσκεται μία στοιχειώδης μορφὴ ζωῆς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι μικροοργανισμοὶ ἢ βρυοειδῆ φυτά, τὸ διαστημόπλοιον, ὅμως, τὸ ὁποῖον

ζυγίζει 260 χιλιόγραμμα, δὲν διαθέτει τὰς καταλλήλους συσκευὰς διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ὑπάρξεως ζωῆς. Ἀποστολὴ τοῦ «Μάρινερ 4» εἶναι ἡ συγκέντρωσις πληροφοριῶν καὶ στοιχείων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα εἰς τοὺς μηχανικοὺς καὶ τοὺς ἄλλους διαστημικοὺς ἐπιστήμονας διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν θαλαμίσκων, τοὺς ὁποίους αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι σχεδιάζουν νὰ προσεδαφίσουν ἐπὶ τοῦ Ἄρεως τὸ 1969.

Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων στοιχείων τὸ ὁποῖον θὰ διαπιστωθῆ διὰ τοῦ «Μάρινερ 4», εἶναι καὶ ἡ πυκνότης τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ Ἄρεως. Τὸ διαστημόπλοιον πρόκειται νὰ συγκεντρώσῃ τὰς σχετικὰς πληροφορίας κατὰ τὴν διάρκειαν συντόμου διελεύσεώς του διὰ τῆς ἀτμοσφαίρας πλανήτου, διαρκείας 50 μόλις δευτερολέπτων, πρὶν ὁ «Μάρινερ 4» ἀπομακρυνθῆ τοῦ Ἄρεως καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τροχιάν του πέριξ τοῦ Ἡλίου ὡς εἷς ἀκόμη μικρὸς τεχνητὸς δορυφόρος. Οἱ ἐπιστήμονες ἐλπίζουν ὅτι θὰ δυνηθοῦν νὰ προσδιορίσουν τὴν πυκνότητα τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ Ἄρεως μελετῶντες τὰς μεταβολὰς εἰς τὴν ἔντασιν τῶν ραδιοφωνικῶν σημάτων τοῦ «Μάρινερ 4», κατὰ τὴν σύντομον διέλευσίν του πλησίον τοῦ πλανήτου. Ἡ ἔντασις τῶν σημάτων θὰ μεταβληθῆ λόγῳ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς διαθλάσεως.

Ἐὰν ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ «Ἐρυθροῦ πλανήτου» εἶναι πυκνή, δυνατὸν νὰ ἀρκῆ ἡ χρῆσις ἀλεξιπτώτων διὰ τὴν προσεδάφισιν τῶν θαλαμίσκων ἐπὶ τοῦ Ἄρεως. Ἐὰν ἀντιθέτως, ἡ πυκνότης τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι μικρά, θὰ παραστῆ ἀνάγκη νὰ κατασκευασθοῦν ἀνασχετικοὶ πύραυλοι ἢ ἄλλαι παρόμοιαι συσκευαὶ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ προσεδάφισιν.

Τὴν 1ην Δεκεμβρίου ἐξετοξεύθη καὶ ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν πολυώροφος πύραυλος, μὲ τὴν ὀνομασίαν «Ζὸντ 2», ἐπίσης πρὸς τὸν Ἄρην.

Πρόκειται περὶ τῆς δευτέρας σοβιετικῆς ἀποπείρας ἐξαπολύσεως διαστημοπλοίου πρὸς τὴν Ἄρην.

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα εἶχε πραγματοποιηθῆ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1962. Ἕξη μῆνας ὅμως ἀργότερον, τὴν 16ην Μαΐου 1963, ἀνεκοινώθη ὅτι ἀπωλέσθη ἡ ἐπαφὴ διὰ τοῦ ραδιοσυρμάτου μετὰ τοῦ διαπλανητικοῦ σταθμοῦ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 000 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Γῆν.

Ὁ τελευταῖος ὄροφος τοῦ πυραύλου - φορέως ἔθεσεν εἰς ἐνδιάμεσον τροχιὰν περὶ τὴν Γῆν μέγαν δορυφόρον τῆς Γῆς.

Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ πρακτορείου «Τάς», ἀποστολὴ τοῦ «Ζὸντ 2» εἶναι ἡ συλλογὴ στοιχείων τὰς συνθήκας κοσμικῶν πτήσεων μεγάλης

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΚΥΡΙΕ, εὐδοκησον νὰ ἐπιθυμῶ πάντοτε πλείονα τῶν ὅσων ἐπιτελῶ.

ΜΙΧΑΗΛ—ΑΓΓΕΛΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος) εἶναι συνήθως ἀνοικτὰ κάθε πρωὶ 10—1 καὶ ἀπογεύματα μόνον Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 6—8 μ.μ. Οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ περνοῦν ἀπὸ τὰ Γραφεῖα γιὰ κάθε πληροφορία.

— Ὁ Ταχυδρομικὸς τομεὺς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ εἶναι 122. Νὰ μὴ τὸ ξεχνοῦν ὅσοι μᾶς γράφουν: Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι 122.

— Ὅσοι συνδρομηταί μας βλέπουν τὴν διεύθυνσίν των λανθασμένην ἢ ἀνεπαρκῆ, νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν χωρὶς ἀναβολή, ὥστε νὰ λαμβάνουν ἀσφαλῶς τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη.

— Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀγοράση βιβλία ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν τιμοκατάλογον πωλουμένων βιβλίων πρέπει νὰ ἐμβάση διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας 122» τὸ ἀκριβὲς ἀντίτιμον τῶν βιβλίων ποὺ ἐπιθυμεῖ, ἀναγράφων ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων. Θὰ τὰ λάβη ἀμέσως. Ἄνευ ἀποστολῆς τοῦ ἀντιτίμου δὲν ἀποστέλλονται βιβλία, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τηροῦνται λογαριασμοί.

— Ὁ ΙΛΙΣΟΣ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀποστέλλη ἄλλα βιβλία, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀναγράφει ὡς πωλούμενα εἰς τὰ Γραφεῖα του.

— Κάθε ἔμβασμα πρέπει νὰ γίνεται μὲ ταχυδρομικὴν ἐπιταγήν, ἐπ' ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι 122. Ἀποστολὲς μὲ τραπεζιτικὲς ἐπιταγὲς ἢ ἐντολὲς μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται εὐκρινῶς τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως. Ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς νὰ ἀναγράφεται λακωνικῶς ὁ λόγος τῆς ἀποστολῆς τῶν χρημάτων.

Τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ

Τιμὴ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 50

Τιμὴ μεμονωμένου τεύχους δρχ. 10.

Τόμοι ἔτους 1962 ὑπάρχουν μόνον χωρὶς τὸ τεῦχος Νο 25.

Μεμονωμένα τεύχη ἐτῶν 1956—1959 (Νο 1—16) δὲν ὑπάρχουν. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη Νο 23, 25, 29.

Ἔκθεσις Λουΐζας Μοντεσάντου

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς «Ἀρχιτεκτονικῆς» ἐξέθεσε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἔργα της ἡ γνωστὴ ζωγράφος καὶ χαράκτρια καλλιτεχνικὴ συνεργάτις τοῦ «Ἰλισοῦ» δὶς Λουΐζα Μοντεσάντου. Ἡ κριτικὴ τῆς ἐπεφύλαξε τὰ πιὸ κολακευτικὰ σχόλια.

«Ἔχει ὡριμάσει ἡ δουλειά της καὶ ἡ προσωπικότητά της», ἔγραψε ὁ καθηγητὴς Καλῶν Τεχνῶν κ. Ἄγγελος Προκοπίου. Διατηρεῖ πάντα ὑποδειγματικὴ καθαρότητα στὴ χάραξη καὶ μιὰ ἐγκράτεια στὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζεται».

«Σεμνὴ καὶ εὐσυνείδητη δουλειά», διεπίστωσε ὁ κ. Π. Καραβίας.

Καὶ ἡ κ. Ἑλένη Βαλακὸ ἐπήνεσε τὴν «λεπτότητα στὴν ἐκλογὴ τῶν θεμάτων, στὰ χρώματα, στὴ γραφή, στὸν τύπο τῆς εὐαισθησίας καὶ τῆς ἀντίληψής της».

Βιβλία πού λάβαμε:

Σοφίας Παπαναστασίου: «Ἡ γυναίκα διὰ μέσου τῶν αἰώνων», Ἀθῆναι 1964.

Μόντυ Φραγκούλη - Τσακογιάννη: «Ἦταν μιὰ σύμπτωση» (Μυθιστόρημα), Ἀθήνα 1964.

Ἑλένης Λασκαρίδη: «Ἀνθοπέταλα» (ποιήματα), Θεσ)κη 1964.

Γαλλικὸν Ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν: Ἀναλυτικὸν δελτίον βιβλιογραφίας 1961.

Περιοδικὰ πού λάβαμε:

Ὁ Αἰών, Παναθήναια, Δρόμοι τῆς εἰρήνης, ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς, Σφίγξ, Πελεκάν, Ἡ Δωδεκάτη Ὥρα, Θρακικὰ Χρονικά, Φωτεινοὶ Ὁρίζοντες.

Ἀλλαγὴ διευθύνσεων

Τὸ Ταχυδρομεῖον μᾶς ἐπέστρεψεν ἀνεπίδοτα τὰ τεύχη τὰ ὁποῖα ἀπεστείλαμεν εἰς τοὺς κάτωθι συνδρομητάς μας, τῶν ὁποίων παρακαλοῦμεν νὰ ἔχωμεν τὰς σημερινὰς διευθύνσεις, διὰ νὰ τοὺς στείλωμεν τὰ τεύχη, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν λάβει:

Ἀθηνῶν

Νικ. Ἀδαμόπουλος, μηχανικός, Σολωμοῦ 5

Θεόδ. Βανιώτης, Σουλτάνη 1

Βασ. Βετσόπουλος, Πιπίνου — Φυλῆς 136

Εὐγενία Γεωργιάδου, ὀδοντίατρος, Σκιάθου 85

Ἑλένη Γιοτσαλίτου, Ζαΐμη 21

Ἀντώνιος Γιωμπρές, γεωπόνος, Τήνου 2

Ἀθαν. Γουλιάμης, Προύσσης 42, Ν. Σμύρνη

Γεώργ. Δημόπουλος, Ἀγαθουπόλεως 13

Ἰω. Δράκος, Μαρδ. Φριζῆ 3

Γεωργ. Ἰατρίδης, Ἀπόλλων 35

Ἰσμήνη Καθοπούλη, Λουκιανοῦ 10

Ἀναστασία Μάντζαρη, Λ. Κηφισίας 18

Ε. Μπούμης, Πλ. Φιλικῆς Ἑταιρίας 18

Μιχ. Μιχαλόπουλος, Ἀχαρνῶν 1

Κ. Α. Οἰκονόμου, ἰατρός, Ἀκαδημίας 37

Νικ. Παπαμῖχος, Ὑπουργεῖον Γεωργίας

Νικ. Πολίτης, 25ης Μαρτίου 12, Ψυχικό

Πάνος Σινόπουλος, Σκουφᾶ 27

Δημ. Σκοτσανίτης, Ἀριστοτέλους ἀρ. 40

Ἀναστ. Τζαβάρας, Μεγίστης 1

Δημ. Τοπρακτσόγλου, Πατησίων 202

Ἐπαρχιῶν

Θεοχάρης Θεοχαρίδης, Βασ. Σοφίας 85, Θεσ)κη

Παν. Κακιούσης, Ἐπιθ. Τελωνείου, Ρόδος

Νέλλη Ρούπακα, καθηγήτρια, 114 Π.Μ., Τανάγρα

Επανόρθωσις

Ἐξ ἀβλεψίας εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος στὸ ποίημα «Προφητεία τοῦ Ἡσαΐα» ἐκ τοῦ ἔργου «Ὁ Χριστὸς στὴ Ρώμη» τοῦ Ἀγγέλου Σικελιανοῦ ἐτέθη ἡ ὑπογραφὴ καὶ τὸ σκίτσο τοῦ Ν. Καζαντζάκη. Ἡ ἀποκατάστασις ἐγένετο καὶ εἰς τὸ ἐτήσιον εὑρετήριον ὕλης τοῦ 1964.

Ο ΙΛΙΣΟΣ ΣΑΣ ΕΥΧΕΤΑΙ ΥΓΙΕΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1965

ΚΑΙ ΣΑΣ ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΕΙ

ὅτι τὸ 1965 θὰ εἶναι τὸ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΤΟΣ τοῦ περιοδικοῦ ΣΑΣ. ΠΡΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΝ αὐτοῦ τοῦ σημαντικοῦ διὰ πνευματικὸν περιοδικον ἐπιτεύγματος θὰ μεταβληθῆ ἀπὸ ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΥ εἰς ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ καὶ θὸ καθιερώση ΝΕΑΣ ΣΕΛΙΔΑΣ, ποὺ θὰ τὸ συνδέσουν περισσότερο μὲ τους συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστας του, πάντοτε μέσα εἰς τὰ πλαισια τῆς προσπαθείας του διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς ἀποκρούσεως κάθε μισαλλοδοξίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως ἀνωτερων πνευματικῶν ἐνδιαφερόντων

ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ἐπιφυλάσσει ὁ ΙΛΙΣΟΣ διὰ τὸ 1965.

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΚΑΙ ΣΕΙΣ νὰ συμβάλλετε στὴν πρόοδο τοῦ ΙΛΙΣΟΥ μὲ τὴν ἄνευ καθυστερήσεως ἀποστολὴν τῆς συνδρομῆς σας καὶ μὲ τὴν ἐγγραφὴν νέων συνδρομητῶν, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρξουν προσκόμματα εἰς τὴν ἀναλαμβανομενην νέαν προσπάθειαν. Συμβάλλετε λοιπὸν εἰς τὴν «ὑγείαν καὶ εὐημερίαν» τοῦ ΙΛΙΣΟΥ. Σᾶς περιμένομεν καὶ ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕΝ.

Περιεχόμενα ἔτους 1964

ΔΙΑΦΟΡΑ

*

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

		Δρχ
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς δεμ.	90
»	Ἡ Κεκρυμμένη ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ »	90
»	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
J. Van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	10
»	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	10
J. Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	10
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τομ. 1931–1933 ἕκαστ.	30
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1934	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1944	25
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή μας	50
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἄδ. 60 δεμ	75
Ἰωάν. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Γεωργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Μῆτις (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	50
»	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ. 25 δεμ.	40
»	Μελετήματα ἄδ. 40 δεμ.	60
»	Ὁ Ἰησοῦς	30
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10
»	Περικλέους Ἐπιτάφιος-Διακήρυξη Ο.Η.Ε.	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ» Τόμοι 1956—1964, ἕκαστος χαρτόδ. 50

Ὅταν πρόκειται δι' ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὰ ἀπὸ δρχ. 50 καὶ ἄνω ἐπιβαρύνονται μὲ δραχ. 10.

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, εἰς τὴν διεύθυνσιν: ***Κ. Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆνας (122),*** ἀναγράφοντες ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων ποὺ θέλετε. Θὰ τὰ λάβετε εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀποστολέως τῆς ἐπιταγῆς.